

สถาบันราชานุกูลมีความยินดีเผยแพร่ข้อมูล องค์กรความรู้ นี้แก่ผู้สนใจ
การนำข้อมูลจากเว็บไซต์นี้ไปใช้เพื่อการศึกษา วิจัย
หรือเผยแพร่ต่อเพียงบางส่วน หรือทั้งหมด
กรุณาอ้างอิง “ชื่อเจ้าของผลงาน” เป็นแหล่งที่มาของข้อมูล

รายงานการวิจัย

เรื่อง

ผลของโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของ
เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง เพศหญิง
สถาบันราชานุกูล

THE EFFECTS OF MUSIC AND ART THERAPY PROGRAM ON AGGRESSIVE
BEHAVIORS OF SEVERE INTELLECTUAL AND DEVELOPMENTAL
DISABILITIES PERSONS
IN RAJANUKUL NSTITUTE

โดย

นางสาวฐสรพร	เต็มทอง	ทันตแพทย์ชำนาญการพิเศษ
นางสาวนิลช	เย็นยาชน	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
นาง นันทวิภา	วนธารกุล	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
นางสาวจิรภัทร	เปลื้องนุช	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ

สถาบันราชานุกูล

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

2553

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณา และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รศ.ดร.ปรีชา วิหกโต รศ.ดร.สมพงษ์ แต่งตาด ผศ.ดร.พันธณี วิหกโตและพญ.ศุภรัตน์ เอกอัศวิน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและ ความคิดเห็นต่างๆต่อการศึกษาวิจัยครั้งนี้ รวมถึงกำลังใจที่มอบแก่ คณะผู้วิจัยตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณพญ.ชดาพิมพ์ เผ่าสวัสดิ์ อาจารย์ชนิสสา เวสวิรุณห์ และอาจารย์จรรณ ประดา ที่กรุณาตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็น ประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์นาถอนงค์ บำรุงชนและคณะที่จัดการอบรม ทำให้ผู้วิจัยได้มี โอกาสศึกษา ค้นคว้าและได้รับความรู้ความเข้าใจในการพัฒนางานประจำสู่งานวิจัย ครั้งนั้น สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบพระคุณบุคลากรทั้งหมดในหอผู้ป่วยหญิงที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเป็นอย่างดี ในระหว่างดำเนินการทดลอง ขอขอบพระคุณผู้ดูแลผู้บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาที่ อนุญาตให้บุตรของท่านมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งให้ความร่วมมือในการดำเนินการทดลองเป็นอย่างดี ทำให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้คุณค่าและประโยชน์ที่เกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบแด่ผู้บกพร่องทาง พัฒนาการและสติปัญญา บิดา มารดาและผู้ดูแลผู้บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาทุกท่านให้ มีสุขภาพกาย ใจ ที่สมบูรณ์ตลอดไป

คณะผู้วิจัย

ชื่อเรื่อง ผลของโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทาง
พัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง เพศหญิง สถาบันราชานุกูล
THE EFFECTS OF MUSIC AND ART THERAPY PROGRAM ON AGGRESSIVE
BEHAVIORS OF SEVERE INTELLECTUAL AND DEVELOPMENTAL DISABILITIES
PERSONS IN RAJANUKUL NSTITUTE

ชื่อคณะวิจัย นางสาว นิลชร เย็นยงษ์ นางสาว รุสรวรรพร เดิมทอง
นาง นันทวีภาวนธารกุล นางสาว จิรภัทร เปลื้องนุช

บทคัดย่อ

หอผู้ป่วยหญิงเป็นหน่วยให้บริการด้านส่งเสริมพัฒนาการและฟื้นฟูทักษะของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการ และสติปัญญา ระดับรุนแรง จากการทำงาน พบว่า ร้อยละ 50 ของเด็กมีปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวร่วมด้วย ส่งผลทำให้ เด็กไม่สามารถปรับตัวเข้าสังคมและขัดขวางการเรียนรู้ของเด็ก การที่เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงจะทำให้เด็กมีสมาธิ เพิ่มขึ้น คนตรีมีส่วนช่วยให้เด็กผ่อนคลาย ส่งผลให้เด็กมีความตั้งใจและมีสมาธิสูงขึ้น ส่วนศิลปะนั้นช่วยให้เด็กได้ ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด ต่างๆ ออกมา และผ่อนคลายอารมณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิด โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด มาใช้ในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบความถี่ของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรง เพศหญิง ก่อนกับหลังได้รับ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กที่ แพทย์วินิจฉัยว่า มีความบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรง และมีพฤติกรรมก้าวร้าว เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยได้แก่ โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัดซึ่งประกอบด้วยการเล่นเพลงพร้อมกับทำกิจกรรมศิลปะร่วมกัน ทั้งหมดมี 7 กิจกรรม ๆ ละ 1 สัปดาห์ ๆ ละ 4 วัน แต่ละกิจกรรมใช้เวลา นาน 45 นาที รวมเวลาให้เด็กทำกิจกรรม ทั้งหมด 7 สัปดาห์ และ ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าว ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว ซึ่งมีค่า IOC =0.91 วิเคราะห์ ข้อมูล โดยใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ Wilcoxon's Sign Rank Test

ผลทวิวิจัย : พบว่า เด็กได้รับ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวโดยภาพรวมลดลงอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Z=2.807, p.005$) เมื่อจำแนกเป็นรายพฤติกรรม พบว่า พฤติกรรมการส่งเสียงโวยวาย กรีดร้อง ขว้างของ/ทำลายสิ่งของ ทำร้ายตนเองและทำร้ายผู้อื่น ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นกัน ส่วน พฤติกรรมการ สีหน้าบึ้งตึง กระตืบเท้า ถ่มน้ำลาย ไม่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด พฤติกรรมก้าวร้าว เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรง

สารบัญ

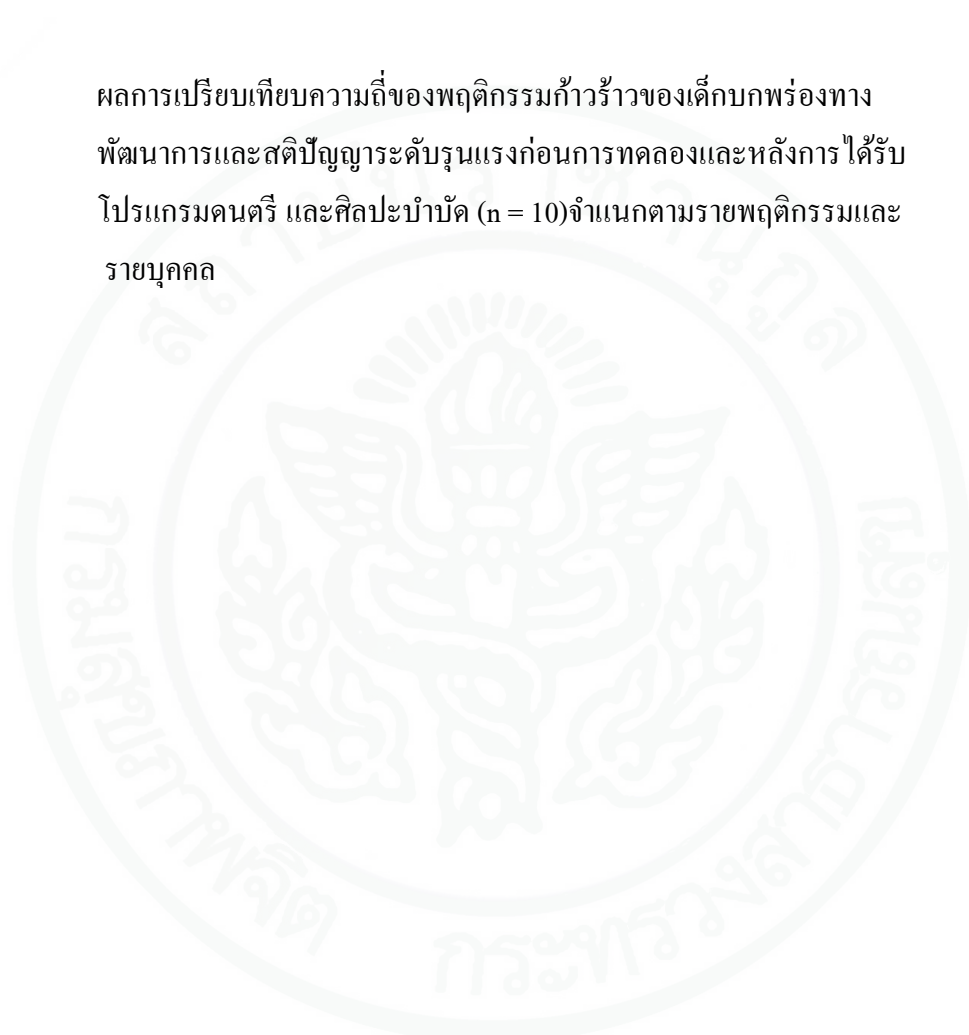
	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
บทคัดย่อภาษาไทย	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูปภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
ขอบเขตการวิจัย	4
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
สมมติฐานการวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับดนตรีบำบัด	7
แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับศิลปะบำบัด	15
แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับดนตรีและศิลปะบำบัด	22
แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว	24
เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา	29
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรับพฤติกรรมก้าวร้าว	34
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมก้าวร้าว การใช้ดนตรีบำบัดและศิลปะบำบัด	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3 วิธีดำเนินการวิจัย	
รูปแบบการวิจัย	46
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	46
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	47
การรวบรวมข้อมูล	51
การวิเคราะห์ข้อมูล	52
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	58
บรรณานุกรม	63
ภาคผนวก	65
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	66
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	75
ประวัติผู้วิจัย	76

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนร้อยละของข้อมูลส่วนตัวผู้บกพร่องทางด้านพัฒนาการและสติปัญญา	55
2	ผลการเปรียบเทียบความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรงก่อนการทดลองและหลังการได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด ($n = 10$) จำแนกตามรายพฤติกรรมและรายบุคคล	56

สารบัญรูปลูกภาพ

รูปภาพ		หน้า
1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
2	แสดงกระบวนการพัฒนาเครื่องมือโปรแกรมดนตรีและศิลปะ	47
3	ขั้นตอนการจัดกิจกรรม	48
4	แสดงกระบวนการพัฒนาเครื่องมือประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวเด็กที่มีความบกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญา	49
5	การรวบรวมข้อมูล	51
6	ตารางการจัดโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด	52
7	การวิเคราะห์ข้อมูล	53

ผลของโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทาง พัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

หอผู้ป่วยหญิงเป็นหน่วยให้บริการด้านส่งเสริมพัฒนาการและฟื้นฟู ทักษะของเด็ก บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรง จากการสังเกตพฤติกรรมของเด็ก พบว่า ร้อยละ 50 มีปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าวร่วมด้วย ส่งผลทำให้เด็กไม่สามารถปรับตัวเข้าสังคมและขัดขวางการเรียนรู้ การที่เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงจะทำให้เด็กมีสมาธิเพิ่มขึ้น (ซัด ยุงสันทีเยะ. 2549)

สาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กบกพร่องทางสติปัญญาและการเรียนรู้ว่าอาจเกิดจาก หลายๆสาเหตุร่วมกัน เช่น

1. ไม่ได้สิ่งที่ต้องการ สิ่งที่ไม่คาดหวังไว้ หรือมีความคับข้องใจ
2. มีความกลัว ความรู้สึกไม่มั่นคง คิดว่าความสามารถของตนเองลดลง
3. เกิดจากการเลี้ยงดูที่ไม่สม่ำเสมอ ไม่คงเส้นคงวา
4. เกิดจากการเลียนแบบการแสดงออกของอารมณ์และพฤติกรรมซึ่งเป็นการเลียนแบบ บุคคลสำคัญที่ตนเองชื่นชอบและบุคคลในครอบครัว
5. มีบุคลิกภาพผิดปกติเชิงก้าวร้าว
6. มีสถานการณ์คุกคาม เช่น แสง เสียงที่มากเกินไป
7. มีความผิดปกติด้านความคิด การรับรู้ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมได้
8. มีความผิดปกติของสมองร่วมด้วย เช่น โรคลมชัก
9. มีความเจ็บป่วยทางร่างกาย เช่น เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ

นอกจากนี้การที่พ่อแม่เพิกเฉยต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็ก เช่น ไม่ว่ากล่าวเมื่อ ลูกวิ่งแกล้งผู้อื่นพูดจาหยาบคาย ทบตีหรือขว้างปาสิ่งของเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ หรือมีวิธีการ ลงโทษที่ไม่ถูกต้อง เช่น ลงโทษโดยไม่มีหลักการที่ชัดเจน ไม่มีเหตุผล การลงโทษที่ไม่สม่ำเสมอ ขึ้นอยู่กับอารมณ์ของพ่อแม่ ยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว (ปทุมทิพย์ สุภานันท์ 2546:55)

การช่วยเหลือเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวควรดำเนินการดังนี้

1. แยกเด็กออกจากสถานการณ์หรือสิ่งรบกวน จัดให้เด็กอยู่ในสถานที่เหมาะสม ปลอดภัย
2. ขจัด ลด สิ่งกระตุ้นที่เป็นสาเหตุโดยตรง เช่น เสียง และแสงที่กระตุ้นเด็ก

3.เรียกชื่อเพื่อให้เด็กรู้จักตัว หยุดพฤติกรรมที่ทำอยู่ชั่วคราว พูดด้วยน้ำเสียงอ่อนโยน ไม่ตำหนิ ถ้าเด็กสามารถพูดได้ ให้เด็กมีโอกาสนิยามความคับข้องใจ ความรู้สึกโกรธ ไม่พอใจ

4.ในเด็กที่พูดไม่ได้ต้องสังเกตว่าจะอะไรเป็นสาเหตุของความโกรธ เพื่อช่วยให้เด็กได้ระบายความก้าวร้าว ได้เหมาะสม โดยจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กลดระดับความก้าวร้าวลง

5.ในเด็กที่มีความบกพร่องในการสื่อสาร ไม่เข้าใจในสิ่งที่เราพูด การลงโทษทางสังคม โดยแยกเด็กออกจากกลุ่ม ไม่ให้ขนมหรือสิ่งที่เด็กชอบ หรือเพิกเฉยต่อพฤติกรรมของเขา ทำให้เด็กเรียนรู้และปรับพฤติกรรมให้เหมาะสม

6.การจำกัดพฤติกรรมโดยการผูกมัด การใช้ห้องแยกจากผู้อื่นต้องทำด้วยความระมัดระวัง ไม่ให้เด็กได้รับอันตราย โดยให้แยกห้องเป็นเวลา 1 นาที หรือจนกว่าเด็กจะสงบลง โดยต้องคอยเดินมาดูเป็นระยะๆ ไม่ทิ้งเด็กไว้นานเกินไป เพื่อให้เขารู้สึกปลอดภัย พอเด็กสงบลงก็พามาล้างหน้าล้างตา ทาแป้ง พูดคุยด้วย เมื่อแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมให้รางวัล และชมเชย เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เด็กปฏิบัติอีก (ปทุมทิพย์ สุภานันท์ 2546:55)

ดนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีผล ดังนี้ ผลของดนตรีต่อร่างกาย สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของอัตราการหายใจ อัตราการเต้นของชีพจร ความดันโลหิต การตอบสนองของม่านตา ความตึงตัวของกล้ามเนื้อ และการไหลเวียนเลือด ผลของดนตรีต่อจิตใจและสมอง สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ สติสัมปะชัญญะ จินตนาการ การรับรู้สภาพความเป็นจริง และการสื่อสารทางอวัจนภาษา (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์รธา. 2550)

ดนตรีมีส่วนช่วยให้ผู้บกพร่องทางด้านพัฒนาการและสติปัญญา มีการตอบสนองได้ เช่นเดียวกับเด็กปกติ ดังนั้น การจัดสิ่งแวดล้อมที่มีการเร้าด้วยดนตรีจึงเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมวิธีหนึ่งที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ของเด็ก เพราะดนตรีจะทำให้เด็กผ่อนคลาย ส่งผลให้เด็กมีความตั้งใจและมีสมาธิสูงขึ้น นอกจากนี้ เสียงยังมีส่วนกระตุ้นให้เด็กเคลื่อนไหวไปตามเสียงดนตรี ทำให้เด็กมีการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้ออีกด้วย(สุรัชัญญา อภัยยานุกร. 2551)

กิจกรรมศิลปะ ทำให้เด็กสามารถแสดงออกได้ตามใจปรารถนา เนื่องจากศิลปะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ได้อย่างกว้างขวางที่สุด และยังกระตุ้นในการแสดงออกในภาวะต่างๆที่มีอยู่ในตัวเด็กให้ผู้อื่นได้เห็นและเข้าใจ(พดุงศักดิ์ ฅชสำโรง 2542:113-114)

กิจกรรมต่างๆทางด้านศิลปะนั้นมีคุณค่าในทางบำบัดได้ด้วย คือ ช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่างๆ เช่น โกรธ กลัว ความวิตกกังวล ช่วยขจัดความรู้สึกด้อยค่า ไม่สมปรารถนาขาดความมั่นใจ และยังช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็กได้เป็นอย่างดี (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523:37-38)

กิจกรรมศิลปะมีประโยชน์กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในด้านต่างๆ อาทิเช่น การปรับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ การทำงานศิลปะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น แล้วยังสร้างความมั่นใจ ความภูมิใจในผลงานของตนเอง ยิ่งถ้าได้รับคำชมเชยจะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจมากยิ่งขึ้น (สุขุมมาลย์ เล็กสวัสดิ์. 2544:63-64)

ดนตรีช่วยให้เด็กฟัง เกิดการรับรู้ ในสมองเกิดการทำงาน ดนตรีช่วยให้เด็กผ่อนคลายเป็น และเป็นสิ่งสำเร็จได้เร็ว ไม่ต้องรอคอยนาน ถ้าเขาฟังเพลง 1 นาทีได้สำเร็จ ก็เป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งแล้ว เด็กพิเศษต่างมีประสบการณ์แห่งความล้มเหลว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกเปรียบเทียบกับคนอื่น ดนตรีจึงเป็นกิจกรรมที่จะช่วยสร้างความมั่นใจในตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิลปะช่วยให้เด็กพิเศษมองเห็น และรู้จักใช้พื้นที่ให้เกิดความสวยงามด้วยเส้นและสี มีความสุขกับการใช้พู่กัน เล่นกับกระดาษ และอุปกรณ์การวาดด้วยเทคนิคต่างๆ เด็กแต่ละคนจะมีโอกาสสร้างงานที่เป็นสไตล์ตัวเอง งานศิลปะช่วยให้เขามีสมาธิทำงานที่นาน ใช้เวลามุ่งมั่นกับงานนั้น (สุวัฒน์ ทรงเกียรติ.2540)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิด โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดขึ้น โดยมุ่งหวังทำให้เด็กรู้สึกผ่อนคลายจากการฟังดนตรี ได้ระบายอารมณ์อัดอั้นกับหัวใจ ผ่านกระบวนการทางศิลปะส่งผลให้เด็กลดพฤติกรรมก้าวร้าวลงและสามารถจดจ่อกับกิจกรรมที่จัดให้และพัฒนาทักษะการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล

2. วัตถุประสงค์เฉพาะ

เพื่อเปรียบเทียบความถี่ของ**การเกิด**พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล ระหว่างก่อนกับหลังการได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัดสำหรับลดพฤติกรรมก้าวร้าว
2. เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาที่ได้รับ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง

3. เป็นแนวทางสำหรับพยาบาล ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลหรือให้การพยาบาล เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรงที่มีปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร : ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง ที่เข้ารับบริการในหอผู้ป่วย สถาบันราชานุกูล ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – กรกฎาคม 2553 จำนวน 28 คน (เวชสถิติ สถาบันราชานุกูล ปีงบประมาณ 2553)

2. เนื้อหา : เนื้อหาที่ศึกษา คือ การใช้ดนตรีบำบัด เพื่อให้เกิดความรู้สึก สบายอารมณ์ สงบ ร่วมกับการใช้กิจกรรมทางศิลปะบำบัดในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็ก

3. ระยะเวลา : ระยะเวลาดำเนินการทดลองอยู่ในช่วงเดือนมิถุนายน – กรกฎาคม 2553 เป็นเวลา 7 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 45 นาที เวลา 9.30 – 10.15 น.

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรต้น คือ โปรแกรมดนตรีและศิลปะ
2. ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง

นิยามศัพท์เฉพาะ

โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด หมายถึง การใช้เพลงบรรเลงที่มีเสียงดนตรีจากเครื่องดนตรีที่ประกอบด้วย เปียโน ฟลูต ผสมผสานกับเสียงธรรมชาติ เช่น เสียงนกร้อง ธารน้ำไหล เสียงน้ำตก ที่มีท่วงทำนองสดชื่น ฟังแล้วจะเกิดความรู้สึก สบายอารมณ์ สงบและกิจกรรมศิลปะบำบัดที่ประกอบด้วย การวาดและระบายสี การปั้น การพิมพ์ภาพ ร่วมกันจัดเป็นกิจกรรม เพื่อใช้ลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง ประกอบด้วย 7

- กิจกรรม ได้แก่
1. กิจกรรมเพลง Butterfly and flower กับศิลปะการหยดสี
 2. กิจกรรมเพลงรถไฟลอยฟ้า กับศิลปะการขยำแป้งโด
 3. กิจกรรมเพลงดอกไม้กับศิลปะปั๊มสี
 4. กิจกรรมเพลง Sun down กับศิลปะขยำกระดาษ
 5. กิจกรรมเพลงถนนสู่ชนบทกับศิลปะวาดเส้นสี
 6. กิจกรรมเพลงบันทึกก่อนนอนกับศิลปะละเลงสี
 7. กิจกรรมเพลง Dragon fly กับศิลปะการสับสีด้วยแปรงสีฟัน

พฤติกรรมก้าวร้าว หมายถึง การแสดงออกทางกาย และวาทะที่เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาแสดงออกมาในลักษณะที่เป็นการกระทำที่รุนแรง ขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่เป็นมิตร

คุกคามและรุกรานผู้อื่นทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อตนเอง บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่สังเกตเห็นได้โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือ

1. พฤติกรรมก้าวร้าวทางกาย ได้แก่ สีหน้าบึ้งตึง ถ่มน้ำลาย ทำร้ายตนเอง (ตบ ตี ดึงผม หยิก กัด ข่วน โขกศีรษะกับพื้นหรือผนังห้อง) กระเทียมเท้า ทำร้ายผู้อื่น ทำลายสิ่งของ (ขว้างปา โยน ทูบ)

2. พฤติกรรมก้าวร้าวทางวาจา คือ พุดคำหยาบ การพุดเสียงห้วน ตะโกน ทำเสียงดังขึ้นเรื่อยๆ ส่งเสียงไววาย กรีดร้อง ทำเสียงขู่ตะคอก เป็นต้น

เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง หมายถึง เด็กที่มีอายุ 6-15 ปี มาใช้บริการที่สถาบันราชานุกูล ได้รับการตรวจวินิจฉัยจากแพทย์ระบุว่ามีความพิการล่าช้าระดับรุนแรง

กรอบแนวคิด

โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด ประกอบด้วย

- กิจกรรมที่ 1. เพลงบันทึกก่อนนอนกับศิลปะเลงสี
- กิจกรรมที่ 2. เพลงรถไฟลอยฟ้า กับศิลปะการขยำแป้งโด
- กิจกรรมที่ 3. เพลงถนนคู่ขนานกับศิลปะวาดเส้นสี
- กิจกรรมที่ 4. เพลงดอกไม้กับศิลปะปั้นสี
- กิจกรรมที่ 5. เพลง Dragon fly กับศิลปะการสับดิสด้วยแปรงสีฟัน
- กิจกรรมที่ 6. เพลง Sun down กับศิลปะกลิ้งลูกหิน
- กิจกรรมที่ 7. เพลง Butterfly and flower กับศิลปะการหยดสี

พฤติกรรมก้าวร้าวเด็กบกพร่อง
ทางพัฒนาการและสติปัญญา

สมมติฐานการวิจัย

เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาที่ได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลของโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล ผู้วิจัย ได้รวบรวม แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาค้นคว้า รวบรวมเอกสาร งานวิจัย และผลงานทางวิชาการ ต่างๆที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการทำวิจัยครั้งนี้ โดยจัดลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับดนตรีบำบัด
 2. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับศิลปะบำบัด
 3. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับดนตรีและศิลปะบำบัด
 4. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว
 5. เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา
 6. ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด
 7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมก้าวร้าว การใช้ดนตรีบำบัดและศิลปะบำบัด
1. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับดนตรีบำบัด
 - 1.1 ความหมายเกี่ยวกับดนตรี
 - 1.2 ความสำคัญเกี่ยวกับดนตรี
 - 1.3 ประเภทของดนตรี
 - 1.4 องค์ประกอบของดนตรี
 - 1.5 ดนตรีกับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา
 - 1.6 ดนตรีบำบัด
 2. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับศิลปะบำบัด
 - 2.1 ความหมายเกี่ยวกับศิลปะบำบัดและการจัดกิจกรรมศิลปะ
 - 2.2 ความสำคัญของศิลปะบำบัด
 - 2.3 รูปแบบของศิลปะบำบัด
 - 2.4 องค์ประกอบของศิลปะบำบัด
 - 2.5 ศิลปะบำบัดกับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา
 3. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับดนตรีและศิลปะบำบัด
 - ดนตรีและศิลปะกับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา
 4. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 4.1 ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว

- 4.2 สาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว
- 4.3 การแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าว
- 4.4 ระดับความรุนแรงของพฤติกรรมก้าวร้าว
- 4.5 แนวทางการช่วยเหลือเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว
5. เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา
 - 5.1 ความหมาย
 - 5.2 ประเภท
 - 5.3 สาเหตุ
 - 5.4 ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 5.5 การฟื้นฟูสมรรถภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 5.6 การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 5.7 วิธีการสอนเพื่อสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมก้าวร้าว การใช้ดนตรีบำบัดและศิลปะบำบัด
- 7 ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด
 - 7.1 ทฤษฎี Social learning theory ของ แบนดูรา (A. Bandura) การสาธิตให้ดูและเด็กเลียนแบบ
 - 7.2 การเรียนรู้แบบมีเงื่อนไข (Skinner 1904-1990)

1. แนวคิดเกี่ยวกับดนตรีบำบัด

1.1 ความหมายเกี่ยวกับดนตรี

ดนตรี (Music) คือ ลักษณะของเสียงที่ได้รับการจัดเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยมีแบบแผน และโครงสร้างชัดเจน สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ 3 ด้านใหญ่ๆ คือ เพื่อความสุนทรีย์ เพื่อการบำบัดรักษา และเพื่อการศึกษา (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา .2550 :19)

ดนตรีคือภาษาหนึ่งซึ่งใช้ถ่ายทอดความรู้สึก ที่ภาษาในลักษณะอื่นไม่สามารถถ่ายทอดได้ แทนที่จะเป็นคำพูดหรือท่าทาง ดนตรีใช้เสียงและจังหวะเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึก โดยนัยแห่งภาษาที่คนสื่อสารกัน (นภาพร พักมี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2552)

1.2 ความสำคัญของดนตรี

แมกเคลแลนด์ (McClelland,1979) ได้เขียนไว้ว่าการตอบสนองของอารมณ์และจิตใจที่มีต่อเสียงดนตรีสามารถวัดได้จากความเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ดนตรีจะกระตุ้นสภาวะอารมณ์ บันดาลให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ ดนตรีสะท้อนอารมณ์ของมนุษย์ และเป็นสื่อการติดต่อจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง ยิ่งกว่านั้นดนตรียังให้ความสนุก และมีท่วงทำนอง ดนตรีจึงกลายเป็นวิธีการสำคัญในการแสดงอารมณ์ของคนนั้นออกมา

บัควอลเตอร์ (Buckwiler, 1986 อ้างใน เกศศิริ สุขุมภักย์, 2540) ได้สรุปประโยชน์ของดนตรีที่มีต่ออารมณ์และจิตใจของมนุษย์ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความสนใจและความกระตือรือร้น
2. กระตุ้นความทรงจำและความคิดฝัน
3. ช่วยควบคุมอารมณ์และกระตุ้นความรู้สึกนึกคิด
4. ลดความซึมเศร้าและผ่อนคลายความเครียด
5. ลดความวิตกกังวลแบบเสถียร
6. ทำให้จิตใจสงบและมีสมาธิ
7. ลดความรู้สึกโดดเดี่ยวและอ้างว้าง
8. ส่งเสริมในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น และทำให้ผู้ป่วยกลับเข้าสู่สภาพ

ความเป็นจริงได้

9. ป้องกันการเกิดโรคประสาท

จะเห็นได้ว่า ดนตรีมีบทบาทและอิทธิพลต่อมนุษย์มาก ดนตรีเปรียบเสมือนเครื่องบำบัดรักษา มีอำนาจต่อการควบคุมอารมณ์ การสื่อความหมาย และมีอำนาจต่อความรู้สึกตัวของมนุษย์ คุณค่าของดนตรีที่มีต่อเด็ก(ณรุทร์ สุขจิตต์, 2541) สรุปได้ดังนี้

1. ดนตรีช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก ดนตรีเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กค้นคว้าทดลองและแสดงออกโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อ
2. ดนตรีช่วยพัฒนาด้านการตอบสนองทางอารมณ์ของเด็ก เนื่องจากดนตรีช่วยให้เด็กมีการแสดงออกทางอารมณ์
3. ดนตรีช่วยพัฒนาด้านปัญญา โดยดนตรีเป็นสื่อทำให้เด็กคิดและทำความเข้าใจกับเรื่องของเสียง และช่วยพัฒนาด้านการรับรู้ตลอดจนการเชื่อมโยงแนวคิดต่างๆ
4. ดนตรีช่วยพัฒนาด้านภาษา เมื่อเด็กชอบและต้องการร้องเพลง การเรียนรู้ทางด้านภาษาจึงเป็นทักษะพื้นฐานที่เด็กต้องเรียนรู้ไปด้วย นอกจากนี้เด็กยังใช้ภาษาเป็นสื่อในการอธิบายความรู้สึกต่อดนตรี ซึ่งทำให้เด็กมีพัฒนาการด้านการใช้ภาษามากขึ้นด้วย
5. ดนตรีช่วยพัฒนาการด้านร่างกาย เนื่องจากประสบการณ์ทางดนตรีเกี่ยวกับการร้องเพลง การเล่นเครื่องดนตรี การเข้าจังหวะ สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านกล้ามเนื้อต่างๆ ดีขึ้น
6. ดนตรีช่วยพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์บุคคล เนื่องด้วยประสบการณ์ทางดนตรีช่วยให้เด็กรู้จักและเข้าถึงความรู้สึก ความสามารถของตนเอง และยังช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะของวัฒนธรรมของตนด้วย
7. ดนตรีเป็น สื่อศิลปะซึ่งเป็นข้อที่สำคัญที่สุด ดนตรีช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์สุนทรีย์ โดยการตอบสนองต่อองค์ประกอบดนตรี เช่น ทำนอง จังหวะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยให้เด็กรู้ซึ่งถึงความงดงามสวยงามความเต็มอิ่มในอารมณ์และความงอกงามทางการรับรู้ การที่เด็กมีประสบการณ์

ทางดนตรีช่วยเติมความรู้สึกและความต้องการของเด็กให้เต็ม ซึ่งทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ มีจิตใจเจริญงอกงามละเอียดอ่อนควบคู่ไปกับความคิดความอ่านทางวิชาการด้านอื่นๆ

ดนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผลของดนตรีต่อร่างกาย สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อัตราการหายใจ อัตราการเต้นของชีพจร ความดันโลหิต การตอบสนองของม่านตา ความตึงตัวของกล้ามเนื้อ และการไหลเวียนเลือด ผลของดนตรีต่อจิตใจและสมอง สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ สติสัมปะชัญญะ จินตนาการ การรับรู้สภาพความเป็นจริง และการสื่อสารทางอวัจนภาษา (ทวิศักดิ์ สิริรัตน์เรขา.2550: 20)

1.3 ประเภทของดนตรี

ดนตรีนั้นแบ่งออกได้หลายประเภท (สมโภช รอดบุญ, 2537: 40-45) ได้แบ่งลักษณะของดนตรีออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. เพลงร้อง แบ่งออกเป็นแบบร้องเดี่ยว (Vocalist)และร้องเป็นหมู่คณะ (Chorus) เพลงที่ร้องเป็นหมู่ มีลักษณะการประสานให้เกิดความกลมกลืน เมื่อฟังแล้วไม่ทำให้เกิดอาการเบื่อหน่าย มักจะนำมาประกอบในภาพยนตร์เพลง

2. เพลงบรรเลง เป็นเพลงที่ประกอบด้วยการเล่นเครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียว ไม่มีเสียงร้องเข้ามาปะปน แต่อาจมีการประสานเสียงเข้ามาประกอบด้วยบ้าง ประเภทของเพลงบรรเลงแบ่งออกได้ดังนี้

2.1 Folk Music คือดนตรีที่มีท่วงทำนองเป็นเพลงพื้นเมือง (Folk Tune) บางครั้งเป็นการแสดงออกถึงชนชาตินั้น ๆ ซึ่งเรียกกันว่าเพลงประจำชาติ

2.2 Country Music ถ้าแปลเป็นสำนวนไทยๆ หรือคือ เพลงลูกทุ่งของไทย มีเฉพาะเพลงร้องเท่านั้น มีความหมายในตัวเอง จบบริบูรณ์เข้าใจง่าย ใช้ภาษาง่าย แบบชาวบ้านๆ แต่ถ้าเป็นเพลงตะวันตกนั้นท่วงทำนองและลีลาจะเป็นแบบโคบาลเลี้ยงวัว ต้อนวัว บางทีก็นำเอาเครื่องดนตรีไปด้วย เช่น กีตาร์ ฮีบเพลงปาก เป็นต้น

2.3 Popular Music คือ ดนตรีที่นำท่วงทำนองของเพลงสมัยนิยมมาเรียบเรียงเสียงประสานใหม่ มีท่วงทำนอง และแนวทางการประสานของเครื่องดนตรีที่ไม่แตกต่างไปจากเพลงของเดิม ตลอดจนจังหวะบางครั้งอาจจะเปลี่ยนแปลงจังหวะเล็กน้อยอาจใช้เครื่องดนตรีประเภทใดประเภทหนึ่ง เช่น เปียโน ไวโอลิน ทรัมเปต กีตาร์ บรรเลงแนวทำนอง (Main Theme) ก็ได้ หรือบรรเลงด้วยกลุ่มเครื่องดนตรีไปพร้อมๆกันก็ได้ แล้วแต่ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน (Arranger) เป็นผู้กำหนด

2.4 Light Music คือดนตรีที่บรรเลงด้วยวงออร์เคสตราขนาดใหญ่ บรรเลงอย่างแผ่วเบา นุ่มนวล และสว่างาม เป็นเพลงที่ใช้เครื่องดนตรีเครื่องสายเป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลง แนวการให้จังหวะ(Rhythm) จะใช้เครื่องสายที่ใหญ่ที่สุดคือดับเบิลเบสแทน เสียงกลอง นอกจากนี้เสียงดนตรีประเภทเครื่องทองเหลืองก็แทบจะไม่ได้ใช้ ยกเว้นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลม อาทิ เช่น ฟลูต โอโบ คลาริเน็ต เป็นต้น เพลงประเภทนี้เป็นเพลงที่ฟังกันสบายๆ ผ่อนคลายอารมณ์ฟังได้ทุกเวลา

2.5 Popular Classic Music คือเพลงที่เป็นลักษณะ ลูกผสม กล่าวคือใช้จังหวะเพลงป๊อปที่มีจังหวะ (Beat) ของเสียงกลองเป็นจังหวะที่ตายตัว และใช้แนวทำนองเพลงคลาสสิกหรือแนวทำนองหลักมาทำเป็น ทำนอง (Melody) ดังนั้นเวลาที่เราได้ยินเพลงประเภทนี้จะเป็นเพลงที่ไม่สมบูรณ์แบบเหมือนเพลงคลาสสิกแท้ๆ เพราะตัดตอนแต่แนวทำนองหลังมาบรรเลง แล้วสอดแทรกแนวบรรเลงในสไตล์เพลงป๊อปเข้าไปทำให้ลดความไพเราะไปบ้าง เพราะเครื่องดนตรีที่นำบรรเลงก็ผิดแผกกันออกไป ความนิยมวลตามแบบฉบับคลาสสิกเลยไม่มี

2.6 Lyric Music คือ ดนตรีอีกประเภทหนึ่งที่เต็มไปด้วยพลังอารมณ์ เป็น เพลงบรรเลงที่นำมาจากเพลงร้องที่อ่อนหวานไพเราะ ซึ่งเพลงร้องประเภทนี้มักจะนำเนื้อร้องมาจากบทโคลง หรือบทกลอนที่บรรยายธรรมชาติ เช่น ป่าเขาลำเนาไพร เสียงนกกริ่ง ธารน้ำไหลเสียงน้ำตก จะมีท่วงทำนองที่สดชื่นรื่นรมย์อารมณ์ แม้จะไม่เคยได้ยินเพลงร้องมาก่อน ก็สามารถที่จะเดาอารมณ์ของเพลงได้ เพลงเหล่านี้มีทั้งเพื่อฝันและเปรียบเทียบ กับตัวเราเอง จึงทำให้ท่วงทำนองเพลงสัมผัสกับอารมณ์ของผู้ฟังได้เป็นอย่างดี

2.7 Mood Music คือ ดนตรีที่มีลักษณะคล้าย ลิрикมิวสิก แต่เป็นเพลงที่มีอารมณ์หลายแบบ ทั้งเศร้าสร้อย สุข ทุกข์ รื่นเริง สนุกสนาน จังหวะของเพลงจึงมีทั้งเชื่องช้าเรียวๆ กระแทกกระทั้น สุดแต่ว่าผู้ฟังจะมีอารมณ์อย่างไรในขณะนั้น เพลงประเภทนี้ใครๆ ก็ฟังได้เพราะบรรยากาศของเพลงเปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนมาตลอดเวลา ช้าบ้าง เร็วบ้าง สลับกันไป เพลงอีกประเภทหนึ่งที่เรียกว่ามู้ด (Mood) คือเพลงที่เหมาะสมกับการฟังในบรรยากาศที่อยู่แถวชายทะเล หรือตอนฝนตกฟ้าร้อง เพลงประเภทนี้มักจะมีเสียงประกอบ (Sound effect) ประกอบด้วย เช่น เสียงหิ่งห้อย เสียงฝนตก เสียงคลื่น เสียง นกกริ่ง ฯลฯ เพลงเหล่านี้บางครั้งเรียกว่า มิสติก มู้ด (Mystic Mood) บรรยากาศของเพลงก็เหมาะสมกับเสียงประกอบเป็นอย่างดี

2.8 Light Classic Music เป็นดนตรีที่มีแบบฟอร์มสลับซับซ้อนมากกว่าดนตรีประเภทต่างๆที่กล่าวมาแล้ว เพลงจะมีลักษณะบรรยากาศที่ช้าและเร็วสลับกันไปเป็นเพลงอมตะจากผลงานของคีตกวี(Composers) ที่มีชื่อเสียงมาแต่สมัยอดีตจากยุคและสมัยต่างๆ เพลงเหล่านี้เป็นเพลงที่มีชื่อแบบฟอร์มสั้นๆ หรือเป็นเพลงที่ตัดตอนมาจากคีตนิพนธ์อื่นๆ ที่มีความไพเราะง่ายต่อการฟัง เป็นที่นิยม นำมาบรรเลงบ่อยครั้งจนชินหู มีทั้งเพลงประเภทเดินรำเพลงรัก เพลงที่บรรยายธรรมชาติ หรือ สัญลักษณ์ของประเทศต่างๆ หรือเพลงที่นำมาคีตนิพนธ์ที่มีโครงสร้างขนาดใหญ่ เช่น ซิมโฟนี คอนแชร์โต้ โซนาต้า และควอร์เตต เป็นต้น

2.9 Classic Music เป็นดนตรีที่เกิดขึ้นในวัดในโบสถ์ จนกลายมาเป็นเพลงชาวบ้าน (Secular Music) ได้มีการพัฒนาคุณภาพและแบบฟอร์มต่างๆ ให้มีมากขึ้น มีกระบวนการเพลงด้วยกันหลายกระบวนการ เร็ว - ช้า - เร็ว สลับกันไป ใช้เวลาของการบรรเลงนานขึ้น ตั้งแต่ 15 นาที ถึง 1 ชั่วโมง เป็นเพลงที่สูงส่งด้วยความคิดและเทคนิคของคีตกวีตลอดจนแนวการประสานเสียงเอาเครื่องดนตรีแต่ละประเภทที่เข้ากันได้เหมาะสมกลมกลืน เป็นเพลงที่ต้องใช้ดนตรีขนาดใหญ่ที่เรียกว่า วงดุริยางค์(Symphony Orchestra) บรรเลง ใช้ผู้บรรเลงมากกว่า 70 คนขึ้นไป เพลงที่ได้ยินได้ฟัง เราจะได้ยินเสียงของเครื่องสาย

ซึ่งประกอบไปด้วยไวโอลิน วิโอล่า เชลโล่ และ เบส เป็นแนวหลัก มีกลุ่มเครื่องลม เครื่องทองเหลือง ช่วยให้เกิดสีสัน และกลุ่มเครื่องประกอบจังหวะทำให้เพลงสนุกสนาน ไร่ใจและรุนแรง

2.10 Jazz Music เป็นดนตรีที่เกิดขึ้นแห่งแรกในสหรัฐอเมริกาาราวต้นศตวรรษที่ 20 เป็นดนตรีที่ใช้จังหวะไม่แน่นอนเหมือน ดนตรี ป๊อปทั่วไป ผู้เล่นสามารถเรียบเรียงเสียงประสานได้ในทันทีทันใด สามารถนำเอาทำนองหลักมาบรรเลงในแนวใหม่ ซึ่งมีศัพท์ทางดนตรีเรียกโดยเฉพาะคือ Improvisation การเล่นมักจะใช้เปียโนและกลองเป็นหลัก แต่มาในระยะหลังได้นำเครื่องดนตรีอื่นๆ เข้ามาร่วมด้วย เช่น คลาริเน็ต กีตาร์ไฟฟ้า ไวบราโฟน ฟลูต หรือแม้แต่ไวโอลิน สิ่งสำคัญที่จะขาดไม่ได้คือ เบส ซึ่งช่วยย้าจังหวะให้มีความหนักแน่น และดนตรีแจ๊สนี้เอง ที่ได้พัฒนามาจนเป็นเพลงร็อก ฮาร์ดร็อก ฟังก์ก็มิวสิก และก่อให้เกิดเพลงเด่นรำในจังหวะต่างๆ กันขึ้นมา

1.4 องค์ประกอบของดนตรี (ทวิศักดิ์ ดนตรีบำบัด)

1) จังหวะหรือลีลา (Rhythm) หมายถึงความเคลื่อนไหวของเสียงในช่วงเวลาหนึ่ง จังหวะทำให้เกิดความรู้สึกได้มากมาย เช่น รู้สึกคึกคัก ตื่นเต้นมีชีวิตชีวา เช่น จังหวะมาร์ช จังหวะดนตรีที่ช้าจะทำให้รู้สึกรู้สึกปลอดภัย และช่วยทำให้เกิดสมาธิ (Concentration) และช่วยทำให้มีการผ่อนคลายความเครียด (การลดพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยรุ่น โดยใช้ ดนตรี กีฬา และกิจกรรมศิลปะ หน้า 64)

2) ระดับเสียง (Pitch) หมายถึง เสียงสูงต่ำที่มีความถี่เป็นรอบต่อหนึ่งวินาทีมีหน่วยเป็น เฮิรท์ซ (Hertz) เสียงที่มีความถี่สูง คือเสียงสูง เสียงที่มีความถี่ต่ำ คือเสียงต่ำ มนุษย์สามารถได้ยินเสียงจากความถี่ประมาณ 20-20,000 เฮิรท์ซ (พิชัย ปรัชญานุสรณ์, 2534 : 8) ระดับเสียงที่แตกต่างกันด้วย เช่น เสียงที่ต่ำมากจะให้ความรู้สึกที่น่ากลัว ไม่มั่นใจ หรืออาจสามารถสร้างบรรยากาศที่น่าเกรงขามได้ เสียงสูง จะทำให้เกิดความตื่นเต้นไร่ใจ และเสียงระดับกลาง จะทำให้เกิดความรู้สึกสบายสงบ ก่อให้เกิดความรู้สึก เช่นเดียวกับจังหวะ ถ้าเสียงร้องและเสียงพูดของมนุษย์ แสดงถึงความมั่นใจแล้วระดับเสียงจะไม่สูงหรือต่ำกว่าระดับเสียงพูดปกติของแต่ละคน ดังนั้นการกรีดร้องเสียงสูงของเด็กอาจเป็นการแสดงออกเพื่อทดแทนความเศร้าหรือเรียกร้องความสนใจก็ได้การเลือกระดับเสียงที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการ และอารมณ์ของเด็กจะมีส่วนช่วยให้เด็กสงบลงได้

3) ความดัง (Volume/ Intensity) พบว่าเสียงที่เบานุ่มจะทำให้เกิดความสงบสุข สบายใจ ในขณะที่ความดังค่อย (Loudness) หมายถึง ปริมาณความเข้มของเสียงที่วัดได้เป็นเดซิเบล (Decibel) เกี่ยวข้องกับเสียงดังและเสียงค่อยหรือเสียงเบา เสียงดังจะเร่งไร่กระตุ้นอารมณ์และการทำงานของต่อม ไร่ท่อ ถ้าดนตรีที่มีความดังอยู่ตลอดเวลาจะทำให้เกิดความรำคาญในขณะที่ดนตรีที่มีเสียงเบาจะก่อให้เกิดความรู้สึกสบายแต่ถ้าดนตรีมีเสียงเบาดัดต่อกันนานก็จะทำให้เบื่อหน่าย เสียงดังทำให้เกิดการเกร็ง กระตุกของกล้ามเนื้อได้ ความดังที่เหมาะสมจะช่วยสร้างระเบียบในการควบคุมตนเองได้ดี มีความสงบ และเกิดสมาธิ

4) ทำนองเพลง (Melody) เกิดขึ้นจากการนำระดับเสียงสูง ๆ ต่ำ ๆ มาผสมผสานกับจังหวะของแต่ละเสียง (ไร่ไพพรรณ ศรีโสภาค, 2511 : 119 - 120) ทำนองเพลงที่ดี ทำให้เกิดสัมพันธภาพ (Relationship)

และลดความวิตกกังวลทำให้รู้สึกสงบผ่อนคลายความรู้สึกในส่วนลึกของจิตใจ และทำให้เกิดความคิดริเริ่มในตนเอง (Initiation)

5) การประสานเสียง (Harmony) หมายถึง แนวทำนองตั้งแต่สองแนวขึ้นไปนำมาบรรเลงหรือร้องออกเสียงพร้อมกันในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้เกิดลักษณะเสียงผสมขึ้นซึ่งอาจสร้างความไพเราะเสนาะหูก็ได้แล้วแต่การกระทบกันของเสียงประสานนั้น ๆ เช่น เสียงที่มีความถี่ใกล้กันมาก ๆ เมื่อมีเสียงประสานจะเกิดความเครียด เสียงประสาน ช่วยในการวัดระดับอารมณ์ความรู้สึกได้โดยดูจากปฏิกิริยาที่แสดงออกมาเมื่อฟังเสียงประสานต่างๆ จากบทเพลง (ทวิศักดิ์)

6. น้ำเสียง (Tone Color) เสียงทุกเสียงที่เราได้ยินแม้ว่าจะเป็นชนิดของแหล่งกำเนิดเสียงเดียวกันก็ให้ความแตกต่างทางลักษณะเสียงได้แม้แต่เสียงจากเครื่องดนตรีต่างชนิดที่เล่นโน้ตดนตรีตัวเดียวกัน (ความถี่เท่ากัน) ก็มีคุณลักษณะเสียงต่างกันน้ำเสียงจะช่วยทำให้ดนตรีมีความหลากหลาย จึงมีผลทำให้เกิดมีความคิดสร้างสรรค์และเกิดสมาธิ ดังที่ พิชัย ปรัชญานุสรณ์ (2534 : 9) กล่าวว่า ผู้ที่สามารถแยกแยะเสียงได้แสดงให้เห็นถึงเป็นผู้มีสมาธิดี

7. ทิศทางของเสียงดนตรี (Direction) ทิศทางของเสียงดนตรีขึ้นอยู่กับทำให้ทิศทางของแหล่งกำเนิดเสียงดนตรี ตัวกลางที่เสียงดนตรีเดินทางผ่าน ทำให้เกิดความดัง ความเบาแตกต่างกันไปในแต่ละจุดแต่ละพื้นที่ของห้อง

8. ความรู้สึกทางดนตรี (Expression) หมายถึง การแสดงทางด้านความรู้สึกทางอารมณ์ ความคิด ในขณะที่ปฏิบัติการเล่นดนตรีหรือขับร้อง ซึ่งมีการแสดงออกมากมาย เช่น จังหวะช้าหรือเร็วเท่าใด ความดัง – ค่อย การเร่ง – การหน่วง ในเสียงดนตรีและเสียงประสานไปในแนวของอารมณ์ต่าง ๆ เช่น ความสุขสงบ ความสบายใจ เศร้า ขุนเฉียว โกรธ ตื่นเต้น สง่างาม ฯลฯ ซึ่งเด็กจะมีโอกาสรับรู้ จำ แยกแยะ เรียนรู้ ทดลอง และสร้างสรรค์ส่งผลให้เกิดความเพลิดเพลินคลายเครียด ปรับเปลี่ยนอารมณ์จิตใจและขบวนการความคิดได้

สรุปองค์ประกอบของดนตรีทั้ง 8 องค์ประกอบ ต้องมีความเข้าใจเป็นอย่างดีเพื่อปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ส่งผลให้เกิดประโยชน์กับเด็กมากที่สุด ซึ่งต้องมีส่วนช่วยทำให้เกิดมีสมาธิ เกิดการเรียนรู้ตามมาในที่สุด โดยเฉพาะในเด็กบกพร่องทางด้านพัฒนาการและสติปัญญา การเรียนรู้ในบทเรียนจะทำให้เด็กเกิดความเครียด การเรียนรู้จึงเกิดได้น้อย เพราะฉะนั้นการจัดกิจกรรมดนตรี ที่เหมาะสมจะมีส่วนช่วยเสริมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น

1.5 ดนตรีกับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา

ดนตรีมีส่วนช่วยให้ผู้บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญามีการตอบสนองได้เช่นเดียวกับเด็กปกติ ดังนั้น การจัดสิ่งแวดล้อมที่มีการเร้าด้วยดนตรีจึงเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมวิธีหนึ่งที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ของเด็ก เพราะดนตรีจะทำให้เด็กผ่อนคลาย ส่งผลให้เด็กมีความตั้งใจและมีสมาธิสูงขึ้น นอกจากนี้ เสียงยังมีส่วนกระตุ้นให้เด็กเคลื่อนไหวไปตามเสียงดนตรี ทำให้เด็กมีการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้ออีกด้วย

นอกจากนี้ดนตรียังเป็นสิ่งเร้าที่ดีในการควบคุมระบบการทำงานต่าง ๆ ของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ช่วยยืดหยุ่นและปรับการทำงานของกล้ามเนื้อทำให้มีทิศทางการเคลื่อนไหวดีขึ้นรวมไปถึงทำให้กล้ามเนื้อมีความแข็งแรงมากขึ้น (Unkefer. 1992 : 36 ; citing Lusia. 1987) เด็กออทิสติกมักมีปัญหาในด้านการสื่อสารกับผู้อื่น ชอบอยู่กับตัวเอง มีโลกส่วนตัว มีปัญหาด้านการรับรู้และพฤติกรรม เช่น บางคนไม่อยู่นิ่งหรือซนผิดปกติ บางคนชอบพูดและทำอาการซ้ำ ๆ ในลักษณะย้ำคิดย้ำทำดนตรี การปิดดนตรีบรรเลงจังหวะซ้ำที่มีเสียงดนตรีเบา ๆ ให้เด็กออทิสติกฟัง ในขณะที่เขากำลังทำกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กสงบได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ดนตรียังช่วยเปิดโอกาสให้เด็กออทิสติกที่มีปัญหาด้านการสื่อสารได้แสดงออกทางอารมณ์และเคลื่อนไหวร่างกาย โดยใช้ดนตรีบรรเลงจังหวะเร็วเป็นตัวกระตุ้น และเป็นสื่อกลางให้เด็กได้สื่อสารกับผู้อื่นอย่างมั่นใจ(ที่มาของบทความ : ดนตรีบรรเลง บทเพลงอารมณ์ดี ดนตรีแสนสุข โดย ดร. แพง ชินพงศ์)

1.6 ดนตรีบำบัด

ดนตรีบำบัด (Music Therapy) คือศาสตร์ที่ว่าด้วย การนำดนตรีหรือองค์ประกอบอื่นๆ ทางดนตรี มาประยุกต์ใช้เพื่อปรับเปลี่ยน พัฒนา และคงรักษาไว้ซึ่งสุขภาพของร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ผู้ดำเนินการ ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ผ่านทางกิจกรรมทางดนตรีต่างๆ อย่างมีรูปแบบโครงสร้างที่ชัดเจน มีหลักเกณฑ์ และระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์

เป้าหมายของดนตรีบำบัดไม่ได้เน้นที่ทักษะทางดนตรี แต่เน้นในด้านพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละบุคคลที่มารับการบำบัด สามารถประยุกต์ใช้ได้หลายบริบท เช่น ด้านการศึกษา ด้านการแพทย์ ดนตรีบำบัดมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวหลายด้าน ทำให้สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับอายุ และหลากหลายปัญหา ได้แก่ ประยุกต์เข้ากับระดับความสามารถของบุคคลได้ง่าย กระตุ้นการทำงานของสมองได้หลายส่วน กระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ช่วยพัฒนาอารมณ์ และจิตใจ เสริมสร้างทักษะทางสังคม และการสื่อสาร ให้การรับรู้ที่มีความหมาย และความสนุกสนาน ไปพร้อมกัน ประสบความสำเร็จในการบำบัดได้ง่าย เนื่องจากประยุกต์ใช้ได้ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับความสามารถ

ดนตรีบำบัดสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งในเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ตามเป้าหมาย เพื่อตอบสนองความจำเป็นที่แตกต่างกันไปทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น ปัญหาบกพร่องของพัฒนาการ สติปัญญา และการเรียนรู้ โรคซึมเศร้า โรคอัลไซเมอร์ การบาดเจ็บทางสมอง ความพิการทางร่างกาย อาการเจ็บปวด และภาวะอื่น ๆ

ประโยชน์ของดนตรีบำบัดมีดังนี้

- 1) ปรับสภาพจิตใจให้อยู่ในสภาวะสมดุล มีมุมมองในเชิงบวก
- 2) ผ่อนคลายความตึงเครียด ลดความวิตกกังวล (Anxiety/ Stress Management)
- 3) เสริมสร้างและพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และความจำ (Cognitive Skill)
- 4) กระตุ้นประสาทสัมผัสการรับรู้ (Perception)

- 5) เสริมสร้างสมาธิ (Attention Span)
- 6) พัฒนาทักษะสังคม (Social Skill)
- 7) พัฒนาทักษะการสื่อสารและการใช้ภาษา (Communication and Language Skill)
- 8) พัฒนาทักษะการเคลื่อนไหว (Motor Skill)
- 9) ลดความตึงตัวของกล้ามเนื้อ (Muscle Tension)
- 10) ลดอาการเจ็บปวดจากสาเหตุต่างๆ (Pain Management)
- 11) ปรับลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม (Behavior Modification)
- 12) สร้างสัมพันธภาพที่ดีในการบำบัดรักษาต่างๆ (Therapeutic Alliance) ช่วยเสริมในกระบวนการบำบัดทางจิตเวช ทั้งในด้านการประเมินความรู้สึก สร้างเสริมอารมณ์เชิงบวก การควบคุมตนเอง การแก้ปมขัดแย้งต่างๆ และเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

สรุปดนตรีบำบัด มีประโยชน์หลากหลายขึ้นอยู่กับการนำไปใช้เสริมสร้างสุขภาวะทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี โดยบูรณาการเข้ากับการรักษาอื่น กระบวนการและรูปแบบดนตรีบำบัด

ในการทำดนตรีบำบัด ไม่มีกระบวนการและรูปแบบที่ตายตัว แต่จะต้องออกแบบการบำบัดรักษาให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล และตามสภาพปัญหา มีการวางแผนการบำบัดรายบุคคล โดยมีขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

- 1) การประเมินผู้รับการบำบัดรักษา
 - ศึกษาข้อมูลประวัติส่วนตัว และประวัติทางการแพทย์
 - ประเมินปัญหาและเป้าหมายที่ต้องการบำบัด
 - ประเมินสุขภาวะทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และทักษะการคิด
- 2) วางแผนการบำบัดรักษา
 - ออกแบบโปรแกรมที่เหมาะสมเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยยึดเป้าหมายเป็นสำคัญ
 - รูปแบบผสมผสานกระบวนการต่าง ๆ ทางดนตรี เช่น ร้องเพลง แต่งเพลง ประสานเสียง จินตนาการตาม หรือลีลาประกอบ เป็นต้น
- 3) ดำเนินการบำบัดรักษา
 - สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บำบัดกับผู้รับการบำบัด โดยใช้ดนตรีเป็นสื่อ และทำดนตรีบำบัดร่วมกับการบำบัดรักษารูปแบบอื่นๆ แบบบูรณาการ
- 4) ประเมินผลการบำบัดรักษา
 - ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และปรับแผนการบำบัดให้เหมาะสม

ดนตรีบำบัดในโรงพยาบาล

ในโรงพยาบาลต่างๆ มีการนำดนตรีบำบัดมาร่วมบูรณาการเข้ากับการบำบัดรักษาอื่นๆ เพื่อเป้าหมายต่างๆ กัน ดังตัวอย่างเช่น

- 1) กระตุ้น และส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ

- 2) ช่วยเสริมการเคลื่อนไหวร่างกายในการฟื้นฟูสมรรถภาพ
- 3) ลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ก้าวร้าว รุนแรง อยู่ไม่นิ่ง ร่วมกับการทำพฤติกรรมบำบัด และการใช้ยา
- 4) ช่วยให้สงบและนอนหลับได้ ในผู้ที่มีความกลัว ความเครียด ร่วมกับการปรับสิ่งแวดล้อม และการใช้ยา
- 5) ปรับเปลี่ยนอารมณ์ ร่วมกับการใช้ยา และจิตบำบัดในโรคซึมเศร้า
- 6) เสริมในกระบวนการบำบัดต่างๆ ทางจิตเวช
- 7) ลดความเจ็บปวด ร่วมกับการใช้ยาแก้ปวด

ดังนั้น ผู้วิจัยคิดว่าเด็กที่มีปัญหาเรื่องความก้าวร้าว ชอบความรุนแรง ควรให้ฟังดนตรีจังหวะช้า ที่มีเสียงธรรมชาติเพราะจะช่วยให้เด็กรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ มีความสุข และปล่อยจินตนาการไปตามเสียงเพลง ทำให้เด็กใจเย็นและมีอารมณ์สงบขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะบำบัด

2.1 ความหมายเกี่ยวกับศิลปะบำบัดและการจัดกิจกรรมศิลปะ

ศิลปะบำบัด (art therapy) คือการบำบัดรักษาทางจิตเวชรูปแบบหนึ่ง ที่ประยุกต์ใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อค้นหาข้อบกพร่องความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจ โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับการประเมินทางจิตวิทยา เพื่อเปิดประตูเข้าสู่จิตใจในระดับจิตไร้สำนึก และเลือกใช้กิจกรรมทางศิลปะที่เหมาะสมช่วยในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น

จากแนวคิดที่ว่า ศิลปะ คือหนทางแห่งการปลดปล่อยอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ตามความต้องการของแต่ละคน เด็กก็เช่นกัน พวกเขาต้องการ สิทธิ เสรีภาพ ที่จะแสดงออกซึ่ง ความต้องการของเขาอย่างมีความสุข พวกเขาต้องการ โอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพของตัวเองในด้าน การเรียน การเล่น และการแสดงออกต่างๆ (ทวีศักดิ์)

ชัยณรงค์ เจริญพานิชย์กุล (2533 : 89-91) ได้ให้ความหมายของกิจกรรมศิลปะว่าหมายถึง กิจกรรมศิลปะที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด สามารถฝึกเด็กให้รู้จักสังเกต หาเหตุผล รู้จักสร้างสรรค์ ลักษณะนิสัยที่ดี และมีความพร้อมในการเรียนรู้พัฒนาตัวเองทั้งในด้านส่วนตัวและด้านสังคม

พดุงศักดิ์ คชสำโรง (2542:113-114) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมศิลปะว่า มีความสำคัญทำให้เด็กสามารถแสดงออกได้ตามใจปรารถนา เนื่องจากศิลปะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทั้งด้านร่างกายสติปัญญา อารมณ์ สังคม ได้อย่างกว้างขวางที่สุด และยังกระตุ้นในการแสดงออกในภาวะต่างๆที่มีอยู่ในตัวเด็กให้ผู้อื่นได้เห็นและเข้าใจ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523:37-38) กล่าวว่ากิจกรรมต่างๆทางด้านศิลปะนั้นมีคุณค่าในทางบำบัดได้ด้วย คือ ช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่างๆ เช่น โกรธ กลัว

ความวิตกกังวล ช่วยจัดความรู้สึกด้อยค่า ไม่สมปรารถนาขาดความมั่นใจ และยังช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจปัญหา และความต้องการของเด็กได้เป็นอย่างดี

2.2 ความสำคัญของศิลปะบำบัด

ศิลปะบำบัด มีประโยชน์ในด้านการพัฒนาอารมณ์ สติปัญญา สมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและการประสานงานการเคลื่อนไหวของร่างกาย นอกจากนี้ยังเป็น เครื่องมือสำคัญที่ช่วยเหลือกระตุ้นการสื่อสาร และเสริมสร้างทักษะสังคมอีกด้วย

ศิลปะบำบัด เป็นรูปแบบหนึ่งของการแพทย์เสริมและทางเลือก(complementary and alternative medicine) ที่เน้นการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม นำมาเสริมในการดูแลสุขภาพแนวทางหลักให้มี ประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการประสานงานกันเป็นทีมระหว่างนักศิลปะบำบัดแพทย์ที่ดูแลสุขภาพ ผู้ป่วย ไม่ใช่รูปแบบการบำบัดรักษาที่สามารถแยกเป็นอิสระได้ ต้องทำไปควบคู่กัน

ศิลปะบำบัด นับเป็นรูปแบบหนึ่ง ของการทำจิตบำบัด(psychotherapy)ที่ใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือ สำคัญ เพื่อช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาด้านอารมณ์และจิตใจ ซึ่งหลักการของศิลปะ คือใช้ศิลปะเป็นสื่อใน การแสดงออกถึงอารมณ์ ความรู้สึก ความขัดแย้งและความต้องการ ที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในส่วนลึกของจิตใจ

การแสดงออกทางผลงานศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นลายเส้น สี รูปทรง สัญลักษณ์ อารมณ์ ความหมาย ที่ สื่อออกมาทั้งหมดสามารถนำมาวิเคราะห์ให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดว่าเป็นอย่างไร หรือสภาพปัญหาจิตใจ อย่งไร

การประเมินผลการบำบัดรักษาด้วยศิลปะบำบัด เน้นที่กระบวนการ และกิจกรรมทางศิลปะ ไม่ได้ เน้นที่ผลงานหรือคุณค่าทางศิลปะ

ศิลปะเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งในการแสดงออก ซึ่งการแสดงออกทางศิลปะ ของเด็กจะขึ้นอยู่กับ สิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ มีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมศิลปะไว้ดังนี้

สุขุมมาลย์ เล็กสวัสดิ์. (2544:63-64) ได้กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะมีประโยชน์กับเด็กที่มีความต้องการ พิเศษในด้านต่างๆ อาทิเช่น การปรับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ การทำงานศิลปะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น แล้วยังสร้างความมั่นใจ ความภูมิใจในผลงานของตนเอง ยิ่งถ้าได้รับคำชมเชยจะทำให้เด็กเกิด ความภาคภูมิใจมากยิ่งขึ้น การที่เด็กที่บกพร่องด้านการสื่อสารหรือเด็กออทิสติกนั้น กิจกรรมศิลปะ การใช้สี ในทางจิตวิทยาสามารถบอกอารมณ์ความรู้สึกของเด็กได้ในระดับหนึ่งได้

ราศี ทองสวัสดิ์ (2529:103-104) ได้เน้นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นการช่วยพัฒนา กล้ามเนื้อมือให้แข็งแรง การฝึกประสาทสัมผัสระหว่างมือกับตา ตลอดจนช่วยพัฒนาอารมณ์จิตใจให้เด็กมี ความเพียร มีความอดทน มีสมาธิในการทำงาน และรู้จักรับผิดชอบ การได้ทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เรียนรู้การ เข้าสังคม และส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ทำให้เด็กรู้จักคิด มีเหตุผลในการทำงาน จึงควรให้กำลังใจ ในการทำงานกับเด็กอย่างสม่ำเสมอ ให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิด กล้าแสดงออกอย่างเต็มที่

สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ(2531:6-15) ได้สรุป ความสำคัญของกิจกรรมศิลปะ ซึ่งจะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาในสิ่งต่อไปนี้ (อ้างใน พันธิตรา 2550)

1. เด็กได้แสดงออกอย่างอิสระ ส่งเสริมอิสระในการทำงาน การวางวัสดุอุปกรณ์ควรวางไว้ในที่ที่เด็กจะหยิบมาใช้ได้ง่าย เด็กจะมีโอกาสเลือกหยิบได้ตามความพอใจในและในขณะที่เดียวกันเด็กสามารถแลกเปลี่ยนความคิดกับเพื่อนๆได้

2. เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นคน วัตถุหรือสิ่งต่างๆที่อยู่รอบๆตัวเขาดังนั้นเด็กจะได้รับการพัฒนาโดยผู้ใหญ่มีการยอมรับและชื่นชมในผลงาน กิจกรรมที่เขาทำได้อีกต้องฝึกให้เด็กเห็นว่าทุก ๆ อย่างมีความหมายสำหรับตัวเขา

3. เด็กเกิดความพอใจ และสนุกสนานในขณะที่เด็กทำกิจกรรมศิลปะต่างๆเมื่อเด็กได้มีอิสระในการทำกิจกรรม การเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความสามารถทางสร้างสรรค์จะช่วยให้เด็กตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง ช่วยส่งเสริมให้เขามีกำลังใจ องค์กรประกอบที่จะช่วยให้เด็กเกิดความพอใจสนุกสนานในขณะที่ทำกิจกรรมคือ เวลาที่มากพอ และสถานที่กว้างขวางที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมออกมาได้อย่างสนุกสนาน

4. กิจกรรมศิลปะช่วยลดความตึงเครียดทางอารมณ์การทำงานหรือกิจกรรม เป็นการ ผ่อนคลาย อารมณ์ ลดความกดดัน ความคับข้องใจ ความก้าวร้าวลง ซึ่งกิจกรรมศิลปะจะช่วยให้เด็กแสดงออก และผ่อนคลายอารมณ์อย่างดีที่สุด

5. กิจกรรมศิลปะช่วยสร้างนิสัยการทำงานที่ดีในขณะที่เด็กทำงานต่างๆ ผู้ปกครองหรือผู้สอนควรสอนระเบียบและนิสัยในการทำงานไปด้วย

6. กิจกรรมศิลปะช่วยพัฒนากล้ามเนื้อ ความสัมพันธ์ระหว่างมือ และสายตาจากการตัดกระดาษ ประดิษฐ์ภาพ วาดภาพ ด้วยนิ้วมือ การต่อภาพ ตัดต่อ ฯลฯ และกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งเสริมให้เด็กแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ไปด้วย

7. กิจกรรมศิลปะช่วยให้เด็กรู้จักสำรวจ ค้นคว้า ทดลอง เด็กจะชอบทำกิจกรรม และใช้ความคิดริเริ่ม และจินตนาการของเขา ค้นคว้า สำรวจ ฝึกฝน และสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นจากการใช้วัสดุซ้ำ ๆ กัน ดังนั้นผู้ฝึกควรหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆไว้เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการทดลองของตนเอง

จากข้อมูลที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่ากิจกรรมศิลปะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเด็กในส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย การรับรู้ สติปัญญา สังคมโดยเฉพาะด้านพฤติกรรมและอารมณ์

2.3 รูปแบบของศิลปะบำบัด

ศิลปะบำบัด ประกอบด้วยรูปแบบกิจกรรมทางศิลปะที่มีความหลากหลาย ซึ่งครอบคลุมถึง

1. ทัศนศิลป์(visual) ได้แก่ การวาด ระบายสี การปั้น การแกะสลัก การถัก การทอ การประดิษฐ์ ฯลฯ
2. ดนตรี (music) ได้แก่ การเล่นดนตรี ร้องเพลง และกิจกรรมทางดนตรี
3. การแสดง(drama) ได้แก่ การแสดง การละคร และการเคลื่อนไหวร่างกาย
4. วรรณกรรม(literature) ได้แก่ บทกวี นิยาย เรื่องสั้น ฯลฯ

ศิลปะบำบัดมีรูปแบบแตกต่างกันไปในผู้รับการบำบัดแต่ละคนที่มีสภาพปัญหาแตกต่างกัน เทคนิค

ที่ใช้ เช่น ปั้นดิน วาดภาพ ระบายสี ถักทอ กิจกรรมทางดนตรี เล่นละคร หรือบทบาทสมมุติ โดยนักศิลปะบำบัด จะพิจารณาเลือกใช้เทคนิคที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลการเลือกใช้สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และรูปแบบหลากหลายเหล่านี้เพื่อเป็นทางเลือกที่จะระบายความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจตนเอง และจัดการกับความรูสึกได้ตามความเหมาะสมของผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละคน

2.4 องค์ประกอบของศิลปะบำบัด

องค์ประกอบของศิลปะ หมายถึง การนำเอาส่วนต่างมาประกบกันทำให้เกิดรูปแบบต่างๆ ที่มีคุณค่าทางความงามในงานศิลปะแขนงต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. เส้น (Line) หมายถึง จุดที่เรียงติดต่อกัน เกิดจากการลากขูด ขีด เขียนด้วยวัสดุต่างๆ ลงบนระนาบผิว ทำให้เกิดเป็นเส้นตรง เส้นโค้ง เส้นเฉียง ฯลฯ สามารถให้ความรู้สึกทางตา คือการมองเห็น ก่อให้เกิดความรู้สึกที่มีความหมายต่างกัน เช่น แข็งกระด้าง อ่อนไหว เป็นต้น

2. รูปร่าง รูปทรง (Form & Shape) เกิดจากการประกบกันของเส้น
รูปทรงแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ

2.1 รูปทรงเรขาคณิต

2.2 รูปทรงธรรมชาติ

2.3 รูปทรงอิสระ

3. แสงและเงา (Light & Shadow) แสงทำให้มองเห็นวัตถุต่างๆ เมื่อมองกระทบวัตถุที่จะเกิดส่วนมืดในทิศทางตรงข้ามกับแสง ก่อให้เกิดความรู้สึก ลักษณะแตกต่างกัน

4. บริเวณว่าง (Space) หมายถึง พื้นที่ว่างระหว่างวัตถุ สิ่งของที่วางโดยรอบบริเวณว่างสามารถกำหนดได้ทั้งในงานจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม สามารถสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกได้เป็นอย่างดี

5. สี (Color) คือ ลักษณะของแสงที่ปรากฏแก่สายตาเราทำให้มองเห็นสีต่างๆ สีมียุทธิพลเหนือจิตใจมนุษย์ จากการใช้สายตาสัมผัส จากการใช้สีในงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ก่อให้เกิดคุณค่าทางการรับรู้ที่แตกต่างกัน

5. ลักษณะผิว (Texture) เป็นความแตกต่างของผิวที่สัมผัสด้วยการมองเห็น ให้ความรู้สึกเรียบ ขรุขระ หยิบ ผิวมัน ค้าน ฯลฯ ในทางจิตรกรรมเป็นการสร้างภาพลวงตาด้วยลักษณะผิวที่แตกต่างกัน ในทางประติมากรรมเป็นความแตกต่างของพื้นผิว เพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางความงาม ในทางสถาปัตยกรรม เพื่อเสริมสร้างความงาม หรือประโยชน์ใช้สอยตามความเหมาะสม ส่วนประกอบศิลปะเหล่านี้ ถ้านำมาจัดวางไว้ด้วยกันอย่างมีหลักเกณฑ์ ย่อมทำให้เกิดความงดงามขึ้นได้มากกว่าการนำมาจัดวางอย่างไม่มีจุดหมาย

องค์ประกอบของการจัดศิลปะสำหรับเด็กพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา

ในการจัดศิลปะเพื่อให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการพัฒนาเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ตามจุดมุ่งหมายได้นั้น ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง ผู้ดำเนินการจัดศิลปะบำบัด

ผู้ปฏิบัติศิลปะบำบัด กระบวนการหรือขั้นตอนในการจัดกิจกรรมศิลปะสื่อหรืออุปกรณ์ และการประเมินผล ที่จะช่วยให้ทิศทางของการจัดศิลปะบำบัดเป็นไปตามจุดมุ่งหมายและบรรลุผลสำเร็จ ต้องเข้าใจถึง องค์ประกอบที่จะช่วยให้การจัดศิลปะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีการเตรียมการทั้งผู้ฝึก เด็กบกพร่องทาง พัฒนาการและสติปัญญา และวัสดุอุปกรณ์ ดังนี้

1. การเตรียมตัวผู้ฝึก ผู้ฝึกที่จัดศิลปะบำบัดควรเป็นผู้มีความกระตือรือร้น รัก การสอน การศึกษาค้นคว้า หาความชำนาญในกิจกรรม และควรรู้ว่าสิ่งที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้นั้น จะต้องใช้กิจกรรมอะไร ใช้สื่อ/วัสดุอุปกรณ์อย่างไร วิธีดำเนินการให้สอดคล้องกับวัยวุฒิภาวะของเด็ก บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา
 2. การเตรียมตัวเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา เนื่องจากเด็กแต่ละวัยมีพัฒนาการทาง กาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา ไม่เท่าเทียมกัน แม้แต่ในวัยเดียวกันก็มีวุฒิภาวะต่างกัน การจัดกิจกรรมจึง ต้องคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กเป็นสำคัญ โดยเฉพาะศิลปะบำบัดเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะเกี่ยวกับมือ และสายตาที่สัมพันธ์กัน จึงควรศึกษาพัฒนาการเด็กที่อยู่ในห้องฝึกควบคุมไปด้วย
 3. การเตรียมสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ สื่อ/วัสดุอุปกรณ์ มีอยู่ทั่วไปทุกหนแห่ง และมีหลายชนิด ผู้ฝึกจะต้องพิจารณาเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรมและวัย พัฒนาการทางกาย อารมณ์ สังคมและ สติปัญญาของเด็ก
 4. สิ่งแวดล้อม ต้องเป็นสัดส่วน กว้างพอที่จะมีพื้นที่ให้เด็กได้ทำกิจกรรม มีความสงบ ปลอดภัยต่อ การแสดงออกของพฤติกรรมที่เด็กมีอยู่ ผู้ดำเนินการจัดศิลปะบำบัด แสงสว่างพอเหมาะแก่การดำเนิน กิจกรรม อุณหภูมิของห้องต้องไม่ร้อนหรือเย็นจนเกินไป
- การจัดกิจกรรมศิลปะบำบัดสำหรับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา เพื่อมุ่งเน้นให้เด็กมี พัฒนาทางอารมณ์และการรับรู้ด้านต่างๆ (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา.2550:42)
1. กิจกรรมการวาดภาพและระบายสี เป็นกิจกรรม ที่ได้กวาด หรือระบายสีภาพ ลงบนกระดาษ ผ้าใบ ผ้า ฯลฯ ด้วยความรู้สึกที่มีอยู่ในตัวเอง เป็นความรู้สึกที่อัดอั้นคับข้องใจ หงุดหงิด โมโห เวลาที่เด็กได้ ปลดปล่อยสิ่งที่มีอยู่ในใจโดยการเขียน/วาด หรือระบายสี ไม่ว่าจะเป็นการใช้พู่กัน การวาดรูประบายสีด้วย สีเทียนและดินสอสี จะระบายความรู้สึกออกมาทางกิจกรรม ทำให้เด็กลืมความอัดอั้นคับข้องใจ หงุดหงิด โมโห เด็กจะมีความสนใจ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับกิจกรรมที่เด็กทำอยู่ (เกศินี นิลสัยเจริญ.2527:5-6, สถาบันรา ชานุกูล.2549)
 2. กิจกรรมนิก ปะ และตัดกระดาษ เป็นกิจกรรมที่ใช้กระดาษต่าง ๆ นิก ตัด และนำมาติดบน กระดาษทำให้เป็นภาพ กระดาษที่ใช้ไม่ควรแข็งหรือเหนียวเกินไป ได้แก่ กระดาษหนังสือพิมพ์ กระดาษ วารสาร กระดาษห่อของขวัญ กระดาษสีมัน ฯลฯ
 3. กิจกรรมการปั้น เป็นกิจกรรมที่เด็กชอบมาก วัสดุที่ใช้ปั้น ได้แก่ ดินเหนียว ดินน้ำมัน แป้งโด การปั้นเป็นการที่เด็กได้สัมผัสได้จับ แตะ กำ ขยำ ปั้นกับวัสดุที่เด็กไม่คุ้นเคย ดูแปลกตา และไม่ชอบ เวลาที่ เด็กโกรธอาการต่างๆทางด้านพฤติกรรมจะแสดงออกมาเช่น กำมือแน่น ทบ ตี ขยี้ม ขยำ กิจกรรมการปั้น

ช่วยทำให้เด็กได้ระบายอารมณ์ออกมา ลดความก้าวร้าว (สถาบันราชานุกูล.2549:34) นอกจากนี้ยังทำให้เด็กมีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ช่วยสร้างความมั่นใจ มีความกล้าที่จะแสดงออก มีการแสดงออกอย่างอิสระ(เกสร ธีตะจารี.2543:47-48)

4. กิจกรรมการพิมพ์ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้ ให้พิมพ์ภาพด้วยนิ้วมือ พิมพ์ภาพจากวัสดุธรรมชาติต่าง ๆ เช่น ก้านกล้วย ก้านบัว ใบไม้ ดอกไม้ พิมพ์ภาพจากวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ เช่น ฝาจากขวด ลูกกัญแจ ปลอกปากกา พิมพ์ภาพด้วยเศษเชือก หรือด้าย พิมพ์ภาพจากแม่พิมพ์ พิมพ์ภาพด้วยทรายแล้วระบายสี เด็กใช้กระดาษวางซ้อนวัสดุที่มีลายนูนแล้วให้ใช้ดินสีดำหรือ ดินสอสีถู่ จะได้ภาพเหมือนแบบพิมพ์ภาพด้วยการขูดกระดาษ

5. กิจกรรมการตัดกระดาษ คือ การสร้างผลงานศิลปะในลักษณะ 3 มิติ (งานประดิษฐ์) อย่างหนึ่ง โดยให้เด็กใช้กรรไกรตัดกระดาษ เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมือ และฝึกความสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา

6. กิจกรรมการพับกระดาษเป็นการประดิษฐ์กระดาษให้มีลักษณะเป็นภาพรวมมิติ อีกแบบหนึ่ง ที่ต้องอาศัยการทำงานประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อตา มือ และนิ้วมือพับกระดาษให้เป็นภาพสัญลักษณ์ตามลำดับขั้นตอนจากง่ายไปหายาก ภายหลังการพับแล้วให้นักเรียนแต่งเติมระบายสีให้สวยงาม

7. กิจกรรมประดิษฐ์เศษวัสดุเป็นของเล่นและของใช้เป็นการรวบรวมเศษวัสดุจากกระดาษ เช่น กลองกระดาษชนิดต่าง ๆ เศษกระดาษ กระดาษห่อของขวัญ กระดาษปกนิตยสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ มาประดิษฐ์เป็นของเล่นต่าง ๆ ตามแบบอย่าง หรือตามความคิดอิสระและใช้วัสดุอื่นๆ ในการประกอบหรือตกแต่งเพิ่มเติมเพื่อให้งานสมบูรณ์ เช่น กาว กรรไกร เศษ ไม้หอมรม แท่งไม้ไอศกรีม หลอดกาแฟ ฯลฯ รวมถึงงานกระดาษเส้นที่ใช้กาวประกอบเป็นรูปร่างต่างๆ

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าศิลปะบำบัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นกิจกรรมที่สร้างทั้งประสบการณ์ ความรู้สึกสัมผัส การใช้เหตุผล การสังเกต พร้อมทั้งให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษเกิดจินตนาการ ศิลปะบำบัดช่วยให้เด็กที่มีความต้องการพิเศษได้มีโอกาสใช้พัฒนาการความรู้สึกสัมผัสคือ การมอง การชิมรส การดมกลิ่น การจับสัมผัส ศิลปะบำบัดเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี เพราะศิลปะบำบัดเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และสอดคล้องกับหลักพัฒนาการของเด็ก ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อมือกับตา และการผ่อนคลายทางอารมณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความคิดจินตนาการ การคิดอย่างมีระบบ และการแสดงออกของเด็กวัยต่าง ๆ โดยไม่จำกัดเงื่อนไข เกี่ยวกับสภาพชีวิตและสังคมที่แตกต่างกัน ประกอบกับลักษณะธรรมชาติของศิลปะนั้นมีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากศิลปะบำบัดมีหลายรูปแบบ และมีคำตอบไม่จำกัดตายตัวจึงสามารถตอบสนองการแสดงออกของเด็กทุกเพศทุกวัยได้เป็นอย่างดี ความสำคัญของศิลปะบำบัดสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

นอกจากศิลปะบำบัดจะมีคุณค่าในด้านส่งเสริมพัฒนาการและความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กแล้ว ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 37-38) กล่าวว่า กิจกรรมต่างๆ ของวิชาศิลปศึกษานั้นมีคุณค่าในด้านจิตบำบัดและวิตกกังวล

1. ศิลปะบำบัด ช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่าง ๆ เช่น โกรธ กลัวและวิตกกังวล

2. ศิลปะบำบัด ช่วยจัดความรู้สึกด้วยคำไม่สมปรารถนา ขาดความมั่นใจขาดอายุ ความพิการ ศิลปะเป็นสิ่งที่ช่วยระบายความทุกข์ได้

3. ศิลปะบำบัด ช่วยทำให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก ในกรณีที่เด็กคือ เกร ก้าวร้าว รังแกเพื่อน

เกสร ธิตะจารี (2543 ข : 41-42) กล่าวถึงลักษณะของการสอนศิลปะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษไว้ดังต่อไปนี้

1. ด้านเนื้อหา คงสอนเหมือนเด็กทั่วไป แต่ด้านการสอนต้องใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่แตกต่าง โดยต้องสอนให้เหมาะสมกับสภาพและปัญหาของเด็กแต่ละประเภท แต่ละบุคคล การจัดกิจกรรมก็ต้องจัดให้เหมาะสมกับความสามารถ เช่น เด็กพิการตาบอด ศิลปะบำบัดที่ให้ทำก็ต้อง ขึ้นอยู่กับการสัมผัสด้วยมือ เช่น การร้อยลูกปัด การถัก การสร้างภาพด้วยเชือกหรือเศษวัสดุ เป็นต้น

2. ด้านการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน ก็ใช้หลักจิตวิทยาในการกระตุ้นหรือเร้าให้เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาเกิดการอยากเรียนรู้ และเกิดความผูกพันกับงานที่ทำ เช่น การวาดภาพ การใช้สี ระบายภาพ เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์จะมีสมาธิสั้น การสร้างสภาวะแวดล้อมทางจิตวิทยาจะช่วยให้การทำงานได้นานขึ้นหรือการผูกพันกับงาน

3. การสร้างความประทับใจให้กับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาก็เป็นหลักจิตวิทยาอย่างหนึ่ง ที่ทำให้เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญามีกำลังใจในการทำงาน และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น เช่น ช่วยให้ทำงานเสร็จ ผลงานออกมามี ได้รับความชมเชย หรือ ได้รางวัล สิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างพลังและความภาคภูมิใจแก่ตัวเด็กเอง ข้อสำคัญต้องพยายามให้เด็กคิดว่าตัวเองก็มีความสามารถเหมือนคนอื่น ๆ สิ่งที่บกพร่องในตัวเองจะไม่ใช่อุปสรรคในการเรียนรู้หรือการทำงานเลย

4. การยอมรับในความสามารถ การให้อิสระในการแสดงออกเช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปจะช่วยลดปมด้อยของตัวเองความพิการมิได้สกัดกั้นความสามารถของเขาเลย เช่น เด็กพิการทางมือไม่มีมือก็สามารถใช้ข้อนิ้วส่วนอื่นแทน เช่น ปากหรือเท้าในการสร้างสรรค์งานได้เช่นกัน

หลักการสอนศิลปะสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

1. สอนจากสิ่งที่ยากที่สุด
2. ใช้ประสบการณ์ตรง
3. ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ตามขีดความสามารถของตน
4. ใช้การเสริมแรง
5. กระตุ้นให้เด็กใช้ความคิด
6. ให้เด็กมีโอกาสแสดงความเป็นผู้นำ
7. ให้เด็กได้เรียนรู้จากเพื่อน มีกิจกรรมทำงานเป็นกลุ่ม

8. ให้โอกาสเด็กเลือกเรียน
9. สอนจากสิ่งที่เด็กคุ้นเคย ไปหาสิ่งที่เด็กไม่คุ้นเคย
10. ทบทวนบทเรียนบ่อย ๆ
11. แสดงผลงานของเด็กนักเรียน
12. จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้
13. สังเกตเด็กควบคู่ไปกับการสอน

การสอนศิลปะให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่มีอยู่ในห้องเรียนปกติ เช่น เด็กเกเร เด็กขี้เกียจ เด็กก้าวร้าวเด็กเจ้าอารมณ์ เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เด็กออทิสติก และเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเด็กเหล่านี้มีปัญหาทางพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ ซึ่งปัญหาของเด็กเหล่านี้อาจจะเกิดได้หลายทาง และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ปัญหาของเด็กในห้องเรียนปกติที่เกิดขึ้นจากปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว ปัญหาสภาพแวดล้อม ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ถ้าปล่อยปละละเลยก็จะกลายเป็นปัญหาใหญ่ยิ่งกว่าเด็กพิการทางร่างกาย ดังนั้นผู้ฝึก และผู้ปกครองจึงควรเอาใจใส่ดูแลและสังเกตพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อที่จะได้หาทางแก้ไขได้ทันการณ์ ดังนั้นศิลปะบำบัดเป็นตัวหนึ่งในการช่วยคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก โดยการแสดงออกทางศิลปะตามใจปรารถนาของเด็กที่ต้องการจะถ่ายทอดออกมา

2.5 ศิลปะบำบัดกับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา

มีการนำศิลปะบำบัดมาประยุกต์ใช้ในกลุ่มผู้บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาด้วยเช่นกัน พบว่า ได้ผลเป็นที่น่าพอใจ สามารถเสริมสร้างพัฒนาการ และช่วยบรรเทาปัญหาทางด้านอารมณ์ จิตใจ และพฤติกรรม ดึงศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ได้เต็มที่ยิ่งขึ้น

Music พบว่าเด็กที่บกพร่องทางสติปัญญา จะมีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์ซึ่งสามารถพัฒนาได้และช่วยส่งเสริมให้พัฒนาการด้านอื่น ๆ ดีขึ้นด้วย โดยศึกษาการใช้โปรแกรมศิลปะบำบัดแบบเข้มข้น ในเด็กที่บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา จำนวน 8 คนเป็นเวลา 2 ภาคเรียน พบว่าระดับพัฒนาการด้านการขีดเขียน(graphic developmental level) เพิ่มขึ้นจาก 5 เดือน เป็น 33 เดือน

Silver พบว่าศิลปะเป็นเสมือนภาษาที่สอง ของกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องในการสื่อสารและการเรียน เด็กสามารถเรียนรู้ความคิดรวบยอด(concept) ผ่านทางศิลปะได้เร็วกว่าวิธีการสื่อสารหลักและสามารถใช้งานศิลปะสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่เขาารู้และสิ่งที่เขาคิด ดังนั้นศิลปะจึงนำไปสู่เป้าหมายในการบำบัดได้ดี

3. แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับดนตรีและศิลปะบำบัด

ดนตรีและศิลปะกับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา

ดนตรีช่วยให้เด็กฟัง เกิดการรับรู้ ในสมองเกิดการทำงาน เมื่อทำกิจกรรมดนตรี ก็เกิดการร่วมมือ

ของประสาท ส่วนต่างๆ ตากับมือ มีการทำงานร่วมกันระหว่างขวา-ซ้าย และร่างกายส่วนต่างๆ คนตรีช่วยให้เด็กรู้จักรอคอย เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาต่างมีประสบการณ์แห่งความล้มเหลว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกเปรียบเทียบกับคนอื่น คนตรีจึงเป็นกิจกรรมที่จะช่วยสร้างความมั่นใจในตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศิลปะช่วยให้เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญามองเป็น และรู้จักใช้พื้นที่ให้เกิดความสวยงามด้วยเส้นและสี มีความสุขกับการใช้พู่กัน เล่นกับกระดาษ และอุปกรณ์การวาดด้วยเทคนิคต่างๆ เด็กแต่ละคนจะมีโอกาสสร้างงานที่เป็นสไตล์ตัวเอง วันเวลาที่ผ่านไปกับการฝึกฝนด้านศิลปะ ใจของเด็กกล้าหาญขึ้น งานศิลปะช่วยให้เขามีสมาธิทำงานที่นาน ใช้เวลามุ่งมั่นกับงานนั้น งานศิลปะช่วยให้คนยอมรับเขา และทำให้คนอื่นได้เห็นความสามารถที่ฝังลึกอยู่ข้างในตัวเด็ก

เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาชอบดนตรี ซึ่งแม้จะไม่สามารถฝึกทักษะการเล่น การร้องได้เท่ากับเด็กปกติ แต่ทุกคนทำกิจกรรมดนตรีอย่างใดอย่างหนึ่งได้แน่นอน เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญามีโอกาสเลือกได้มากกว่าจะเล่นอะไร บางคนอาจหลงใหลน้ำเสียงของเครื่องดนตรีบางชนิด และสามารถนั่งฟัง และทำกิจกรรมนานๆ สิ่งที่ถูกครอบ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง กับเด็กควรรู้ล่วงหน้าก่อนที่จะพาถูกเข้าไปสู่โลกของเสียงเพลงก็คือ ต้องไม่ท้อใจง่ายๆ เพราะเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาจะมีกำแพงกั้นขวางตัวเองกับโลกภายนอก เป็นความบกพร่องทางการสื่อสาร ปัญหาการประมวลความรู้สึก ปัญหาของประสาทสัมผัส ภาวะบกพร่องทางสติปัญญา ความก้าวร้าว ปัญหาทางสมาธิ ซึ่งจะต้องใช้ความพยายามหลายครั้ง ผู้ปกครองต้องก้าวข้ามกำแพงนั้นไป หรือทะลุทะลวงเข้าไป เพื่อเข้าใจว่าอะไรเป็นสาเหตุ อะไรจะเป็นสิ่งที่ช่วยเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาได้ การทำกิจกรรมที่ซ้ำๆ ต้องมีมากกว่าเด็กทั่วไป ต้องทำให้บทเรียนง่าย ต้องมีการย่อยขั้นตอนของกิจกรรม ให้เป็นหลายๆ ขั้นตอน และให้เรียนรู้ทีละเล็กทีละน้อย เวลาอยู่กับดนตรีต้องเป็นเวลาแห่งความรื่นรมย์ไม่ใช่เวลาที่ผู้ใหญ่จะเกี่ยวข้องเด็กต้องทำกิจกรรมให้ได้ การนำเด็กเข้ามามีส่วนในการทำกิจกรรมดนตรีแบบต่างๆ ถือว่าเป็นโอกาสดีที่จะพัฒนาทักษะต่างๆ ได้ดีแล้ว

กระบวนการศิลปะกับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา

เรื่องของศิลปะเกี่ยวข้องกับการมองของเด็ก เพราะว่าเด็กต้องมองเห็น พอมองเป็นแล้วสามารถวาดได้ หนึ่งปัญหาที่พบก็คือเด็กบกพร่องทางสติปัญญาบางคนไม่ยอมแตะดินสอ ไม่ยอมแตะดิน สี ดินน้ำมัน ยึ่นสีให้ก้กินบ้าง โยนทิ้งบ้าง ขยี้ ขยำบ้าง ๑ เด็กกลุ่มออทิสติก ไม่ค่อยยอมมองวัตถุที่เราตั้งใจจะให้วาด เราก็ต้องพยายามสอนให้เขามองและวาด ทำซ้ำหลายๆ ครั้ง อาจใช้ผู้ใหญ่สองคนต่อเด็กคนเดียวเสียด้วยซ้ำ แต่นี้ก็พอที่จะทำให้คนที่ตั้งใจสอนท้อ ได้เหมือนกัน

ต่อไปให้เด็กเลียนแบบจากภาพที่เห็น เส้นที่เห็น สีที่เห็น หรือถ้าสำหรับเด็กกลุ่มออทิสติกคงต้องพูดว่า ภาพที่มอง เส้นที่มอง สีที่มอง เด็กเหล่านี้มีจินตนาการ แต่ต้องสร้างความเข้าใจโลกรอบตัวไว้ก่อน เพราะการสอนจินตนาการเด็กบกพร่องทางสติปัญญา ต้องใช้เวลานานมาก ถึงแม้ว่าเด็กกลุ่มออทิสติก

จะมองเห็นและเข้าใจทุกอย่างเป็นภาพ แต่ทำไมไม่ใช่ทุกคนจะสามารถนำออกมาได้เลย ต้องผ่านการฝึกบ่อยๆ ในการสอนให้เด็กบกร่องทางสติปัญญาเล่นศิลปะ ไม่ว่าจะเด็กบกร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาหรือเด็กทั่วไป มักจะชอบลากเส้น จีดโน้น เขี่ยนี้ ยกเว้นเด็กบางคนที่เกิดลึกลับดื้อสอ เกิดลึกลับดื้อสอ ซึ่งอาจมาจากการถูกบังคับให้เขียนตัวหนังสือ ที่เขารู้สึกว่ายากเขียนแสนเข็ญ จึงกลายเป็นศัตรูของเครื่องมือจีดเขียนทั้งปวง ไม่ว่าจะป็นดินสอ ปากกา ดินสอสี สำหรับเด็กบกร่องทางพัฒนาการและสติปัญญานั้น การลากเส้นง่ายๆ ช่วยสร้างความมั่นใจ เพราะความมั่นใจของเด็กเป็นทักษะสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของทุกคน การเริ่มต้นจีดเขี่ย ยุ่งเหยิง ไปมา ดูเหมือนไม่มีจุดหมาย ไร้สาระ แต่ถ้าเด็กเริ่มแล้วพบว่าบางคนพัฒนา เป็นรูปร่างค่อนข้างเร็ว บางคนอาจเขื่องซ้ำในความรูสึกของพ่อแม่ อย่าให้ความซ้ำของเด็กทำให้หือ ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องต้องให้กำลังใจและเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงใส่ความรู้สึกว่าการได้เขียน ได้วาด เป็นสิ่งสนุกสนานน่าอภิรมย์

นอกจากพู่กัน ดินสอสีแล้ว นิ้วมือของคนเราก้ช่วย สร้างสรรค์งานศิลปะและฝึกทักษะเด็กบกร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาได้เหมือนกัน เริ่มด้วยการให้เด็กจุ่มนิ้วลงในจานสีน้ำแล้วพิมพ์ลงบนกระดาษ หรือใช้นิ้วมือวาดรูปตามที่ต้องการแทนพู่กันก็ได้ เป็นการเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมที่ทำให้เด็กไม่เกิดความเบื่อจากการทำกิจกรรมซ้ำๆ ด้วยอุปกรณ์เดิม

4. แนวคิดและเอกสารเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว

4.1 ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว

บัสเซ่ (Buss.1967:1-7 อ้างในมาลินี ไชยบัง 2550)อธิบายความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าวว่า ความก้าวร้าวเป็นสิ่งตอบสนองสิ่งที่มากระตุ้น ในรูปแบบของการกระทำอย่างทันทีโดยมีเจตนาจะทำให้ผู้อื่นเจ็บปวดโดยแบ่งความก้าวร้าวออกเป็น 2 ชนิดคือ

1.ความก้าวร้าวทางกาย (Physical Aggression) เป็นความก้าวร้าวที่แสดงออกโดยการใช้อวัยวะทางกาย เช่น แขน ขา ฟัน หรือใช้อวัยวะทางกายรวมกับอาวุธ เช่น มีด ปืน เพื่อทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด

2.ความก้าวร้าวทางวาจา (Verbal Aggression) เป็นการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่มากระตุ้น โดยใช้ถ้อยคำที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเจ็บปวด

ฟรอยด์ (Freud.N.D.:unpaged;cited by Storr.1968:37 อ้างในมาลินี ไชยบัง 2550) พฤติกรรมก้าวร้าวเป็นแรงขับปฐมภูมิที่มีมาแต่กำเนิด เป็นสัญชาตญาณที่กระทำสู่ภายนอก โดยแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เช่น การแสดงท่าทางไม่เป็นมิตร การข่มเหง รังแก ต่อต้าน ไม่ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ หรือแสดงออกในรูปแบบการทำลาย ทำร้ายตนเอง

ฟรีดแมนและคนอื่นๆ (freedman and others.1970:101-104 อ้างในมาลินี ไชยบัง 2550)มีความเห็นว่าพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นพฤติกรรมใดๆ ที่เป็นอันตราย กระทบความเสียหายแก่ผู้อื่น

ปทุมทิพย์ สุภานันท์ (2546:55) ให้ความหมายของพฤติกรรมก้าวร้าวว่าเป็นการแสดงออกด้านความคิด คำพูด และการกระทำที่รุนแรง ขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่เป็นมิตร คุกคามและรุกรานผู้อื่น เพื่อระบายความโกรธ ความคับข้องใจ หรือปกปิดความกลัว ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายต่อตนเอง บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัว พฤติกรรมก้าวร้าว พบในเด็กออทิสติก และเด็กพัฒนาการบกพร่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีความบกพร่องในการสื่อสารกับผู้อื่น

4.2 สาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว

แบนดูรา (Bandura.1973:57;cite by Huesmann.1994:5 อ้างในมาลินี ไชยบัง 2550) กล่าวว่า พฤติกรรมก้าวร้าวของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ การสังเกต การเลียนแบบพฤติกรรมผู้อื่น และส่วนหนึ่งเกิดจากการเสริมแรง ซึ่งพฤติกรรมก้าวร้าว นั้นได้รับการเสริมแรงมากเท่าใดก็จะมีแนวโน้มจะเกิดพฤติกรรมนั้นซ้ำขึ้นมากขึ้น

ดอลลาร์และมิลเลอร์ (นิตยา พลศักดิ์. 2550) กล่าวว่า ความก้าวร้าวมีสาเหตุมาจากความคับข้องใจ (Frustration Aggressive Hypothesis) เขาได้อธิบายความคับข้องใจว่าเป็นความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่เกิดจากบุคคลถูกขัดขวางไม่ให้บรรลุผลสำเร็จ สรุปว่าเมื่อคนเราถูกขัดใจจะเกิดความคับข้องใจซึ่งเมื่อสะสมไว้จะเกิดเป็นความก้าวร้าวได้ในที่สุด และผู้ที่ถูกก้าวร้าวก็มักจะเป็นผู้ที่เกิดความคับข้องใจนั่นเอง

สมภพ เรืองตระกูล (2533:220-221) จำแนกสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว 2 สาเหตุใหญ่ๆ คือ

1. สาเหตุที่เกิดจากภายในตัวบุคคล

1.1 โรคต่างๆที่มีสาเหตุจากความผิดปกติของร่างกาย (organ cause) ที่พบบ่อยมีดังนี้

1.1.1 ผู้ป่วยที่ได้รับอันตรายต่อศีรษะอย่างรุนแรงและขาดสติเป็นเวลานาน พบว่าการฟื้นจากอันตรายที่ศีรษะอาจเป็นผลทำให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้

1.1.2 ผู้ป่วยโรคลมชัก พบว่าผู้ป่วยเหล่านี้มักควบคุมตนเองไม่ค่อยได้ อารมณ์รุนแรง พุ่งพล่าน

1.1.3 ผู้ป่วยที่มีเนื้องอกในสมอง อาจพบว่ามีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงได้บ่อยในช่วงกลางวัน มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงขึ้นในช่วงเย็นหรือใกล้ค่ำ เนื่องจากเป็นช่วงที่สิ่งกระตุ้นภายนอกลดลง และสิ่งกระตุ้นภายในตัวผู้ป่วยมีบทบาทมากขึ้น ทำให้ผู้ป่วยมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้

1.1.4 ผู้ป่วยมีความผิดปกติขิงต่อมไร้ท่อ เช่น ความผิดปกติของต่อมไทรอยด์ มีผลทำให้ระดับความรู้สึกลเปลี่ยนแปลง หงุดหงิดง่าย สับสน เพ้อคลั่ง หลงผิด หวาดระแวง และทำร้ายผู้อื่นได้

1.1.5 ผู้ป่วยปัญญาอ่อน จะพบว่าผู้ป่วยปัญญาอ่อนมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้บ่อย

1.1.6 ผู้ที่ขาดยา แอมเฟตามีน บาร์บิทูเรต และพิษจากยา แอล เอส ดี

1.2 โรคที่มีสาเหตุจากความผิดปกติของจิตใจ

1.2.1 โรคจิตเภท ผู้ป่วยจะมีอาการหูแว่ว ประสาทหลอน หลงผิดคิดว่าผู้อื่นจะทำร้าย

1.2.2 โรคหลงผิด

1.2.3 โรคอารมณ์แปรปรวน

2.สาเหตุที่เกิดจากภายนอกตัวบุคคล ได้แก่

2.1 สภาพครอบครัวและการเลี้ยงดู

2.2 การเลียนแบบ

2.3อิทธิพลทางวัฒนธรรม

2.4 สภาวะแวดล้อม เช่น สังคมที่แออัดยัดเยียด ความร้อน ระดับเสียง เป็นต้น

นิวมาน (1975 อ้างถึงในทิพรัตน์ เสงตระกุล, 2540) การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว นั้นมีองค์ประกอบต่างๆ เป็นสาเหตุ สามารถสรุปองค์ประกอบที่สำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าวได้ดังนี้

1.อุปนิสัยของบุคคลนั้นชอบก้าวร้าวมักขาดสติยั้งคิดที่จะควบคุมการกระทำของตนเอง หุนหันพลันแล่นมีระดับจริยธรรมต่ำ ไม่มีเป้าหมายที่แน่นอนในชีวิต ชอบอ้างเหตุผลและโทษผู้อื่นเสมอ และเป็นบุคคลที่เคยได้รับรางวัล เมื่อแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวไม่ว่าจะเป็นทางกายหรือทางวาจา

2. สิ่งแวดล้อมที่บุคคลแสดงความก้าวร้าว โดยมากเป็นสิ่งแวดล้อมที่ขาดความอบอุ่นทางใจขาดความรัก มีแต่การทะเลาะกัน ซึ่งจะช่วยให้บุคคลแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวได้มากขึ้น

คูลแมน(1981,อ้างถึงในทิพรัตน์ เสงตระกุล,2540) ได้กล่าวว่า การที่บุคคลมีบุคลิกภาพก้าวร้าวแปรปรวนขึ้นนั้นอาจเกิดจากองค์ประกอบดังนี้

1.การเป็นเด็กกำพร้า(Maternal Deprivation) ถูกพ่อแม่ทิ้งไม่ยอมรับเด็กตั้งแต่เกิดสิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงความโหดร้ายกับเด็กอย่างมาก เด็กอาจปรับตัวไม่ได้และทำให้ขาดการควบคุมตนเอง และเพิ่มความโกรธแค้นภายในจิตใจของเด็ก ซึ่งจะทำให้กลายเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพแปรปรวนได้

2. รูปแบบของครอบครัว(Family Patterns) ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นมีการทะเลาะวิวาท การไม่เข้าใจซึ่งกันและกันและกันในครอบครัวมีการใช้กำลังทำร้ายกันนั้น สามารถทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพก้าวร้าวแปรปรวนได้

3.การได้รับความเจ็บปวดทางจิตใจในวัยเด็ก(Early Psychic Trauma) สามารถทำให้บุคลิกภาพก้าวร้าวแปรปรวน ได้มากเพราะเด็กเก็บกดความรู้สึกที่ได้รับ ความเจ็บปวดไว้ และนำมาระบายออกเมื่อโตขึ้น โดยไม่มีการยับยั้ง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหารุนแรงตามมาได้

4.การมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่แปรปรวน(Disordered Interpersonal Relationships) เช่นการที่บุคคลเข้าไปใกล้ชิดหรือต้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลที่มีบุคลิกภาพแปรปรวน ก็มีส่วนส่งเสริมให้บุคคลนั้นมีบุคลิกภาพแปรปรวนได้

5.การมีความเครียดที่รุนแรงในชีวิตปัจจุบัน (Key Stress of Modern Life) เช่นการที่บุคคลประสบปัญหาชีวิตในครอบครัว หรือประสบอุบัติเหตุอย่างรุนแรงไม่สามารถแก้ปัญหาหรือรักษาให้หายได้ สิ่งเหล่านี้ก็ทำให้บุคคลผู้ที่ประสบปัญหามีบุคลิกภาพก้าวร้าวแปรปรวน (กรมสุขภาพจิต. 2545:98-99)

สรุปสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าว ดังนี้

1. พื้นอารมณ์เดิมมีความรุนแรง ขาดความยับยั้งชั่งใจอยู่แล้ว
2. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กไม่ดี เด็กอาจหวั่นไหวได้ง่าย นำไปสู่ลักษณะที่ขาดการควบคุมอารมณ์ตนเอง
3. มีการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นระหว่างพ่อกับแม่ หรือระหว่างพ่อแม่กับลูก เด็กอาจต่อต้าน ซึมซับความรุนแรง หรือรับทัศนคติว่าการใช้ความรุนแรงเป็นวิธีแก้ปัญหาก็ยอมรับได้
4. การเลี้ยงดูที่ขาดวินัย
5. เคยมีประสบการณ์ที่ถูกทารุณ ไม่ว่าจะจากคนในครอบครัวหรือนอกครอบครัว
6. ความเครียด หรือความไม่สบายใจต่างๆ เด็กอาจแสดงออกโดยพฤติกรรมก้าวร้าว
7. สังคมภายนอกที่ส่งเสริมความรุนแรง เช่น ละคร การ์ตูนที่มีเนื้อหารุนแรง วิดีโอเกม ที่มีการต่อสู้รุนแรง การลงโทษที่รุนแรงจากโรงเรียน เป็นต้น
8. โรคหรือภาวะทางสมองบางอย่าง เช่น โรคสมาธิสั้น โรคทางอารมณ์ โรคจิต ภาวะปัญญาอ่อน หรือ ออทิสซึม โรคหรือภาวะดังกล่าว จะมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงร่วมด้วย

ปทุมทิพย์ สุภานันท์ (2546: 55) กล่าวถึงสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าวในเด็กกบพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาและการเรียนรู้ว่าอาจเกิดจากหลายๆสาเหตุร่วมกัน เช่น

1. ไม่ได้สิ่งที่ต้องการ สิ่งที่ไม่คาดหวังไว้ หรือมีความคับข้องใจ
2. มีความกลัว ความรู้สึกไม่มั่นคง คิดว่าความสามารถของตนเองลดลง
3. เกิดจากการเลี้ยงดูที่ไม่สม่ำเสมอ ไม่คงเส้นคงวา
4. เกิดจากการเลียนแบบการแสดงออกของอารมณ์และพฤติกรรมซึ่งเป็นการเลียนแบบบุคคลสำคัญที่ตนเองชื่นชอบและบุคคลในครอบครัว
5. มีบุคลิกภาพผิดปกติเชิงก้าวร้าว
6. มีสถานการณ์คุกคาม เช่น แสง เสียงที่มากเกินไป
7. มีความผิดปกติด้านความคิด การรับรู้ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมได้
8. มีความผิดปกติของสมองร่วมด้วย เช่น โรคลมชัก
9. มีความเจ็บป่วยทางร่างกาย เช่น เจ็บป่วยเรื้อรัง มีความพิการ
10. อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไร้ระเบียบแบบแผน

นอกจากนี้การที่พ่อแม่เพิกเฉยต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็ก เช่น ไม่ว่ากล่าวเมื่อลูกรังแกผู้อื่น พุดจาหยาบคาย ทูบตีหรือขว้างปาสิ่งของเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ หรือมีวิธีการลงโทษที่ไม่ถูกต้อง เช่น ลงโทษโดยไม่มีหลักการที่ชัดเจน ไม่มีเหตุผล การลงโทษที่ไม่สม่ำเสมอขึ้นอยู่กับอารมณ์ของพ่อแม่ ยังเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว

4.3 ลักษณะการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าว

Alberti and Emmons (1981, อ้างถึงในพรทิพย์ ทรัพย์สิน, 2532) ได้แบ่งพฤติกรรมก้าวร้าวออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ความก้าวร้าวโดยทั่วไป หมายถึงลักษณะที่บุคคลแสดงความก้าวร้าวต่อผู้อื่นในสถานการณ์อันเนื่องมาจากบุคคลเหล่านี้มีความมั่นใจในตนเองมากเกินไป จะพูดกับใครมักจะออกคำสั่ง และพูดดูถูกความคิดของผู้อื่น ดังนั้นบุคคลเหล่านี้มักจะเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มเสมอจึงทำให้มีเพื่อนน้อยมากและบุคคลเหล่านี้ต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่นมากแต่เขามักจะไม่รู้จะทำอย่างไรเพื่อที่จะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมได้

2. ความก้าวร้าวตามสถานการณ์ หมายถึงลักษณะที่บุคคลแสดงความก้าวร้าวต่อผู้อื่นตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และต้องการปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองใหม่ ตามที่ได้มีผู้อื่นเสนอแนะไว้

Bach (1970, อ้างถึงในสุภกาญจน์ สิริวัฒน์, 2547) แบ่งพฤติกรรมก้าวร้าวออกเป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะการก้าวร้าวที่แสดงความโกรธออกมา เนื่องจากความคับข้องใจในการแก้ปัญหาและมีเจตนาที่จะทำให้อีกฝ่ายได้รับอันตราย บาดเจ็บ หรือเดือดร้อน และการแสดงออกถึงความต้องการที่แท้จริง เพื่อที่จะให้อีกฝ่ายหนึ่งได้ปรับปรุงพฤติกรรมของเขา แต่ทำให้มีผลกระทบกระเทือนต่อสัมพันธภาพที่เคยมีต่อกัน ทั้งๆ ที่วัตถุประสงค์จริงๆ แล้วไม่ต้องการที่จะทำลายหรือทำร้ายผู้อื่น

ปทุมทิพย์ สุภานันท์ (2546:55 อ้างใน มาลินี ไชยบัง 2550) กล่าวถึงการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าวดังนี้

1. การแสดงออกทางสีหน้า เช่น สีหน้าบึ้งตึง โกรธ ท่าทางไม่พอใจ แวดตาไม่เป็นมิตร
2. การเคลื่อนไหวกระวนกระวาย อยู่นิ่งไม่ได้ กระแทก หรือกระทำด้วยความรุนแรง หรือหยุด

กิจกรรมที่ทำอยู่อย่างทันทีทันใด

3. การแสดงออกทางคำพูดในเด็กที่พูดได้ โดยเจียบเฉยผิปกติ หรือโต้ตอบด้วยน้ำเสียงห้วน พูดก้าวร้าววิพากษ์วิจารณ์หรือตำหนิติเตียน

4.4 ระดับความรุนแรงของพฤติกรรมก้าวร้าว

ปทุมทิพย์ สุภานันท์ (2546:55 อ้างใน มาลินี ไชยบัง, 2550) กล่าวถึงระดับความรุนแรงของการแสดงออกของพฤติกรรมก้าวร้าวดังนี้

1. ระดับอ่อน (mild anger) สีหน้าบึ้งตึง โกรธ แวดตาไม่เป็นมิตร แสดงท่าทางไม่พอใจ พูดโต้ตอบด้วยน้ำเสียงห้วน ขึ้นเสียง
2. ระดับปานกลาง (Moderate Aggressive) ต่งเสียงดัง กระแทก หรือกระทำด้วยความรุนแรง เอะอะ ชูตะคอก
3. ระดับรุนแรง (severe violence) ขาดสติ ขาดความยับยั้งชั่งใจ ชกต่อย ทบตี ทำร้ายผู้อื่น ทำลายข้าวของ

4.5 แนวทางการช่วยเหลือเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว

ปทุมทิพย์ สุภานันท์ (2546:55) แนะนำว่าการช่วยเหลือเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวควรดำเนินการ ดังนี้

1. แยกเด็กออกจากสถานการณ์หรือสิ่งรบกวน จัดให้เด็กอยู่ในสถานที่เหมาะสม ปลอดภัย
2. ขจัด ลด สิ่งกระตุ้นที่เป็นสาเหตุโดยตรง เช่น เสียง และแสงที่กระตุ้นเด็ก
3. เรียกชื่อเพื่อให้เด็กรู้สึกตัว หยุดพฤติกรรมที่ทำอยู่ชั่วคราว พุดด้วยน้ำเสียงอ่อนโยน ไม่ตำหนิ ถ้าเด็กไม่สามารถพุดได้ ให้เด็กมีโอกาสรบายความคับข้องใจ ความรู้สึกโกรธ ไม่พอใจ

ในเด็กที่พุดไม่ได้ต้องสังเกตว่าอะไรเป็นสาเหตุของความโกรธ เพื่อช่วยให้เด็กได้ระบายความก้าวร้าวได้เหมาะสมโดยจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กลดระดับความก้าวร้าวลงโดยเป็นกิจกรรมที่ใช้พลังงาน ใช้พลังกำลัง เช่น เตะฟุตบอล ตอกก้อน เล่นน้ำ เป็นต้น

ในเด็กที่มีความบกพร่องในการสื่อสาร ไม่เข้าใจในสิ่งที่เราพุด การลงโทษทางสังคม โดยแยกเด็กออกจากกลุ่ม ไม่ให้ขนมหรือสิ่งที่เด็กชอบ หรือเฉยเมยต่อพฤติกรรมของเขา ทำให้เด็กเรียนรู้และปรับพฤติกรรมให้เหมาะสม

การจำกัดพฤติกรรมโดยการผูกมัด การใช้ห้องแยกจากผู้อื่นต้องทำด้วยความระมัดระวังไม่ให้เด็กได้รับอันตราย โดยให้แยกห้องเป็นเวลา 1 นาที หรือจนกว่าเด็กจะสงบลง โดยต้องคอยเดินมาดูเป็นระยะๆ ไม่ทิ้งเด็กไว้นานเกินไป เพื่อให้เขารู้สึกปลอดภัย พอเด็กสงบลงก็พามาล้างหน้าล้างตา ทาแป้ง พุดคุยด้วยเมื่อแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมให้รางวัล และชมเชย เพื่อเป็นแรงจูงใจให้เด็กปฏิบัติอีก

พรอยด์ (Worchel and Cooper.1976:316-317;citing Freud.n.d.) เห็นว่าความก้าวร้าวเป็นลักษณะที่ที่มีความต้องการทำลายหรือก้าวร้าวต่อบุคคลอื่นแต่ไม่สามารถทำได้จึงหันมาทำร้ายตนเอง ดังนั้นจึงไม่ควรเก็บกดความเครียด และความก้าวร้าวไว้ ควรหาทางระบายออกไปในทางที่สังคมยอมรับและไม่เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น การวาดเขียน งานศิลปะ การร้องเพลง หรือการเล่นกีฬา รวมทั้งการใช้ดนตรี การปั้นและการแกะสลัก (สัมฤทธิ์ แก้วพูลศรี, 2534:9; อ้างอิงมาจาก ประสาน ทิพย์ธารา ,2521:400)

5. เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา (Intellectual Disability Person)

5.1 เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยอย่างน้อยสำคัญซึ่งเป็นผลให้เกิด หรือเกี่ยวข้องกับความบกพร่องในพฤติกรรมปรับตัว และปรากฏให้เห็นในระหว่างระยะของพัฒนาการต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยมีนัยสำคัญ หมายถึง IQ หรือตั้งแต่ 70 ลงมาจากแบบทดสอบมาตรฐานที่ทำสอบเด็กเป็นรายบุคคล คำว่าความบกพร่องในพฤติกรรมปรับตัว หมายถึง ความจำกัดในประสิทธิภาพของบุคคล ที่จะพัฒนาให้ถึงเกณฑ์มาตรฐานในด้านวุฒิภาวะ การเรียนรู้ การพึ่งตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นที่คาดหวังของเด็กในกลุ่มอายุเดียวกัน และอยู่ในวัฒนธรรมเดียวกัน ความบกพร่องในพฤติกรรมนี้ถูกกำหนดโดยการประเมินทางคลินิกและการใช้แบบประเมินมาตรฐาน ดังนั้นการวินิจฉัยว่าเด็กพิการประเทพปัญญาอ่อนจะต้องมีหลักฐานปรากฏชัดเจน 3 ด้าน คือ

1. ความสามารถทางสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย คือมีเชาวน์ปัญญาต่ำกว่า 70

2. ความสามารถทางทักษะในการปรับตัว อย่างน้อย 2 ใน 10 ดังต่อไปนี้

2.1 การสื่อความหมาย (Communication) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจและการแสดงออกเกี่ยวกับข้อมูลสื่อสารผ่านพฤติกรรมที่เป็นสัญลักษณ์และไม่เป็นสัญลักษณ์

2.2 การดูแลตนเอง (Self Care) หมายถึง ทักษะที่ประกอบด้วยการรับประทานอาหาร การแต่งตัว การทำความสะอาดร่างกาย การเข้าห้องน้ำ และสุขอนามัยอื่นๆ ทั่วไป

2.3 การดำรงชีวิตในบ้าน (Home Living) หมายถึง การปฏิบัติงานตามกิจวัตรประจำวันในบ้าน อาจรวมถึงการทำความสะอาดกับสภาพแวดล้อมและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

2.4 ทักษะทางสังคม (Social Skills) หมายถึง พฤติกรรมทางสังคมเหมาะสม เช่น การแสดงความยินดี การให้ความร่วมมือกับผู้อื่น และการเล่นอย่างเหมาะสม

2.5 การควบคุมตนเอง (Self Direction) หมายถึง การสร้างทางเลือกสำหรับตัวเองในการปฏิบัติต่างๆ เช่น การเรียนรู้ การปฏิบัติตัวตามตารางที่กำหนดไว้ และการปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

2.6 การใช้บริการสาธารณะ (Community uses) หมายถึง การใช้สาธารณะสมบัติอย่างเหมาะสม ซึ่งครอบคลุมถึงการเดินทาง การจับจ่ายสินค้า การใช้บริการชุมชน เช่น โรงเรียน ห้องสมุด และโรงพยาบาล

2.7 สุขอนามัยและความปลอดภัย (Health and Safety) หมายถึง การดำรงชีวิตของตนเองให้เป็นสุข และควบคุมการบริโภคอย่างเหมาะสม

2.8 การเรียนรู้ทางวิชาการที่ใช้ในชีวิตประจำวัน (Functional Academics) หมายถึง ความสามารถในการเรียนทางสติปัญญาและทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเรียน เช่น การเขียน การอ่าน การคำนวณพื้นฐาน เป็นต้น ในการเรียนไม่ได้เน้นที่ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ แต่อยู่ที่การรับรู้และทักษะทางวิชาการไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2.9 การใช้เวลาว่าง (Leisure) หมายถึง ความสนใจในด้านนันทนาการและการใช้เวลาว่างซึ่งสะท้อนถึงความพอใจส่วนบุคคล เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่คนทั่วไปกระทำอย่างเหมาะสมกับวัย

2.10 การทำงาน (Work) อาจเป็นงานที่ทำเต็มเวลาหรือบางเวลาหรือเวลาที่กำหนด เป็นต้น

3.ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญาต้องปรากฏก่อนอายุ 18 ปี

5.2 ประเภทของเด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญา แบ่งตามระดับความรุนแรงเป็น 4 ระดับ

1. เด็กบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับเล็กน้อย (เชาวน์ปัญญา 50-70) เป็นเด็กที่มี

ความบกพร่องทางด้านสติปัญญาที่เรียนได้ มีพัฒนาการด้านภาษาช้ากว่าเด็กในวัยเดียวกัน แต่สามารถพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ได้ช่วยเหลือตนเองให้สามารถเรียนได้ในระดับประถมศึกษา แต่พัฒนาการด้านการฟัง การพูด การเขียน ล่าช้า แต่มีความสามารถด้านการปฏิบัติการสูงกว่าวิชาการ

2. เด็กบกพร่องทางด้านสติปัญญาระดับกลาง (เขาว์ปัญญา 35-49) เป็นเด็กที่มี

ความบกพร่องทางสติปัญญาที่พอฝึกได้ มีการพัฒนาทางด้านภาษาค่อนข้างจำกัด ระดับการพัฒนาแต่ละคนจะแตกต่างกันบางคนสามารถร่วมสนทนา และเข้าใจคำสั่งง่าย ๆ ได้ บางคนทำได้แต่สื่อความต้องการขั้นพื้นฐาน การเคลื่อนไหวและการดูแลตนเองล่าช้า มีความก้าวหน้าในการเรียนรู้จำกัดอยู่เฉพาะทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการฟัง พูด อ่าน เขียน และนับจำนวนเท่านั้น จำเป็นต้องเรียนในชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ

3. เด็กบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรง (เขาว์ปัญญา 20-34) เป็นเด็กที่มีความ

บกพร่องทางด้านสติปัญญาที่ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และได้รับการดูแลเหมาะสม ลักษณะคล้ายคลึงกับขั้นฝึกได้ แต่มักพบสาเหตุทางพยาธิสภาพแก่ปัญหาของความบกพร่องด้านอื่น ๆ ร่วมด้วยอย่างชัดเจน ต้องการดูแลเอาใจใส่จากผู้ใกล้ชิด

4. เด็กบกพร่องทางสติปัญญาระดับรุนแรงมาก (เขาว์ปัญญา 20) เป็น

เด็กที่มีความบกพร่องทางด้านสติปัญญาที่มีความจำกัดเฉพาะด้าน ต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ และได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิด ความจำกัดอย่างมากในด้านความเข้าใจ การดูแลตนเองในระดับพื้นฐานทำได้เพียงเล็กน้อย หรือทำไม่ได้เลยเพราะส่วนใหญ่เคลื่อนไหวได้น้อย

5.3 ความต้องการพิเศษของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เนื่องจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเหล่านี้ มีความสามารถจำกัดกว่าเด็กทั่ว ๆ ไปจึงมีความต้องการอะไร บางสิ่งบางอย่างเป็นพิเศษกว่าเด็กคนอื่น เช่น

1. ต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง

- ความมั่นคงในครอบครัว คือต้องการมีพ่อแม่ให้ความรัก และเข้าใจ
- ความปลอดภัยในสถานที่ที่เด็กต้องไปเกี่ยวข้องและคุ้นเคย
- ต้องการความมั่นคง และปลอดภัย เช่น ต้องการทำอะไรด้วยตนเองได้
- ต้องการความมั่นคงใจกิจวัตรประจำวัน เช่น ต้องการทำอะไรด้วยตนเองได้

2. ต้องการได้รับความรัก และเป็นผู้ให้ความรัก เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญามีความจำเป็นความรักมากกว่าปกติ ถ้าเด็กรักผู้ฝึกหรือเพื่อนคนใดจะพยายามนำสิ่งของต่าง ๆ มาให้ผู้ฝึกหรือเพื่อนรักตน

3. ต้องการเป็นที่ได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อนฝูง ต้องการให้เพื่อนยอมรับเป็นสมาชิกของกลุ่ม ถ้าเพื่อน ๆ ไม่ยอมรับเข้ากลุ่มเด็กจะเสียใจมาก

4. ต้องการได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นคนมีความสามารถ

5. ต้องการความเป็นอิสระและต้องการเป็นผู้รับผิดชอบในงานต่าง ๆ บ้าง ทั้งนี้เพราะเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต้องอาศัยคนอื่น ๆ อยู่ตลอดเวลา ไม่ค่อยเป็นตัวของตัวเอง ดังนั้นเพื่อให้เด็กทำอะไรด้วยตัวเอง ควรฝึกให้มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

6. ต้องการประสบการณ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ บ้าง ดังนั้นผู้ฝึกที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจึงต้องพยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เด็กเหล่านี้ได้มีประสบการณ์ใหม่ ๆ แปลก ๆ เพื่อเป็นการฝึกหัดให้เด็กบ้าง

5.4 การฟื้นฟูสมรรถภาพของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1. การเตรียมความพร้อม การจัดกิจกรรมการสอนต้องคำนึงถึงความสามารถของเด็ก เนื่องจากมีการเรียนรู้ช้า การสอนจึงควรทำซ้ำ ๆ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรมีหลากหลายแตกต่างกันไปเพื่อไม่ให้นักเรียนเบื่อ การสอนเด็กจึงควรเริ่มจากสิ่งที้ง่าย ๆ ไปหายาก และให้เด็กเรียนกิจกรรมที่ง่าย ๆ ก่อน เพื่อให้เด็กเรียนรู้ได้ง่าย และประสบผลสำเร็จในการเรียน สิ่งสำคัญคือ เด็กควรมีความพร้อมในพัฒนาการในทุกด้าน ได้แก่ ด้านการเคลื่อนไหว สติปัญญา การใช้ภาษาพูดและสื่อความหมาย รวมไปถึงด้านสังคม

2. การจัดนันทนาการ การจัดกิจกรรมนันทนาการ ทำให้เกิดความสุขสนุกสนานผ่อนคลาย และทำให้เกิดประโยชน์ต่อพัฒนาการ เพื่อการบำบัดความบกพร่องการจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงเด็กเป็นศูนย์กลาง และพัฒนาทางด้านสังคมให้เด็กสามารถเล่นกับเพื่อนได้ รู้กฎกติกาของเกมการเล่นและการปฏิบัติตามมา เพื่อให้เด็กสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันต่อไป

3. การปรับพฤติกรรม เป็นกระบวนการในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็ก จากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ตลอดจนการสร้างพฤติกรรมใหม่ การปรับพฤติกรรมมีหลายวิธี เช่นการใช้แรงเสริม การเป็นแบบอย่างที่ดี การให้รางวัล การสะสมเหรียญ หรือคะแนนเพื่อนำมาแลกรางวัล อย่างใดอย่างหนึ่ง

4. การจัดศิลปะบำบัด ศิลปะบำบัดเป็นการนำศิลปะมาเชื่อมต่อกัน โดยต่างเพิ่มคุณค่าให้แกกันและกัน ความสวยงามจากสิ่งที่เป็นจริงกับความคิด ความรู้ ศิลปะบำบัด เป็นวิธีการบำบัดจากสิ่งที่เป็นจริง เกี่ยวกับความคิด ความรู้ ความรู้สึก เพื่อให้เกิดงานสร้างสรรค์

5.5 การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

1. ใช้หลักการสอนแบบ 3R' S คือ

- Repetition คือ การสอนแบบซ้ำไปซ้ำมา
- Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตึงเครียดนัก
- Routine คือ การสอนให้เป็นกิจวัตรประจำวัน

2. สอนทีละขั้นจากสิ่งใกล้ตัวไปหาสิ่งไกลตัว หรือจากง่ายไปหายาก

3. สอนโดยการกระทำจริง

4. สอนสิ่งที่มีความหมายสำหรับเด็กจริง ๆ

5. พยายามจัดการสอนให้เด็กบกพร่องทางสติปัญญา ได้มีประสบการณ์ใหม่ ๆ ได้เอง
6. สอนโดยใช้ของจริง หรืออุปกรณ์ประกอบทุกครั้ง
7. ต้องใช้เวลาเด็กพอสมควรในการเปลี่ยนกิจกรรมอย่างหนึ่งไปสู่กิจกรรมอีกอย่างหนึ่ง
8. การสอนต้องอาศัยแรงจูงใจ (Motivation) วิธีที่จะทำให้เด็กอยากเรียนอีกวิธีหนึ่ง คือแรงเสริม มีทั้งทางบวก และทางลบ
9. ผู้สอนต้องคำนึงถึงความพร้อมของนักเรียนให้มากกว่าปกติ
10. ต้องสอนตามความสามารถ และความต้องการของเด็กแต่ละคน
11. สอนตามระดับสติปัญญาของเด็ก
12. ยอมรับความสามารถ และพยายามส่งเสริมความสามารถของเด็ก
13. พยายามฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองมากที่สุด
14. สอน โดยการแบ่งตามหมู่ตามตารางสอน
15. เมื่อฝึกให้เด็กทำกิจกรรมต่าง ๆ ต้องพยายามแทรกการฝึกหลาย ๆ ด้านไปด้วย
16. ต้องช่วยเด็กให้พัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง
17. ต้องมีการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) หรือมีการแบ่งย่อยการสอนเป็นหลายๆ ขั้นตอน
18. มีการประเมินผลความก้าวหน้าของเด็กอยู่ตลอดเวลา

5.6 วิธีการสอนเพื่อสร้างพฤติกรรมที่เหมาะสม

1. ใช้การแนะนำโดยการกระทำ คือ การที่เราช่วยทำให้เด็กเกิดการกระทำโดยจับมือให้เด็กทำตาม พร้อมทั้งการใช้คำสั่ง แล้วให้รางวัลหรือชมเชย การจับมือทำนี้จะค่อย ๆ ลดการช่วยเหลือเมื่อเด็กเริ่มพยายามทำด้วยตนเอง

2. ใช้วิธีการเลียนแบบ ตามปกติเด็กเล็กหรือเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ส่วนใหญ่เลียนแบบผู้ใหญ่ โดยการที่ผู้ใหญ่ทำให้อุปกรณ์เป็นตัวอย่างแล้วให้เด็กทำตาม ชมเชยหรือให้รางวัลเมื่อเด็กทำได้ การสอนให้เด็กเลียนแบบจะต้องทำเป็นขั้น ๆ เพื่อเป็นการง่าย เราแบ่งงานออกเป็นขั้นย่อย ๆ จากง่ายไปหายาก แต่ละขั้นที่สอนคือให้เด็กทำตามอย่าง แล้วให้รางวัลชมเชย จนกระทั่งเด็กทำได้แล้วจึงสอนเพิ่มขึ้นในขั้นต่อไป จนสำเร็จทั้งหมด

3. มีการจูงใจเด็ก เด็กต้องการแรงจูงใจให้เขาได้ใช้ความสามารถที่เขาມีอยู่ให้เต็มที่ สิ่งสำคัญในการลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม คือผู้ใหญ่จะต้องอดทนหนักแน่น มีความคงเส้นคงวา ต้องไม่แสดงความโกรธเมื่อเด็กทำผิด เหนือสิ่งอื่นใด ท่านจะต้องเป็นคนรักเด็ก ซึ่งจะทำให้ท่านอยากทำงาน และอยากช่วยเหลือ ท่านจะพบว่าการสอนเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาให้ประพฤติดีขึ้นกว่าเดิมเป็นรางวัลที่ชี้ให้เห็นว่าความพยายามของท่านนั้นมีคุณภาพมากมาย

6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรับพฤติกรรมก้าวร้าว

1. ทฤษฎีการปรับพฤติกรรม วิธีการปรับพฤติกรรมเป็นกลวิธีที่นำหลักการแห่งพฤติกรรม มาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบ โดยการใช้หลักการเรียนรู้ต่างทฤษฎีต่างๆ เช่น ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning Theory) ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ (Operant Conditioning Theory) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำใช้ในการปรับพฤติกรรม ซึ่งทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำนี้ พัฒนาโดยนักจิตวิทยาชาวอเมริกันชื่อ สกินเนอร์ (Skinner, 1968) ทฤษฎีนี้มี ความเชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคลเป็นผลพวงเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นของบุคคลจะแปรเปลี่ยนไปเนื่องมาจากผลกรรมที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมนั้น สกินเนอร์ให้ความสำคัญกับผลกรรมสองประเภท ได้แก่ ผลกรรมที่เป็นตัวเสริมแรง ที่ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่นั้นมีอัตราเพิ่มมากขึ้น และผลกรรมที่เป็นตัวลงโทษ (Punisher) ทำให้พฤติกรรมที่บุคคลกระทำนั้นยุติลง

การเสริมแรง (Reinforcement) การเสริมแรง คือ การทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น อันเป็นเนื่องมาจากผลกรรมที่ตามหลังพฤติกรรมนั้น ผลกรรมที่ทำให้พฤติกรรมมีความถี่เพิ่มขึ้น เรียกว่า ตัวเสริมแรง (Reinforcer) ตัวเสริมแรงที่ใช้กันอยู่นั้นแบ่งเป็น 2 ชนิดด้วยกัน คือ

1. ตัวเสริมแรงปฐมภูมิ (Primary Reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่มีคุณสมบัติด้วยตัวมันเอง เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการทางชีวภาพของอินทรีย์ได้ หรือมีผลต่ออินทรีย์โดยตรง เช่น อาหาร น้ำ อากาศ

2. ตัวเสริมแรงทุติยภูมิ (Secondary Reinforcer) เป็นตัวเสริมแรงที่ต้องผ่านกระบวนการพัฒนาคุณสมบัติของการเป็นตัวเสริมแรง โดยการนำไปสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงปฐมภูมิ เช่น คำชมเชย เงิน หรือตำแหน่งหน้าที่ที่ตัวเสริมแรงทุติยภูมิบางตัวนั้น ถ้านำไปใช้แล้วสามารถคู่กับตัวเสริมแรงอื่น ๆ ได้ (ทั้งตัวเสริมแรงปฐมภูมิและทุติยภูมิ) ได้มากกว่าหนึ่งตัวแล้ว ตัวเสริมแรงดังกล่าวจะมีคุณสมบัติเป็นตัวเสริมแรงแผ่ขยายทันที (Generalised Reinforcer) ตัวอย่างของตัวเสริมแรงแผ่ขยายได้แก่ เงิน คุปองการเสริมแรง สามารถดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) คือ การเสริมแรงที่มีผลให้พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงนั้นมีความถี่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การใช้คำพูดตำหนิ หรือการตีบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็อาจเป็นการเสริมแรงทางบวกได้ (สม โภชน์ เอี่ยมสุภชาติ, 2543:33-34; อ้างอิงจาก Favell, et al. 1978; Madsen, et al. 1970) ถ้าการกระทำนั้นมีความถี่มากขึ้น ประเภทของตัวเสริมแรงทางบวก แบ่งเป็น 5 ประเภท (Kazdin, 1980: 131-148) ได้แก่

1.1 อาหารและสิ่งเสพได้ (Food and other Consumables) เป็นตัวเสริมแรงที่ไม่ต้องวางเงื่อนไขและมีอิทธิพลต่อบุคคลมาก ตัวเสริมแรงชนิดนี้ เช่น อาหารสำหรับคนที่หิว ขนมหุ่นยนต์เป็นต้น ในการนำตัวเสริมแรงประเภทนี้ไปใช้ จะต้องพิจารณาถึงความต้องการของบุคคล ชนิดของอาหาร จำนวนครั้ง และปริมาณในการให้เสริมให้เหมาะกับบุคคล และสภาพการณ์ นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึง

ข้อจำกัดของตัวเสริมแรงชนิดนี้ ซึ่งมีข้อจำกัดว่า ในบางสถานการณ์ไม่สามารถให้ตัวเสริมแรงแก่บุคคลได้ทันที และการให้ตัวเสริมแรงชนิดนี้อาจรบกวนพฤติกรรมที่บุคคลกำลังกระทำอยู่

1.2 ตัวเสริมแรงทางสังคม (Social Reinforcer) เป็นตัวเสริมที่ต้องวางเงื่อนไขแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.2.1 การเสริมแรงโดยใช้วาจา ได้แก่คำพูดต่างๆ ที่เป็นคำชมเชย ยกย่องแสดงความพอใจในการใช้ตัวเสริมแรงด้วยวาจา ควรทำให้บุคคลที่ได้รับการเสริมแรงทราบว่า เขาได้รับการเสริมแรงในพฤติกรรมใด เช่น ผู้ฝึกบอกว่า “ดีมาก ที่เธอแบ่งขนมให้เพื่อน”

1.2.2 การเสริมแรงโดยใช้ท่าทาง เช่น การยิ้มให้ การสัมผัส ตัวเสริมแรงทางสังคมเป็นตัวเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพมาก เพราะจัดเป็นตัวเสริมแรงแผ่ขยายและสามารถนำไปใช้คู่กับตัวเสริมแรงอื่น ทำให้บุคคลไม่เบื่อหน่าย ไม่รบกวนพฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่และใช้สะดวกรวดเร็ว แต่มีข้อจำกัดว่า อาจจะไม่เป็นตัวเสริมแรงสำหรับบางบุคคล

1.3 การใช้หลักของฟรีแม็ค (Premack's Principle) เป็นการจัดกิจกรรมที่บุคคลชอบหรือมีโอกาสที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นสูง มาใช้เป็นตัวเสริมแรงเพื่อให้บุคคลแสดงพฤติกรรมเป้าหมาย โดยที่บุคคลนั้นจะต้องแสดงพฤติกรรมเป้าหมายก่อน แล้วจึงให้เลือกทำกิจกรรมที่บุคคลนั้นชอบ ในการนำหลักของฟรีแม็คไปใช้ควรมีกิจกรรมหลาย ๆ อย่างให้บุคคลเลือกกระทำและจะต้องเป็นกิจกรรมที่มีสภาพความพร้อมสำหรับการกระทำของบุคคล เช่น ถ้าบุคคลเลือกเล่นฟุตบอล จะต้องมีโอกาสสำหรับการเล่นฟุตบอลครบทุกอย่าง ถ้าขาดอุปกรณ์สิ่งหนึ่งสิ่งใดไป การใช้หลักของฟรีแม็คก็จะไม่ได้ผล

1.4 การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Information Feedback) เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการกระทำของบุคคล การให้ข้อมูลย้อนกลับเพียงอย่างเดียว อาจไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จึงควรนำไปสัมพันธ์กับตัวเสริมแรงอื่น ๆ เพราะจะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น

1.5 เบียร์รธกร (Token Economy) เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้เป็นตัวเสริมแรงหรือแลกเปลี่ยนตัวเสริมแรงอื่น ๆ ที่บุคคลต้องการ เช่น เหรียญ ดาว คุปอง เป็นต้น สิ่งสำคัญสำหรับการใช้ตัวเสริมแรงชนิดนี้ คือ ต้องกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน (Rate of Exchange) ระหว่างเบียร์รธกรกับตัวเสริมแรงอื่นอย่างชัดเจน เพื่อให้บุคคลได้รับรู้ว่าจะต้องใช้เบียร์รธกร จำนวนเท่าใด เพื่อแลกกับตัวเสริมแรงที่ต้องการได้ เบียร์รธกรเป็นตัวเสริมแรงที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถทำให้ระดับพฤติกรรมของบุคคลคงอยู่หรือเพิ่มขึ้นมากกว่าและนานกว่าตัวเสริมแรงอื่น นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้กับบุคคลส่วนมาก และนับเป็นตัวเสริมแรงที่หมดสภาพของ การเสริมแรงช้ากว่าตัวเสริมแรงอื่น เพราะสามารถนำไปแลกเปลี่ยนตัวเสริมแรงอื่นได้(สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2536: 23)

นอกจากตัวเสริมแรงทั้ง 5 ประเภทแล้ว ยังมีตัวเสริมแรงชนิดหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ตัวเสริมแรงภายใน (Covert Reinforcer) นั่นคือ ความคิด จินตนาการ และการประเมินตนเองของบุคคลสามารถใช้ควบคุมการกระทำของบุคคลได้ ดังนั้น จึงได้นำตัวเสริมแรงภายในไปใช้ประกอบประกอบหนึ่งในการบำบัดผู้มารับคำปรึกษาร่วมกับวิธีการต่าง ๆ เช่น การเสนอตัวแบบภายใน (Covert Modeling) การ

เสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcer) การหยุดยั้งพฤติกรรม (Extinction) เป็นต้น นอกจากนี้ก็ปรับพฤติกรรมยังมีความเชื่อ การเสริมแรงที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพได้แก่ การเสริมแรงภายใน (Intrinsic reinforcement) ซึ่งบุคคลเป็นผู้ใช้ตัวเสริมแรงภายใน ในการเสริมแรงตนเอง โดยมักจะใช้กับการประเมินพฤติกรรมของตนเอง เพื่อให้บรรลุถึงมาตรฐานและความมุ่งหมายของตนเอง (Cautela. 1970: 33 – 35; Rimm's Master. 1979: 174)

2. การเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) คือ การทำให้ความถี่ของพฤติกรรมเพิ่มขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่แสดงพฤติกรรมดังกล่าวนั้น สามารถจะถอดถอนจากสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจ (Aversive Stimuli) ออกไปได้ สิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจ จะเป็นตัวเสริมแรงทางลบได้ต่อเมื่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาแล้ว ถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจมากขึ้น ดังนั้นสิ่งที่ไม่ พึงพอใจและไม่พึงปรารถนาหรือสิ่งที่ยุติกรรมบุคคลต่าง ๆ ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นตัวเสริมแรงทางลบเสมอไป นอกเสียจากว่า จะทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกแล้ว สามารถถอดถอนสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจนั้นมีความถี่เพิ่มขึ้นการเสริมแรงทางลบจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมใน 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรมการหลีกเลี่ยง (Escape Behavior) นั่น คือ เมื่อบุคคลต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจ (Aversive Event) ก็สามารถแสดงพฤติกรรมอื่น เพื่อที่จะถอดถอนสภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจนั้น พฤติกรรมอื่นที่แสดงออกมานั้นเรียกว่าพฤติกรรมหลีกเลี่ยง ถ้าพฤติกรรมอื่นที่แสดงออกมานั้นเกิดบ่อยครั้งขึ้น เมื่อต้องเผชิญกับสภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจ สภาพการณ์ที่ไม่พึงพอใจนั้น จะทำหน้าที่เป็นตัวเสริมแรงทางลบทันทีนอกจากพฤติกรรมหลีกเลี่ยงแล้วอีกพฤติกรรมหนึ่งได้แก่ พฤติกรรมการหลีกเลี่ยง (Aversive Behavior) เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการได้รับสัญญาณว่าเหตุการณ์ที่ไม่พึงพอใจจะเกิดขึ้นซึ่งบุคคลสามารถจะหลีกเลี่ยงจากสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจนั้นได้ โดยการแสดงพฤติกรรมในลักษณะอื่นแทน เช่น การที่ใกล้สอบแล้วยัง ไม่ได้ดูหนังสือ แต่มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่ดูโทรทัศน์บุคคลนี้อาจพบว่าสิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจ เช่น การสอบไม่ผ่าน บุคคลก็จะแสดงพฤติกรรมหลีกเลี่ยงโดยใช้เวลาในการอ่านหนังสือแทนที่จะดูโทรทัศน์ ถ้าพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงเกิดมีความถี่ที่เพิ่มขึ้น สิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจนั้นก็จะเป็นตัวเสริมแรงทางลบ (สม โภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2536: 27 - 53)

เทคนิคการเสริมแรงเพื่อลดการตอบสนองที่ไม่ต้องการ : การเสริมแรงถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดพฤติกรรมขึ้นในหลายสถานการณ์ ที่มีการใช้ในการปรับพฤติกรรม เป้าหมายหลักของโปรแกรม คือการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เนื่องจากการเสริมแรงเคยถูกกล่าวกันว่าเป็นเทคนิคที่เพิ่มพฤติกรรม คนจึงมักเชื่อมั่นว่าไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการลดพฤติกรรมโดยตรง อย่างไรก็ตามการตอบสนองเป้าหมายที่ไม่พึงประสงค์สามารถลดหรือถูกขจัดออกไปได้โดยใช้การเสริมแรง ซึ่งมีเทคนิคหลายอย่างแตกต่างกัน เพื่อนำมาใช้ในการระงับพฤติกรรม

1. การเสริมแรงแบบดีอาร์โอ (Differential Reinforcement of other Behavior) เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นการเสริมแรงกับบุคคลที่กระทำพฤติกรรมอื่นที่ไม่ใช่พฤติกรรมเป้าหมายในช่วงระยะเวลาที่กำหนด แต่ถ้ายังไม่หมดช่วงเวลาที่กำหนด แล้วมีพฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น จะต้องไม่ให้การเสริมแรง และจะต้องเริ่มต้นช่วงเวลาที่จะไม่ให้พฤติกรรมเกิดขึ้นอีกครั้ง

ประสิทธิภาพ คือ การลดพฤติกรรมเป้าหมายคืออาร์โอประกอบด้วยการให้การเสริมแรงการตอบสนองที่เกิดตามมา ยกเว้นพฤติกรรมเป้าหมายคืออาร์โอข้างต้น เรียกว่า คืออาร์โอทั้งหมด แต่ปัจจุบันนี้ มีการวิจัยใช้คืออาร์โอ ในลักษณะที่พฤติกรรมไม่จำเป็นต้องแสดงออกตลอดช่วงเวลาที่กำหนด หากแต่ต้องไม่แสดงออกเมื่อสิ้นสุดช่วงเวลาที่กำหนด ซึ่งเรียกคืออาร์โอ แบบนี้ว่า คืออาร์โอเฉพาะเวลา (Momentary DRO) การเสริมแรงแบบคืออาร์โอให้มีประสิทธิภาพควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1.1 การกำหนดช่วงเวลาของคืออาร์โอ ในครั้งแรกควรกำหนดช่วงเวลาของคืออาร์โอให้สั้นกว่าช่วงเวลาของการเกิดพฤติกรรมเป้าหมายที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลจากเส้นฐานเล็กน้อย

1.2 เมื่อพฤติกรรมเป้าหมายไม่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่กำหนดแล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มความยาวของช่วงเวลาออกไป

1.3 ใช้การเสริมแรงคืออาร์โอทั้งหมดดีกว่าคืออาร์โอเฉพาะเวลา

1.4 ถ้าพฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้นในช่วงเวลาของคืออาร์โอ จะต้องไม่ให้การเสริมแรง

1.5 ถ้าสิ้นสุดช่วงเวลาของคืออาร์โอแล้วเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์อื่น ๆ ขึ้นจงอย่าให้การเสริมแรง แต่รอจนพฤติกรรมที่เหมาะสมเกิดขึ้นแล้วจึงค่อยให้การเสริมแรงยกตัวอย่าง มีการศึกษาการลดความถี่ของการดูดนิ้วมือของเด็กหญิงวัย 8 ปี การแก้ไขถูกนำมาใช้เนื่องจากการดูดนิ้วก่อให้เกิดปัญหาของฟัน คืออาร์โอถูกนำมาใช้ คือ เมื่อใดก็ตามที่ไม่มีการดูดนิ้วเกิดขึ้น ภายในช่วงเวลา 1 นาทีเด็กจะได้รับเงิน 1 เพนนี ภายในช่วงเวลาของการทดลอง 5 ช่วง เท่านั้นการดูดนิ้วมือก็หายไป โปรแกรมนี้ประสบความสำเร็จเมื่อนำไปใช้ต่อที่บ้านโดยการใช้ระบบการใช้เบี้ยอรรถกร เมื่อไม่มีการดูดนิ้วมือ พฤติกรรมนี้ถูกขจัดออกไปและโปรแกรมนี้ยังคงประสิทธิภาพเมื่อมีการติดตามผลต่อมาอีก 1 ปี (สม โภชน์ เอี่ยมสุภามิต.2536: 244; อ้างอิงจาก Repp; & Deitez. 1983.)

2. การเสริมแรงแบบคืออาร์โอ (Differential Reinforcement of Incompatible Behavior)

เป็นวิธีการหนึ่งที่จะแทนที่จะให้การเสริมแรงเมื่อไม่เกิดพฤติกรรมแล้ว จะเป็นการให้การเสริมแรงกับพฤติกรรมที่ขัดกันโดยตรง โดยการเน้นพฤติกรรมที่ขัดกับพฤติกรรมเป้าหมายหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งทำให้พฤติกรรมนี้ลดลงไปเอง โดยทั่วไปเป็นการง่ายที่จะ

เลือกพฤติกรรมที่ขัดกับพฤติกรรมเป้าหมายเพื่อที่จะเสริมแรง ยกตัวอย่าง เช่น ถ้าเด็กทะเลาะกับพี่น้องที่บ้าน การเสริมแรงควรจะใช้กับพฤติกรรม เช่น การอ่านหนังสือเงียบ ๆ การเล่นเกม ร่วมกัน หรือการดูโทรทัศน์ โดยไม่มีการถกเถียงกัน และสำหรับผู้ป่วยที่อยู่ในสถาบัน มีการทำร้ายหรือมีพฤติกรรมลงมือลงเท้า การพูดคุยกับเพื่อนๆ โดยอาการสงบ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ประสิทธิภาพของคืออาร์โอ ต่อการตอบสนองที่ไม่พึงประสงค์ ได้ ถูกศึกษาโดยเด็กหญิงที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งมีพฤติกรรมทำร้ายตัวเองในอัตราที่สูงโดยการตบหน้าตัวเองโดยใช้กำหมัดเคาะที่หูตัวเองและฟาดแขนตัวเองกับโต๊ะ การแก้ไขเพื่อลด พฤติกรรมการทำร้ายตัวเอง คือ การให้การเสริมแรงเมื่อเด็กคนนีทำงานต่อภาพปริศนา แทน การทำร้ายตัวเอง ตัวเสริมแรงเป็นการให้คำชมเชย และการนวดหลังเมื่อกระทำพฤติกรรมที่พึง

ประสงค์ แต่เมื่อมีพฤติกรรมทำร้ายตัวเองเกิดขึ้นจะหยุดการเสริมแรงทันที การเสริมแรงแบบดีอาร์ไอ สามารถลดพฤติกรรมทำร้ายตัวเองลงได้ การเสริมแรงแบบดีอาร์ไอ สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลายโปรแกรม เช่น พฤติกรรมอยู่ไม่สุขของเด็กในห้องเรียนหรือที่บ้าน โดยใช้เทคนิคการเสริมแรง พฤติกรรม อยู่ไม่สุขรวมถึง พฤติกรรมรบกวนผู้อื่น พูดคำคำ ลุกออกจากที่ทำลายข้าวของ วิ่งไปรอบ ๆ ห้อง ไม่ทำตามคำสั่งของผู้ฝึกหรือพ่อแม่ โดยทั่วไปมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในระดับสูง แทนที่จะใช้วิธีการลงโทษสำหรับพฤติกรรมเหล่านี้ มีหลายโปรแกรมที่ได้เลือกใช้การเสริมแรงแบบดีอาร์ไอ หลายโปรแกรม ใช้คำชม เบี้ยบรรณและรางวัลที่กินได้ สำหรับการตอบสนองต่อไปนี้ เช่น การทำการบ้าน นั่งอยู่กับที่ที่โต๊ะเรียน ทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งได้รับมอบหมาย โปรแกรมเหล่านี้ได้แสดงถึงการลดพฤติกรรมที่อยู่ไม่สุข และเพิ่มพฤติกรรมทางการเรียนที่พึงประสงค์มากขึ้น ดังนั้นแม้ว่าจุดประสงค์หลักเป็นการระงับพฤติกรรม การใช้เทคนิคการเสริมแรงก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การให้การเสริมแรงแบบดีอาร์แอล (Differential Reinforcement of Low Rate) การให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมอื่นมากกว่าพฤติกรรมที่ต้องระงับ ไม่ใช่เทคนิคการเสริมแรงวิธีเดียวที่จะลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลงได้อีกเทคนิค ก็คือ การเสริมแรงกับสิ่งที่ตามมาที่มีการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือเพิ่มเวลาของการไม่เกิดพฤติกรรม กำหนดการนี้เป็นการเสริมแรงต่อพฤติกรรมหรือการตอบสนองในอัตราต่ำ (ดีอาร์แอล) และสามารถใช้ได้ผลดีในการระงับพฤติกรรม ในการใช้การเสริมแรงแบบดีอาร์แอลนั้น บุคคลที่กระทำพฤติกรรมจะได้รับการเสริมแรงถ้าแสดงให้เห็นว่ามีการลดความถี่ของการเกิดพฤติกรรมเป้าหมาย ยกตัวอย่าง ได้มีการศึกษาลดการพูดมากของวัยรุ่นชายที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาคนหนึ่ง ที่เรียนอยู่ในชั้นเรียนพิเศษ หลังจากการสังเกตพื้นฐานของการพูดมาก ผู้ฝึกก็ได้บอกกับเด็กว่าถ้าเขาพูดออกมาเพียง 3 ครั้ง หรือน้อยกว่าในช่วงเวลา 55 นาที ผู้ฝึกจะใช้เวลาเพิ่มมากขึ้นในการทำงานกับเขาดังนั้น บุคคลจะได้รับการเสริมแรงก็ต่อเมื่อได้แสดงพฤติกรรมรบกวนในอัตราที่ต่ำ เงื่อนไขการใช้การเสริมแรงแบบดีอาร์แอลนี้ถูกประเมินในรูปแบบ ABAB ผลพบว่าการพูดมากได้ลดลงอย่างน่าพอใจ (สม โทชน เอี่ยมสุภานิต. 2536: 244 – 248; Repp; & Deitz. 1979: 221 – 226)

การควบคุมด้วยสิ่งที่ไม่พอใจ (Aversive Control) เทคนิคการควบคุมด้วยสิ่งไม่พึงพอใจนั้น ส่วนหนึ่งก็อยู่ในการจัดวางเงื่อนไขผลกรรมที่ใช้ลดพฤติกรรมที่รู้จักในชื่อการลงโทษ(Punishment) และอีกส่วนหนึ่งก็อยู่ในเงื่อนไขการจัดการ สิ่งเร้าที่ไม่พึงพอใจ (Aversive Stimuli) ซึ่งจะทำหน้าที่ในการเพิ่มความถี่ของพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงหรือการหลีกเลี่ยงที่รู้จักในชื่อของการเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) การควบคุมด้วยสิ่งที่ไม่พึงพอใจไม่ว่าจะเป็นการใช้การลงโทษ หรือการเสริมแรงทางลบก็ดีล้วนแต่พัฒนาแนวคิดมาจากการเรียนรู้แบบการกระทำของ Skinner ทั้งสิ้น โดยที่การลงโทษนั้นเป็นการลดโอกาสของการเกิดการตอบสนองอันเป็นผลมาจากเหตุการณ์ หรือผลกรรมที่ตามมาภายหลังการตอบสนองนั้นอย่างทันทีทันใดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของการลงโทษในการที่จะทำให้การลงโทษมีประสิทธิภาพนั้นควรต้องพิจารณาปัจจัยหลัก 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1. วิธีการที่ทำให้การลงโทษ ซึ่งประกอบด้วยเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

1.1 ความหนักแน่นของการลงโทษ ยิ่งหนักแน่นเท่าใดก็สามารถทำให้ระงับพฤติกรรมได้มากเท่านั้น ซึ่งความหนักแน่นในระดับที่สามารถระงับพฤติกรรมได้ เช่น ถ้าพบว่าการบอกว่า “ไม่” สามารถทำให้บุคคลระงับพฤติกรรมได้แล้ว คำว่า “ไม่” ก็ถือว่าหนักแน่นพอแล้วไม่จำเป็นต้องเพิ่มความหนักแน่นเข้าไปอีก แต่ต้องระวังว่าไม่ควรใช้การลงโทษแบบค่อย ๆ เพิ่มความหนักแน่นเพราะจะทำให้ไม่ได้ผล เนื่องจากบุคคลสามารถปรับตัวได้

1.2 การหลีกเลี่ยงการลงโทษ การลงโทษจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเลย ถ้าบุคคลที่ถูกลงโทษนั้น สามารถหลีกเลี่ยงการลงโทษได้โดยการพูดโกหก หรือการขอโทษอย่างมากมาย ดังนั้น การที่จะทำให้การลงโทษมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องทำให้บุคคลที่แสดงพฤติกรรมที่จะถูกลงโทษได้

1.3 เวลาที่เสนอการลงโทษ การลงโทษจะมีประสิทธิภาพสูงสุดได้จะต้องมีการให้การลงโทษทันทีที่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น

1.4 ความสม่ำเสมอของการลงโทษ นั่นคือ การลงโทษจะมีประสิทธิภาพอย่างมาก ถ้าทำการลงโทษทุกครั้งที่พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น

2. การเสริมแรงที่จะส่งผลต่อการลงโทษ เป็นที่รู้กันว่าพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นนั้นมักจะคงอยู่ด้วยการเสริมแรง ดังนั้นผู้ที่ใช้การลงโทษจะต้องตระหนักถึงเงื่อนไข

ดังกล่าว ซึ่งอาจส่งผลถึงประสิทธิภาพของการลงโทษ

2.1 มีการให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมที่ไม่ได้รับการลงโทษ การลงโทษในระดับที่มีความหนักแน่นต่ำ อาจเป็นการลงโทษที่มีประสิทธิภาพได้ ถ้ามีพฤติกรรมที่ไม่ได้รับการลงโทษบางพฤติกรรมได้รับการเสริมแรง

2.2 มีการควบคุมการเสริมแรงพฤติกรรมที่ถูกลงโทษ นั่นคือ การลงโทษจะมีประสิทธิภาพถ้าพฤติกรรมที่ถูกลงโทษนั้นจะไม่มีโอกาสได้รับการเสริมแรงอีกเลย

2.3 การลงโทษนั้นควรให้ก่อนที่จะมีการเสริมแรงซึ่งจะทำให้การลงโทษได้ผลดีกว่ามาก เช่น เด็กที่ถูกตำหนีก่อนที่เขาจะเริ่มเล่นของเล่นให้ผลดีกว่าที่ตำหนิเด็กในขณะที่เล่นของเล่นอยู่

การดำเนินการลงโทษ

1. การลงโทษโดยการทำให้เกิดความเจ็บปวดทางร่างกาย (Physical Pain) การลงโทษโดยทำให้เกิดความเจ็บปวดทางร่างกายนี้ครอบคลุมลักษณะการลงโทษไว้ 2 แบบ คือ การเขี่ยนตี และการใช้ไฟฟ้าช็อก ซึ่งวิธีการดำเนินการทำได้ไม่ยากนัก โดยเฉพาะการเขี่ยนตีดูเหมือนจะเป็นลักษณะชีวิตประจำวันของแทบทุกครอบครัวที่ใช้การลงโทษ โดยการเขี่ยนตีเมื่อลูกหลานของตนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม การเขี่ยนตีอาจทำได้โดยใช้ไม้เรียวหรือมือก็ได้โดยอาจจะตีที่มือขา หรือที่ก้นของเด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ส่วนการลงโทษโดยใช้ไฟฟ้าช็อกนั้นมักทำกันในสถาบัน เช่น โรงพยาบาล ผู้ดำเนินการต้องได้รับการฝึกฝนมาอย่างดี เนื่องจากอาจเป็นอันตรายต่อชีวิตได้

2. การตำหนิ (Reprimands) การตำหนิ เป็นการใช้คำหรือประโยคกับบุคคลเพื่อให้เขา

หยุดกระทำพฤติกรรมบางอย่าง เช่น “อย่า” “อย่าทำสิ่งนั้น” “ฉันต้องการให้หยุดควบคุม” ซึ่งการดำเนินเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากในสังคมทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินทำได้ง่ายและมักได้ผล การดำเนินควรกระทำเป็นการส่วนตัวและดำเนินด้วยน้ำเสียงปกติ ซึ่งจะได้ผลดีกว่าการดำเนินต่อหน้าผู้คนมากมายและดำเนินด้วยเสียงอันดัง เพราะการดำเนินด้วยเสียงอันดังจะทำให้บุคคลที่ถูกดำเนินได้รับความสนใจจากบุคคลรอบด้าน ทำให้การดำเนินนั้นเป็นตัวเสริมแรงไป การดำเนินสามารถใช้ได้แทบทุกพฤติกรรม ยกเว้นพฤติกรรมนั้นจะต้องไม่กระทำเพื่อที่จะได้รับความสนใจจากผู้ให้การดำเนินนั้น

3. การใช้เวลานอก (Time Out) การใช้เวลานอกเป็นการลงโทษอีกวิธีหนึ่งที่ได้รับค่านิยมใช้กันอย่างมาก การใช้เวลานอก หมายถึง การถอดถอน โอกาสที่บุคคลจะได้รับการเสริมแรงทางบวก หรือการสูญเสียการเสริมแรงที่บุคคลนั้นกำลังได้อยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เมื่อบุคคลกระทำพฤติกรรมบางอย่างอันจะทำให้การกระทำนั้นลดลงในอนาคต การใช้เวลานอกไม่จำเป็นต้องเอาบุคคลออกไปอยู่ในสภาพการณ์ที่จัดขึ้น หากแต่จะต้องทำให้บุคคลนั้นสูญเสียโอกาสที่จะได้รับการเสริมแรงในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งเป็นผลทำให้พฤติกรรมที่กระทำแล้วสูญเสียโอกาสที่จะได้รับการเสริมแรงและพฤติกรรมลดลง

4. การปรับสินไหม (Response Cost) การปรับสินไหมเป็นวิธีการลงโทษที่ถอดถอนตัวเสริมแรงทางบวกออกไปหลังจากที่บุคคลกระทำพฤติกรรมบางอย่าง ทำให้พฤติกรรมนั้นลดโอกาสที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตตัวเสริมแรงที่ถูกถอดออกไปมักเป็นตัวเสริมแรงประเภทเบี่ยงบรรณกร ซึ่งได้แก่ เบี้ยเต็ม คิวหรือเงิน นอกจากนี้รวมทั้งการสูญเสียสิทธิพิเศษบางอย่าง ตลอดจนสถานภาพทางสังคมอีกด้วยซึ่งการเสริมแรง อาจจะมีอยู่ที่ตัวบุคคลนั้นแล้ว หรืออาจเป็นสิ่งที่บุคคลนั้นจะได้รับในเวลาต่อมาเช่น การไม่ไปเที่ยวในวันเสาร์และอาทิตย์ เนื่องจากสัปดาห์ที่แล้วกลับบ้านผิดเวลาหรือการขับรถเร็วแล้วถูกปรับเงิน เป็นต้น ในการปรับสินไหมนั้นจะต้องทำทันทีที่บุคคลกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยไม่ต้องบอกบุคคลที่ถูกปรับสินไหมว่ารู้สึกเช่นใด และเมื่อบุคคลนั้นสูญเสียการเสริมแรงไปแล้วก็ควรจะมีการบอกด้วยว่าเขามีโอกาสที่จะได้รับตัวเสริมแรงคืนมาอย่างไร เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้ผู้ที่ถูกปรับสินไหมรู้ว่าเขาควรที่จะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมเช่นใดนั่นเอง

5. การแก้ไขให้ถูกต้องเกินกว่าที่ทำผิด (Overcorrection) การแก้ไขให้ถูกต้องเกินกว่าที่ทำผิดเป็นกระบวนการลดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมโดยอาจต้องมี 1 หรือ 2 องค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ การแก้ไขให้ถูกต้องเกินกว่าที่ทำผิดในสิ่งที่ทำผิด (Restitutive Overcorrection) และหรือการแก้ไขให้ถูกต้องเกินกว่าที่ทำผิดในการฝึกปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้อง (Positive Practice Overcorrection) การแก้ไขให้ถูกต้องเกินกว่าที่ทำผิดในสิ่งที่ผิด เป็นการให้ผู้ที่ทำ ผิดแก้ไขพฤติกรรมที่เขาทำผิด โดยการแก้ไขหรือปรับปรุงสภาพการณ์ที่เขาทำผิดให้มากกว่าที่เคยเป็นอยู่ก่อนที่เขาจะทำผิด เช่น ถ้าเด็กเถียงมากฝรั่งแล้วเอาอกมากฝรั่งไปติดได้โต๊ะ ก็จะต้องให้เขาทำความสะอาดโต๊ะของเขาและของคนอื่น ๆ ในห้องนั้นด้วยการแก้ไขให้ถูกต้องเกินกว่าที่ทำผิดในการฝึกปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นรูปแบบการลงโทษในลักษณะของการให้การศึกษา ให้

โอกาสกับบุคคลที่กระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้แสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น กรณีตัวอย่างของเด็กเถียนหมากฝรั่งแล้วนำเอาหมากฝรั่งนั้นไปทิ้งที่ถังขยะแล้วซ้ำอีก

ข้อควรพิจารณาในการใช้การลงโทษ การลงโทษนั้นควรใช้หรือไม่ มักเป็นการโต้แย้งกันเสมอๆ หากที่จะหาข้อสรุปได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยทางสังคม การเรียนรู้ และความแตกต่างระหว่างบุคคลข้อดีของการลงโทษ

1. ได้ผลอย่างรวดเร็ว การลงโทษสามารถที่จะระงับพฤติกรรมที่บุคคลกระทำอยู่ได้อย่างเฉียบพลัน จัดว่าเป็นประโยชน์อย่างมากในการที่จะระงับพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น เช่น การเล่นบนท้องถนนของเด็ก การที่เด็กเล่นสายไฟ การทำร้ายตนเองหรือการทำร้ายผู้อื่น เป็นต้น

2. ไม่จำเป็นที่จะต้องจำกัดแหล่งของการเสริมแรงการลงโทษเป็นเทคนิคที่ใช้ลดพฤติกรรมที่ดีกว่า การใช้การหยุดยั้ง (Extinction) เนื่องจากไม่จำเป็นที่จะต้องไปกำจัดแหล่งของการเสริมแรงต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ข้อดีอันนี้นับเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้อย่างมากเนื่องจากสภาพการณ์ที่เป็นจริงนั้น บางครั้งเราพบว่าเป็นการยากมากที่รู้ว่าอะไรคือตัวเสริมแรงที่แท้จริงและเมื่อรู้แล้ว ก็อาจมีปัญหาในการควบคุมแหล่งของการเสริมแรงนั้น

3. สามารถระงับพฤติกรรมได้อย่างสมบูรณ์ สามารถทำให้พฤติกรรมไม่เกิดขึ้นอีกตราบใดที่ยังมีการลงโทษอยู่ หลายคนอาจคิดว่าควรใช้การเสริมแรงทางบวกในการพัฒนาพฤติกรรมที่ขัดกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาซึ่งจะเหมาะสมกว่า แต่ในความจริงอาจทำได้ยากกว่าที่ดีควรใช้ทั้ง 2 วิธีพร้อมๆ กันนั่นคือลงโทษต่อพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและเสริมแรงต่อพฤติกรรมที่ขัดกันกับพฤติกรรมที่ขัดกันกับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาซึ่งน่าจะมีประสิทธิภาพมากกว่าในการปรับพฤติกรรม

4. มีโอกาสที่เป็นไปได้ในการที่จะเพิ่มพฤติกรรมที่พึงปรารถนา แม้ว่าจะมีการวิชัยบอกว่า การลงโทษนำไปสู่ผลข้างเคียงที่ไม่พึงปรารถนา แต่มีงานวิจัยอยู่หลายชิ้นที่รายงานว่ามีผลข้างเคียงที่พึงปรารถนาเกิดขึ้นเหมือนกัน เช่น การใช้ไฟฟ้าช็อคเด็กพิการที่มีพฤติกรรมการทำร้ายตัวเอง พบว่าการช็อคด้วยไฟฟ้านั้นสามารถระงับพฤติกรรมทำร้ายตัวเองของเด็กได้ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เด็กมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเพิ่มขึ้น เช่น การให้ความสนใจต่อผู้บำบัดมีการจับหรือกอดผู้บำบัด อีกทั้งยังให้ผู้บำบัดเพิ่มขึ้น พฤติกรรมร้องไห้โยเยลดลง

ข้อจำกัดของการลงโทษ

1. ก่อให้เกิดปัญหาทางอารมณ์ ผู้ที่ถูกลงโทษอาจมีการตอบสนองทางอารมณ์ เช่น อาจจะโกรธ ร้องไห้ แต่ก็พบว่าอารมณ์เหล่านั้นมักจะอยู่ไม่นาน

2. กระตุ้นให้เกิดความก้าวร้าวแก่ผู้ถูกลงโทษ โดยอาจจะแสดงความก้าวร้าวทั้งในแง่ของทางภาษาหรือทางร่างกายก็ได้ เช่น การด่า การใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ การข่มขู่ การกระแทกเท้า หรือแม้กระทั่งการทำร้ายร่างกายของผู้อื่น

3. อาจก่อให้เกิดการลอกเลียนแบบวิธีการลงโทษได้ นั่นคือ เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของผู้อื่น ก็อาจจะนึกถึงวิธีการลงโทษที่ตนเองเคยถูกลงโทษมาแล้วนำไปใช้แก้ปัญหาดังกล่าว4. ผลของ

การลงโทษนั้นมักจะ ไม่เกิดการแผ่ขยาย นั่นคือ เมื่อบุคคลแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์แล้วถูกลงโทษ เมื่อเข้าไปอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่มีผู้ลงโทษอยู่ด้วยพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์นั้นอาจกลับคืนมาอีก

4. ก่อให้เกิดการระงับความสัมพันธ์ทางสังคม เนื่องจาก การลงโทษจะทำให้เกิดพฤติกรรมการหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมที่ลงโทษนั้น อาจทำให้ผู้ที่ถูกลงโทษแยกตัวเองออกไปจากสภาพแวดล้อมที่เขาอยู่ซึ่งนับว่าเป็นผลข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์มากที่สุด เพราะมนุษย์ควรจะอยู่และปรับตัวในสังคมที่เขาอยู่มากกว่าที่จะหนีออกจากสังคมผลข้างเคียงทางลบนี้ นับเป็นปัญหาอย่างมาก (สม โภชน์ เอี่ยมสุภชาติ. 2536: 211 - 234) ดังนั้น การเลือกใช้การลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ควรจะได้มีการพิจารณาอย่างรอบคอบเสียก่อน เพื่อผลที่ออกมาจะได้ไม่เป็นปัญหาที่จะต้องนำไปแก้ไขต่อไป สำหรับทฤษฎีการปรับพฤติกรรมที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าวิธีการปรับพฤติกรรมเป็นกลวิธีที่นำหลักการแห่งพฤติกรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบโดยการใช้หลักการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ และในการปรับพฤติกรรมนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีเทคนิควิธีการในการปรับพฤติกรรมและตัวเสริมแรงแบบต่าง ๆ การเสริมแรงทางบวก เช่น การให้อาหารและสิ่งเสพได้ การให้การเสริมแรงทางสังคม การใช้หลักของฟรีแม็ค การให้ข้อมูลย้อนกลับ การใช้เบียร์รถกร การเสริมแรงทางลบ เช่น ถ้าไม่ทำการบ้านให้เสร็จก็จะไม่พาไปเที่ยว ตลอดจนเทคนิคการเสริมแรง เพื่อลดการตอบสนองที่ไม่ต้องการ เช่น การเสริมแรงแบบดีอาร์โอ เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยการให้การเสริมแรงกับบุคคลที่กระทำพฤติกรรมอื่นที่ไม่ใช่พฤติกรรมเป้าหมาย ในช่วงระยะเวลาที่กำหนด การควบคุมด้วยสิ่งที่ไม่พอใจ เช่น การลงโทษ เป็นต้น

2.ทฤษฎีการเลียนแบบตัวอย่าง Social Learning Theory

ทฤษฎี Social learning theory ของ แบนดูรา (A. Bandura) เน้นความสำคัญของการสังเกตและเอาอย่าง ทรรศนะ และอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อผู้อื่น แบนดูรากล่าวว่า “ถ้าหากว่าคนเราจะเรียนรู้จากผลของการกระทำของตนเองอย่างเดียว การเรียนรู้อาจเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความมานะบากบั่นเป็นอย่างมาก โดยที่ยังไม่ต้องไปพูดถึงเรื่องความเสี่ยงในการเรียนรู้ ยังดีที่เราเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ โดยการสังเกตผ่านตัวอย่าง จากการสังเกตคนอื่น ทำให้เราเกิดความคิดว่าจะแสดงพฤติกรรมใหม่ๆอย่างไร และในโอกาสอื่นๆ ต่อมา เราก็ใช้ข้อมูลที่ได้เรียนรู้พวกนี้ มาเป็นไกด์ในการแสดงพฤติกรรม”

ทฤษฎี Social learning theory อธิบายพฤติกรรมมนุษย์จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างต่อเนื่องระหว่าง ความคิด พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อม กระบวนการต่างๆได้แก่ การให้ความสนใจ (Attention) ประกอบด้วยกิจกรรมซึ่งเลียนแบบตัวอย่าง (เป็นสิ่งที่โดดเด่น สร้างความรู้สึกในใจ ชับซ้อนปรากฏอยู่ทั่วไป มีคุณค่าพอที่จะนำไปใช้ต่อ) และลักษณะการสังเกต (ศักยภาพในการรับรู้ ระดับความตื่นตัว มุมมอง สิ่งที่ตอกย้ำในอึดใจ) การเก็บรักษา (Retention) การตีความและกำหนดความหมายของคำพูดและสัญลักษณ์ต่างๆ การจัดระเบียบข้อมูลในสมอง การเชื่อมโยงคำพูดและสัญลักษณ์ รวมทั้งการสั่งงานทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้วย การสั่งงานทางระบบประสาทให้ทำซ้ำ (Motor reproduction) ศักยภาพทาง

กายภาพ การสังเกตการทำซ้ำของตนเอง การโต้ตอบที่แม่นยำ แรงจูงใจ (Motivation) เป็นเรื่องภายนอก ประสบการณ์ที่เกิดจากการจินตนาการด้วยการดูหรืออ่านเกี่ยวกับคนอื่นและตอบโต้ด้วยตนเอง กรอบคิดของทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับความคิด และพฤติกรรม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับเรื่องความสนใจ ความจำ และแรงจูงใจ ซึ่งปรับมาจากแบบจำลองของ Miller & Dollard (1941) เน้นการตีความด้านพฤติกรรมอย่างเดี่ยว

ขอบเขตและการนำไปใช้

ทฤษฎี Social learning theory ถูกนำมาอธิบายความก้าวร้าว จิตวิทยาความผิดปกติ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานทางทฤษฎีของการแสดงพฤติกรรมตัวอย่างซึ่งใช้ในการฝึกอบรมต่างๆ แบนดูราเน้นการศึกษาเกี่ยวกับ ความมีประสิทธิภาพของตนเองในบริบทที่หลากหลาย

ตัวอย่าง

เราเรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างผ่านโฆษณาทีวี โฆษณามักจะชี้แนะว่าการดื่มเครื่องดื่มบางอย่าง หรือใช้ยาสระผมบางยี่ห้อทำให้เราเป็นที่สนใจจากคนรอบข้าง และมักจะมีคนสวยๆหรือหล่อๆเข้ามาหา ขึ้นอยู่กับกระบวนการต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่นความสนใจหรือแรงจูงใจ เราอาจเลียนแบบพฤติกรรมที่อยู่ในโฆษณา และซื้อสินค้าที่เขาโฆษณากันไปตามระเบียบ

หลักการ

ระดับการเรียนรู้ผ่านการสังเกต จะเกิดขึ้นได้ด้วยการรู้จักจัดระเบียบและชักจูงพฤติกรรมที่เลียนแบบอย่างมีความหมาย และนำไปใช้อย่างเปิดเผย การแปลงพฤติกรรมที่เลียนแบบมา ในรูปของคำพูด ตรา หรือภาพ จะถูกเก็บไว้ในหัว ได้ดีกว่าการสังเกตเฉยๆ คนเรามีแนวโน้มที่จะยอมรับพฤติกรรมที่เราเห็นว่าน่าจะเอาอย่าง ถ้าพฤติกรรมนั้นทำให้เกิดผลที่เราเห็นว่ามีความคุ้มค่า คนเรามีแนวโน้มที่จะยอมรับพฤติกรรมที่เราเห็นว่าน่าจะเอาอย่าง ถ้าต้นแบบพฤติกรรมนั้นมีความคล้ายคลึงกับเรา และเรานับถือสถานภาพและพฤติกรรมซึ่งมีความคุ้มค่าที่จะนำไปใช้ได้จริง อ่านงานทดลองด้านการเรียนรู้เรื่องความก้าวร้าวกับเด็กๆที่เรียกว่า Bobo doll Experiment ซึ่งเป็นงานคลาสสิกของแบนดูรา

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมก้าวร้าว การใช้ดนตรีบำบัดและศิลปะบำบัด

ดนตรี

1. วราวุธ สุมาวงศ์ (2525 อ้างในสุธีญา อภัยยานุกร 2551) กล่าวว่าดนตรีที่ก่อให้เกิดความสงบของจิตใจอารมณ์ควรเป็นดนตรีที่มีความยาวพอควร ดนตรีคลาสสิก หรือดนตรีไทยเดิมมีประโยชน์ต่อการทำให้จิตใจสงบลงได้มากกว่า เพลงป๊อปปูลาร์ทั่วไป เพราะสามารถดึงอารมณ์ให้คลายตามไปได้อย่างต่อเนื่อง

2. วุฒิชัย ไชยรินคำ (2543): พบว่าดนตรีบำบัดและการให้คำปรึกษากลุ่มแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางมีผลทำให้คะแนนอัตมโนคติ(ความนับถือตนเอง) ของวัยรุ่นอายุ 14-18 ปีที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เพิ่มขึ้น

3. สุทธิญา อภัยยานุกร (2551): ศึกษาผลการใช้กิจกรรมดนตรีและอุปกรณ์การเคลื่อนไหวต่อพฤติกรรมอยู่มานิ่งของผู้บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา พบว่า การใช้กิจกรรมดนตรีและอุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหวมีผลในการลดพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งของผู้บกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรงพบว่าผู้บกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาหลังเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีและอุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหวมีพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งลดลงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

4. วรัญญา รุมแสง (2547) พบว่า การฟังดนตรีตามความชอบและดนตรีธรรมชาติช่วยลดความเครียด และความตึงตัวของกล้ามเนื้อของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. ดร.แพง ชินพงศ์ “ดนตรีสามารถช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กบกพร่องทางสติปัญญาและเด็กออทิสติก
ศิลปะบำบัด

1. พันธุ์ตรา สามารถ (2550) : ศึกษาการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และการสื่อสารของเด็กออทิสติกโดยใช้ศิลปะบำบัด ทำการวิจัยในเด็กออทิสติกจำนวน 6 คน พบว่ากิจกรรมศิลปะบำบัดสามารถพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และการสื่อสารของเด็กออทิสติกได้

2. บุญเรือน ยะคอนใจและอโรชา ชรรณศิริ (2548) : ทำงานวิจัยเรื่อง การศึกษาการใช้กิจกรรมศิลปะลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กพิการซ้อน ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า พฤติกรรมความก้าวร้าวของเด็กพิการซ้อน ทั้ง 3 คน ขณะทำกิจกรรมศิลปะมีพฤติกรรมความก้าวร้าวลดลง โดยเปรียบเทียบจากจำนวนครั้งที่แสดงพฤติกรรมก้าวร้าวกับครั้งก่อนทำกิจกรรมศิลปะ และมีพฤติกรรมดีขึ้นมาก เช่น การทำร้ายตนเองลดลง ไม่ขว้างปาสิ่งของ ไม่หยิก หรือกัดเป็นต้น รวมทั้งยังสามารถนั่งร่วมทำกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อนที่มีจำนวน 5 – 8 คนขึ้นไปได้เป็นเวลานาน 15 – 30 นาที

3. กัลยกร จำริญูสาร (2548) : ศึกษาผลการใช้กิจกรรมทางศิลปะ ดนตรี และกีฬา เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของวัยรุ่นในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี (วิทยานิพนธ์ ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วจ 155.4 ก64ผ) พบว่าหลังการใช้กิจกรรมทางศิลปะ ดนตรี และกีฬา วัยรุ่นตอนต้นและตอนปลายมีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

4. นราวดี นิกภาพุทธ์ (2548) ทำการวิจัยโดยใช้กิจกรรมศิลปะและการเสริมแรงทางสังคมเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย (อายุ 4-6 ปี) (วิทยานิพนธ์ ๒๕๔๘ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) พบว่า กิจกรรมศิลปะ เช่น ละครเวทีด้วยมือ ขูดสีเทียนเป็นภาพ ปั้นแป้งโด ปั้นด้วยวัสดุที่แปรรูปจากหนังสือพิมพ์ ร่วมกับการเสริมแรงทางสังคมจากเพื่อนและผู้ฝึก สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งทางกายและวาจาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและพบว่าการเสริมแรงจากผู้ฝึกได้ผลน้อยกว่าการเสริมแรงจากเพื่อน

ดนตรี และศิลปะ

1. พัชรา พุ่มพชาติ (2541) : ศึกษาอิทธิพลของเสียงดนตรีที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย พบว่าการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) ที่ใช้เสียงดนตรีประกอบสามารถลดการลดพฤติกรรมก้าวร้าว

ของเด็กปฐมวัยอายุ 4-6 ปีได้ดีกว่าการจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ปกติอย่างเดียว (วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช ปีที่ 11, ฉบับที่ 1 (ม.ค.-เม.ย. 2541), หน้า 51-57)

2.จเร ลำอังก์ (2547) : ศึกษาผลของการใช้ดนตรีประกอบการสอนวิชาศิลปะที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า เด็กนักเรียนชั้น ป.6 ที่ได้รับบรรยากาศของเสียงดนตรีประเภท แจ๊ส และคลาสสิก มีความคิดสร้างสรรค์และมีความสามารถในการวาดภาพสูงขึ้น

งานวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว

1.นิตยา พลศักดิ์ (2550) : การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว (วิทยานิพนธ์ มข.๒๕๕๐วพ BF น578) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม การเล่นนิทานหุ่นประกอบมือ การใช้ชุดกระดานต่อภาพ

2. ชัด ยูงสันเทียะ (2549) : การศึกษาการพยาบาลที่เน้นการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางบุคคลที่ดีสามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้พบว่า พฤติกรรมก้าวร้าวของเกย์ญูญอ่อนในภาพรวมลดลง

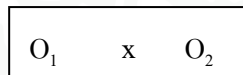
บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมดนตรี และศิลปะที่มีต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

1. รูปแบบการวิจัย มีรูปแบบเป็นแบบกึ่งทดลองโดยการวัดก่อนและหลังการทดลอง (one group pre-test post-test Design) ดังนี้

O_1 = พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กที่มีความบกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญา ก่อนเข้าโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด (Pretest)

X = โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด

O_2 = พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กที่มีความบกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง หลังได้รับโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด (Post-test)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1 ประชากร : ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง ที่เข้ารับบริการในหอผู้ป่วย สถาบันราชานุกูล ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – กรกฎาคม 2553 จำนวน 28 คน (เวชสถิติ สถาบันราชานุกูล ปีงบประมาณ 2553)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง : กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรงที่เข้ารับบริการ ในหอผู้ป่วยหญิง สถาบันราชานุกูล ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – กรกฎาคม 2553 ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกเข้ากลุ่มตัวอย่างดังนี้

แพทย์วินิจฉัยว่า เด็กที่มีความบกพร่องด้านพัฒนาและสติปัญญาในระดับรุนแรงและเด็กมีการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น ทำร้ายผู้อื่น ทำร้ายตนเอง ขว้างปา/ทำลายสิ่งของ สิ้นน้ำบั้งตึง กระเทียมเท้า กรีดร้อง ส่งเสียงโวยวาย มีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ที่ส่งผลกระทบต่อตัวเด็ก ผู้อื่นและสิ่งของ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภท ได้แก่

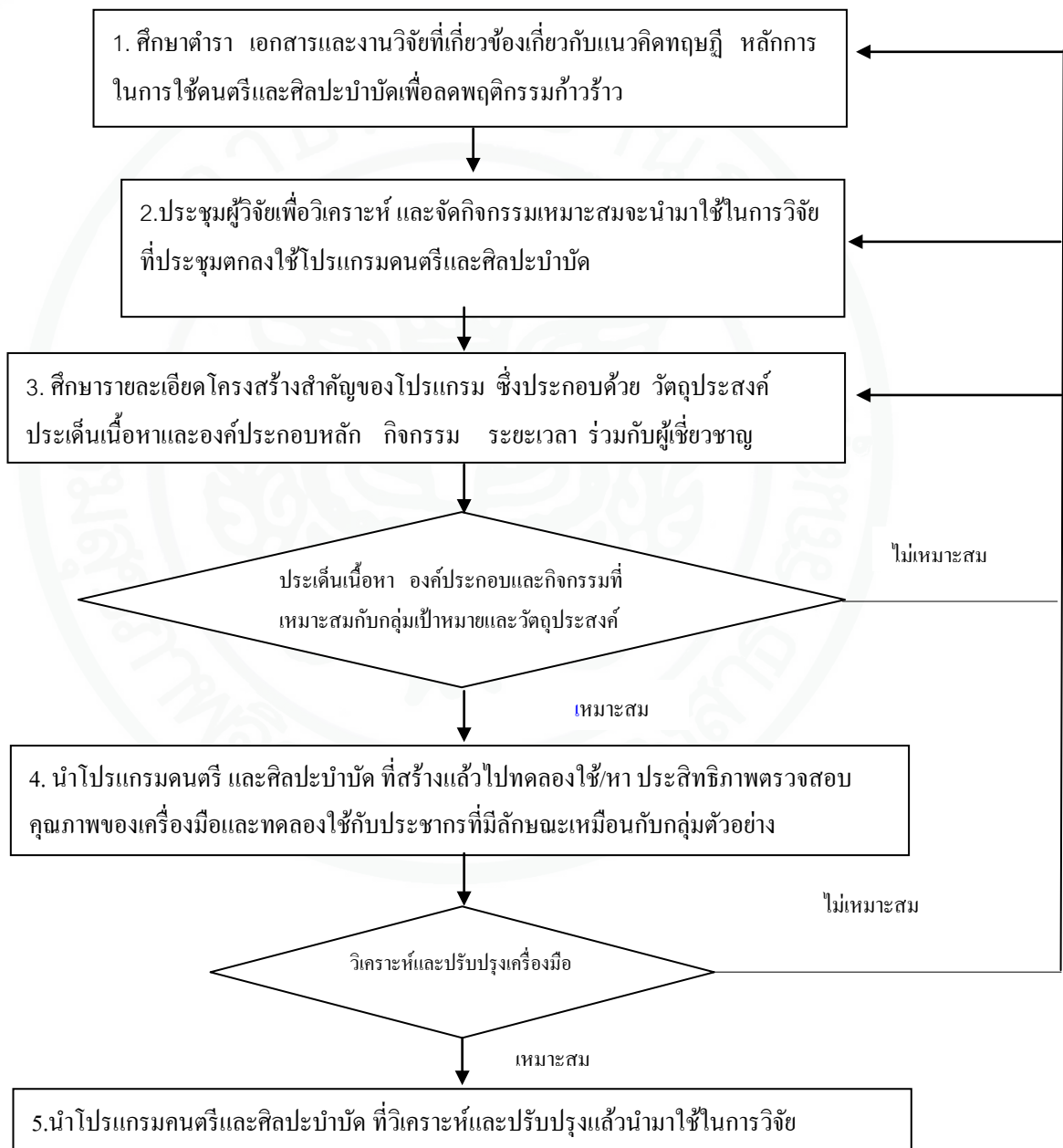
3.1) โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด

3.2) เครื่องมือที่ใช้ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าว ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็ก

บทพร้อมทางพัฒนาการและสติปัญญา

เครื่องมือทั้ง 2 ประเภทมีกระบวนการสร้างและตัวอย่าง ดังนี้

3.1.1 กระบวนการสร้างโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีดนตรีบำบัด ศิลปะบำบัด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง ผลการใช้ดนตรีและศิลปะบำบัด
2. ประชุมผู้วิจัยเพื่อศึกษารายละเอียดและทำความเข้าใจ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด
3. ศึกษารายละเอียดโครงสร้างสำคัญของโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ ประเด็นเนื้อหาและองค์ประกอบหลัก กิจกรรม ระยะเวลา ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ
4. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ
5. นำโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด ที่วิเคราะห์และปรับปรุงแล้วมาทดลองใช้กับเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง 6-15 ปี ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว
6. นำโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด ที่วิเคราะห์และปรับปรุงแล้วมาใช้ในการวิจัย ตัวอย่างกิจกรรมของ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด

กิจกรรมที่ 1 เพลง Butterfly and flower กับศิลปะการหยดสี

ระยะเวลา 45 นาที เวลา 9.30-10.15 น.

- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว
 2. เพื่อให้เด็กได้มีการระบายอารมณ์ด้วยศิลปะการหยดสี
 3. เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

สาระสำคัญ ดนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน พบว่าดนตรีสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ ช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และช่วยในการผ่อนคลาย (Relax) โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรี classic และเสียงธรรมชาติ ช่วยกระตุ้นทักษะการฟัง สมาธิและลดพฤติกรรมก้าวร้าว

การหยดสี ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เรื่องสี ความสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ มีจินตนาการ มีความเป็นอิสระ ได้ปลดปล่อยแรงและพลังงานออกมาจากการหยดสีช่วยในการผ่อนคลาย

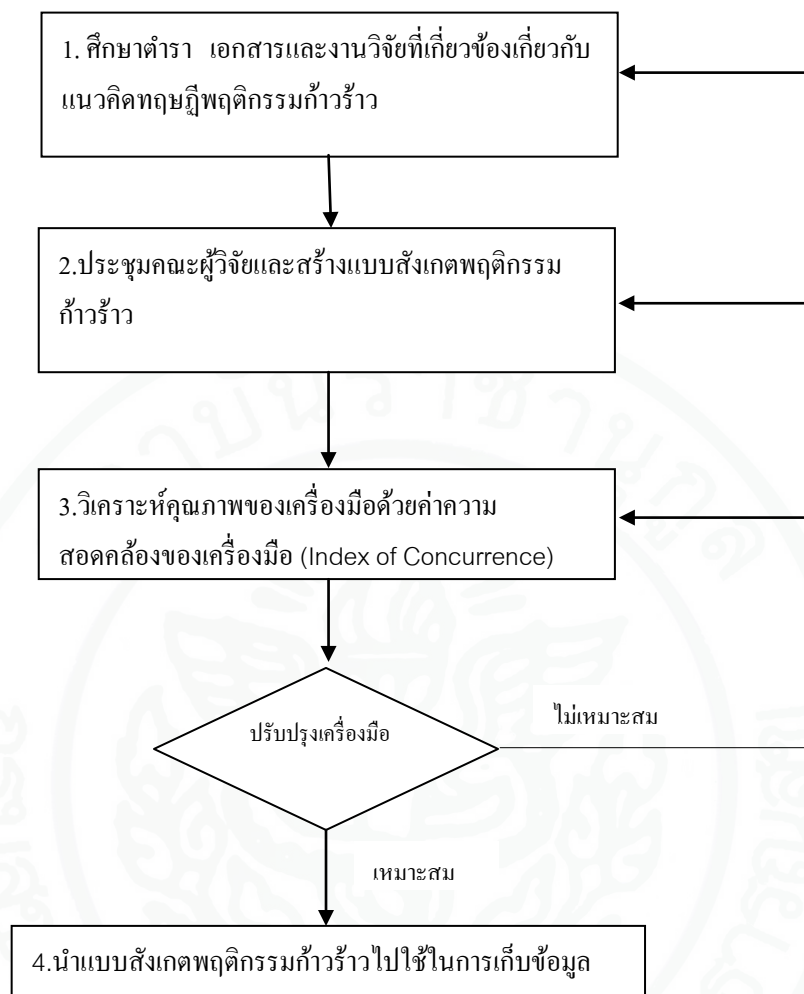
ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมฟังเพลงและการหยดสี	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
1. ขั้นนำ (5 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกลุ่มผู้ปกครองและเด็กให้นั่งล้อมกันเป็นวง 2.ชี้แจงวัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกิจกรรม 3.อธิบายขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 	

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม(ต่อ)

กิจกรรมฟังเพลงและการหยดสี	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
<p>2. ขั้นตอนกิจกรรม (30 นาที)</p>	<p>1.ผู้วิจัยแนะนำอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กรู้จัก</p> <p>2.สาธิตการหยดสีให้เด็กดูโดย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผสมสีผสมอาหารทั้ง 4 สีในจานสี - วางกระดาษเปล่าลงบน โต๊ะ - นำสำลิจุ่มน้ำเปล่าทาบนกระดาษให้ทั่ว - นำสำลิจุ่มสี 1 สี บีบสำลิจุ่มให้สีหยดลงบนกระดาษ สีจะกระจายตัวออก - นำสำลิจุ่มสีอีก 1 สี บีบสำลิจุ่มให้สีหยดลงบนกระดาษ ทำจนครบ 4 สี - บนกระดาษจะเห็นเป็นวงสีต่างๆ <p>3. เปิด ซีดีเพลง Butterfly and flower บอกให้เด็กหยดสีตามที่สาธิต(ให้เด็กเลือกสีตามอิสระ)และช่วยเหลือถ้าเด็กทำไม่ได้</p> <p>4.สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็ก</p>	<p>1. เครื่องเล่นซีดีและ ซีดีเพลงบรรเลง</p> <p>2.อุปกรณ์ทำงานศิลปะ</p> <p>2.1 สีผสมอาหาร สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงินและสีเขียว</p> <p>2.2 จาน/ถ้วย ที่ใช้ผสมสี 3 ชุด</p> <p>2.3 สำลิจุ่ม</p> <p>2.4 กระดาษขาว 10-15 แผ่น</p> <p>2.5 น้ำเปล่า 1 แก้ว</p> <p>2.6 กระดาษรองกันสีเปื้อน</p> <p>2.5 อีเอ็มพลาสติกกันเปื้อน 10 ตัว</p> <p>3. แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว</p>
<p>3. ขั้นสรุปผลกิจกรรมการใช้ดนตรีและการหยดสี (10 นาที)</p>	<p>1.ผู้วิจัยสรุปการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง</p> <p>2. ผู้วิจัยให้คำชมเชยสำหรับเด็กที่ไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและตักเตือนเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวพฤติกรรมก้าวร้าว</p>	

3.1.2 แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา เพื่อใช้ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวก่อนและหลังการใช้โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด มีกระบวนการพัฒนา ดังนี้

1. ศึกษาตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมก้าวร้าว การแก้ไขหรือการปรับพฤติกรรม และการประเมินพฤติกรรมก้าวร้าว

2. ประชุมผู้วิจัยเพื่อศึกษารายละเอียด ทำความเข้าใจและสร้าง แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว

3. วิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือด้วยค่าความสอดคล้องของเครื่องมือ (Index of Concurrence) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่

1. แพทย์หญิงชดาพิมพ์ เผ่าสวัสดิ์ หน่วยงาน กลุ่มบริการการแพทย์

2. นางสาวชนิสรา เวชวิรุฬห์ หน่วยงาน กลุ่มงานจิตวิทยา

3. นางจรรวรรณ ประดา หน่วยงาน กลุ่มการพยาบาล

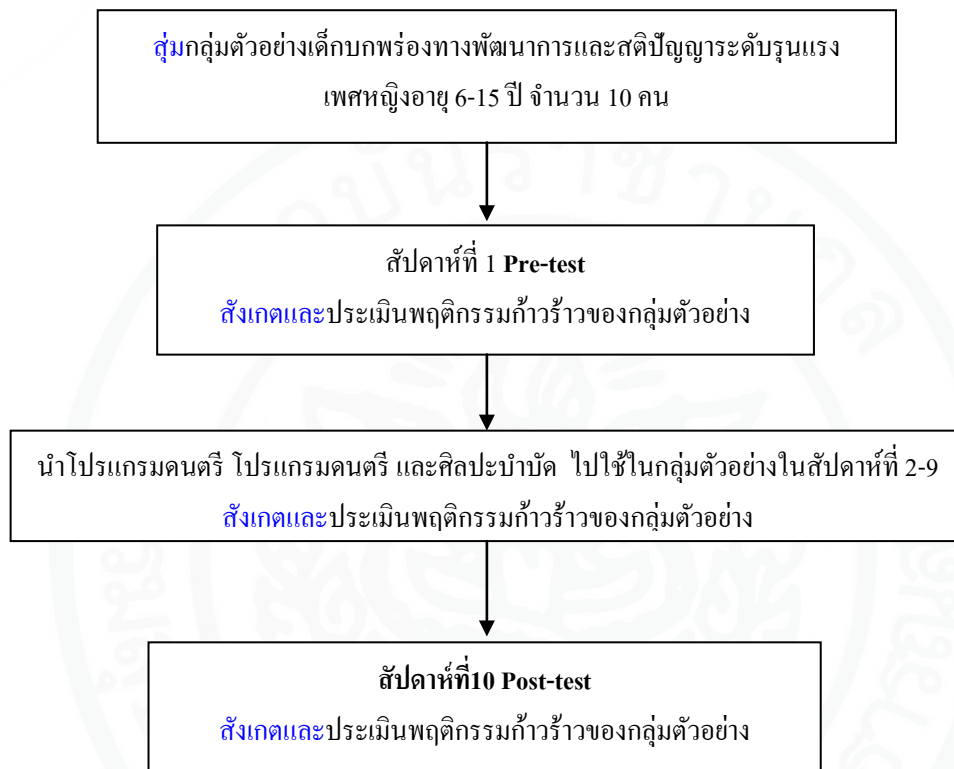
4. นำผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่า Index of Concurrence (IOC) = 0.91 ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือที่มีค่าตรงตามเนื้อหาในระดับสูง

5. ปรับปรุงแบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

6. นำแบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ที่ได้รับการปรับปรุงไขโดยผู้เชี่ยวชาญไปใช้ ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการทดลอง

4. การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการดังนี้

4.1 ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง เพศหญิงอายุ 6-15 ปี ที่หอผู้ป่วยหญิง โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว ก่อนการใช้โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด ในวันจันทร์- พุธสัปดาห์ เวลา 8.30-14.30 น.ของ สัปดาห์ที่ 1

4.2 นำโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดมาใช้กับเด็ก กลุ่มตัวอย่างในสัปดาห์ที่ 2-8 ในวันจันทร์- วันพุธสัปดาห์ เวลา 9.30-10.15 น.

4.3 ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง เพศหญิงอายุ 6-15 ปี ที่หอผู้ป่วยหญิง โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว หลังการใช้โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด ในวันจันทร์- พุธสัปดาห์ เวลา 8.30-14.30 น.ของ สัปดาห์ที่ 9

ตารางการจัดโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด

กิจกรรม	วัน/เดือน/ปี
1. ทดสอบก่อนเข้าโปรแกรม	22 – 26 กุมภาพันธ์ 2553
2. ขั้นตอนการ	
2.1 กิจกรรม เพลง Butterfly and flower กับศิลปะการหยดสี	1- 4 มิถุนายน 2553
2.2 กิจกรรม เพลงรถไฟลอยฟ้า กับศิลปะการขยำแป้งโด	7 – 10 มิถุนายน 2553
2.3 กิจกรรม เพลงดอกไม้กับศิลปะปั๊มสี	14 – 17 มิถุนายน 2553
2.4 กิจกรรม เพลง Sun down กับศิลปะขยำกระดาษ	21 – 24 มิถุนายน 2553
2.5 กิจกรรม เพลงถนนสู่ชนบทกับศิลปะวาดเส้นสี	28 มิถุนายน – 2 กรกฎาคม 2553
2.6 กิจกรรม เพลงบันทึกก่อนนอนกับศิลปะละเลงสี	5 – 8 กรกฎาคม 2553
2.7 กิจกรรม เพลง Dragon flyกับศิลปะการสับสีด้วยแปรงสีฟัน	12 – 15 กรกฎาคม 2553
3. ทดสอบหลังเข้าโปรแกรมโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด	19 – 22 กรกฎาคม 2553
4. วิเคราะห์ข้อมูล	28 – 30 กรกฎาคม 2553

โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด

องค์ประกอบหลักของการดำเนินงาน : สถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ อุปกรณ์ เครื่องเสียง

1. จัดสถานที่ที่เงียบสงบ เป็นสัดส่วนเฉพาะ
2. ใช้ช่วงเวลา 9.30-10.15 น.
3. ให้เด็กนั่งล้อมเป็นวงกลม
4. เปิดเพลงบรรเลงขณะที่เด็กทำกิจกรรมศิลปะบำบัด
5. สังเกตพฤติกรรม
6. เสริมแรงในเด็กที่อยู่นิ่ง /พฤติกรรมก้าวร้าวลดลง โดยการเสริมแรงทางสังคมเช่น การชมเชย การโอบกอด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของเด็กที่มีบกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญา ประกอบด้วย อายุ เพศ การวินิจฉัยของแพทย์ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบคะแนนความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาและสติปัญญา ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมดนตรีและศิลปะรายบุคคล และค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคะแนนโปรแกรมดนตรีและศิลปะ โดยช้อย่อยและภาพรวม โดยใช้สถิติทดสอบ Wilcoxon's Sign test ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เครื่องมือ รวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์และตัวแปร	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	การรวบรวมข้อมูล	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล
เพื่อเปรียบเทียบความถี่ของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง ก่อนและหลังการได้รับโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด	แบบสังเกตพฤติกรรม ก้าวร้าวของเด็ก บกพร่องทางพัฒนาการ และสติปัญญา	ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าว ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม ก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ก่อน ระหว่างและหลัง ทดลองการใช้โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด	- ค่าเฉลี่ย ร้อยละ - สถิติที่ใช้เปรียบเทียบ $O_1 \times O_2$ ด้วยสถิติ Non-Parametric แบบ Wilcoxon Signed-Rangs test ³⁹

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตรวจสอบสมมติฐานการวิจัย ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการนำเสนอ และแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงขอ กำหนดสัญลักษณ์ดังต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนนักเรียน
\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
SD	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	แทน	ค่าการทดสอบค่าที (t-test)

การศึกษาผลของโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้บกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญา

ตารางที่ 1 จำนวนร้อยละของข้อมูลส่วนตัวผู้บกพร่องทางด้านพัฒนาการและสติปัญญา

	ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	หญิง	10	100
อายุ	6 ปี – 9 ปี 11 เดือน	3	30
	10 ปี – 12 ปี 11 เดือน	6	60
	13 ปี – 15 ปี	1	10
การวินิจฉัยหลักของแพทย์	MR. Severe	10	100
การวินิจฉัยรองของแพทย์	1. Autistic	3	30
	2. Down's Syndrome	1	10
	3. Epilepsy	4	40
	4. Rett's Syndrome	1	10
	5. Cri- du -chat Syndrome	1	10

ตารางที่ 1 พบว่าผู้บกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญาทั้งหมดจำนวน 10 คนเป็นเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในช่วง 10 ปี – 12 ปี 11 เดือน รองลงมาอายุ 6 ปี – 9 ปี 11 เดือน อายุเฉลี่ย 11.7 ปี

การวินิจฉัยหลักของแพทย์เป็น MR. Severe ทั้งหมด การวินิจฉัยรองส่วนใหญ่เป็น Epilepsy รองลงมาเป็น Autistic

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้มุ่งตรวจสอบว่า เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรงที่ได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด มีความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงหรือไม่ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังได้รับ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรงก่อนการทดลองและหลังการได้รับ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด (n = 10) จำแนกตามรายพฤติกรรมและรายบุคคล

คนที่	เปรียบเทียบความถี่พฤติกรรมก้าวร้าว(ครั้ง)ก่อนและหลังเข้าโปรแกรม																	
	สีหน้าบึ้งตึง		กระตืบเท้า		ส่งเสียงโวยวาย		กรี๊ดร้อง		ถ่มน้ำลาย		ขว้างของ/ทำลายสิ่งของ		ทำร้ายตนเอง		ทำร้ายผู้อื่น		ภาพรวมของพฤติกรรมก้าวร้าว	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
1	0	0	0	0	15	5	0	0	16	6	10	3	9	4	33	25	83	43
2	6	3	12	9	11	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	29	22
3	0	0	0	0	0	0	6	0	0	0	10	0	62	27	20	16	78	47
4	0	0	0	0	12	9	13	11	0	0	0	0	0	0	0	0	25	20
5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	47	38	47	38
6	18	11	0	0	129	87	1	0	0	0	1	0	34	26	56	50	239	174
7	19	13	0	0	36	19	16	5	0	0	10	2	31	23	0	0	112	62
8	0	0	5	4	0	0	0	0	0	0	2	0	10	8	0	0	17	10
9	0	0	0	0	19	10	2	0	0	0	0	0	0	0	34	13	53	21
10	4	2	0	0	7	0	5	0	0	0	0	0	17	15	0	0	33	19

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาในระดับรุนแรง ก่อนและหลังการทดสอบ ด้วยการทดสอบค่า Wilcoxon's sign rank ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความถี่ของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาทุกพฤติกรรม ก่อนและหลังได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด (n = 10)

พฤติกรรมก้าวร้าว	ก่อน		หลัง		z	P
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
สีหน้าบึ้งตึง	4.70	7.573	2.60	5.016	1.841	.066
กระพือเท้า	1.70	3.945	1.10	2.846	1.414	.157
ส่งเสียงโวยวาย	22.90	38.863	14.00	26.407	2.366	.018*
กรี๊ดร้อง	4.30	5.832	1.60	3.658	2.207	.027*
ถ่มน้ำลาย	1.60	5.060	.60	1.897	1.000	.317
ขว้างของ/ทำลายสิ่งของ	3.30	4.668	.50	1.080	2.023	.049*
ทำร้ายตนเอง	16.30	20.478	10.30	11.441	2.214	.027*
ทำร้ายผู้อื่น	19.00	22.061	11.70	18.258	2.023	.043*
พฤติกรรมโดยภาพรวม	71.61	66.026	45.20	48.113	2.807	0.005*

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ก่อนทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าว เท่ากับ 71.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 66.026 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าว เท่ากับ 45.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 48.113 ซึ่งพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องผลของโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล สรุปการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

สรุปการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1 วัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล
- 2 วัตถุประสงค์เฉพาะ เพื่อเปรียบเทียบความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล ก่อนกับหลังการได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด

สมมติฐานการวิจัย

เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาที่ได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด มีพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร : ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง ที่เข้ารับบริการในหอผู้ป่วย สถาบันราชานุกูล ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – กรกฎาคม 2553 จำนวน 28 คน (เวชสถิติ สถาบันราชานุกูล ปีงบประมาณ 2553)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง : กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรงที่เข้ารับบริการ ในหอผู้ป่วยหญิง สถาบันราชานุกูล ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ – กรกฎาคม 2553 ที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว จำนวน 10 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกเข้ากลุ่มตัวอย่างดังนี้

แพทย์วินิจฉัยว่า เด็กที่มีความบกพร่องด้านพัฒนาและสติปัญญาระดับรุนแรงและเด็กมีการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว เช่น ทำร้ายผู้อื่น ทำร้ายตนเอง ขว้างปา/ทำลายสิ่งของ สีนน้ำบั้งตึง กระเทียมทำกรีดร้อง ส่งเสียงโวยวาย มีความถี่ของการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าว ที่ส่งผลกระทบต่อตัวเด็ก ผู้อื่นและสิ่งของ

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด ประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 7 กิจกรรม ได้แก่

1. กิจกรรม เพลง Butterfly and flower กับศิลปะการหยดสี
2. กิจกรรม เพลงรถไฟลอยฟ้า กับศิลปะการขยำแป้งโด
3. กิจกรรม เพลงดอกไม้กับศิลปะปั้มสี
4. กิจกรรม เพลง Sun down กับศิลปะขยำกระดาษ
5. กิจกรรม เพลงถนนสู่ชนบทกับศิลปะวาดเส้นสี
6. กิจกรรม เพลงบันทึกก่อนนอนกับศิลปะละเลงสี
7. กิจกรรม เพลง Dragon flyกับศิลปะการสับดสีด้วยแปรงสีฟัน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าว ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา

2.3 เครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปของเด็กที่มีบกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญา ประกอบด้วย อายุ เพศ การวินิจฉัยของแพทย์ โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบคะแนนความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมดนตรีและศิลปะรายบุคคล และค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน คะแนนโปรแกรมดนตรีและศิลปะ โดยช้อย่อยและภาพรวม โดยใช้สถิติทดสอบ Wilcoxon's Sign test ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยทดลองครั้งละกิจกรรม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน โดยมีขั้นตอนการในการดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

ระยะเตรียมการทดลอง

1. ใช้เวลาดำเนินการ 3 เดือน ในการสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงตามเนื้อหาและความตรงตามโครงสร้างพัฒนาเครื่องมือตามกระบวนการบริหารเครื่องมือ
2. ขอความร่วมมือจากบุคลากรหอผู้ป่วยหญิงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมก้าวร้าว กำหนดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเวลา 2 เดือน
3. เตรียมบุคลากรพยาบาลในการบันทึกแบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว
4. คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างและจัดประชุมผู้ปกครองของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองซักถามข้อสงสัยจากผู้ปกครองพอใจและอนุญาตให้เด็กเข้าร่วมโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด
5. ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง

ระยะดำเนินการทดลอง

1. เก็บข้อมูลใช้เวลา 2 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2553 ถึงวันที่ 30 กรกฎาคม 2553 โดยกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วม โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัดกับผู้วิจัย และบุคลากรในหอผู้ป่วยหญิง
 2. ผู้วิจัยบันทึกผลของโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของกลุ่มตัวอย่าง โดยการจดจำนวนครั้งของพฤติกรรมก้าวร้าวของกลุ่มตัวอย่างทุก 1 สัปดาห์ เมื่อจบกิจกรรม
 3. โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัดมีการจัดกิจกรรมตามตารางดังนี้
- ตารางการจัดโปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด

กิจกรรม	วันที่/เดือน/พ.ศ.
กิจกรรม เพลง Butterfly and flower กับศิลปะการหยดสี	1- 4 มิถุนายน 2553
กิจกรรม เพลงรถไฟลอยฟ้า กับศิลปะการขยำแป้งโด	7 – 10 มิถุนายน 2553
กิจกรรม เพลง Sun down กับศิลปะขยำกระดาษ	14 – 17 มิถุนายน 2553
กิจกรรม เพลงดอกไม้กับศิลปะปั๊มสี	21 – 24 มิถุนายน 2553
กิจกรรม เพลงบันทึกก่อนนอนกับศิลปะละเลงสี	28 มิถุนายน – 2 กรกฎาคม 2553
กิจกรรม เพลง Dragon flyกับศิลปะการสับดสีด้วยแปรงสีฟัน	5 – 8 กรกฎาคม 2553
กิจกรรม เพลงถนนผู้ชนบทกับศิลปะวาดเส้นสี	12 – 15 กรกฎาคม 2553
ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวหลังการทดลอง	19 – 22 กรกฎาคม 2553

ระยะหลังการทดลอง

1. ผู้วิจัย ประเมินพฤติกรรมก้าวร้าวของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลอง
2. ผู้วิจัยประชุมบุคลากรพยาบาลและผู้ปกครองเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา เพื่อประเมินผลการวิจัย รวมทั้ง ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่างๆเกี่ยวกับการศึกษา/วิจัยครั้งนี้
4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นดังนี้
 1. ข้อมูลทั่วไปของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ประกอบด้วย อายุ เพศ การวินิจฉัยของแพทย์ วิเคราะห์ด้วย สถิติค่าเฉลี่ยและ ร้อยละ
 2. เปรียบเทียบคะแนนความถี่ ของพฤติกรรมก้าวร้าวเด็กบกพร่องทางพัฒนาและสติปัญญา ก่อนและหลังเข้าโปรแกรมดนตรีและศิลปะรายบุคคล และทดสอบความแตกต่างของพฤติกรรมก้าวร้าวก่อนและหลังรายบุคคล โดยใช้สถิติทดสอบ Wilcoxon's Sign Rank test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ .05

ผลการวิเคราะห์ผลของ โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัดที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล พบว่า ก่อนทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าว เท่ากับ 71.61 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 66.026 หลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมก้าวร้าว เท่ากับ 45.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 48 .113 ซึ่งพฤติกรรมก้าวร้าวลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 และ จากการ เปรียบเทียบความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล ก่อนกับหลังการได้รับโปรแกรมดนตรี และ

ศิลปะบำบัด เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง หลังได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดพบว่า ความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาจำนวน 10 ราย มีจำนวนครั้งของพฤติกรรมก้าวร้าวลดลง (ตารางที่ 2) โดยภาพรวม มีความถี่พฤติกรรมก้าวร้าวลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ค่าเฉลี่ยก่อนได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด = 46.00, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน= 49.623, ค่าเฉลี่ยหลังได้รับ โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด =6.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน= 15.091) ส่วนพฤติกรรมก้าวร้าวแต่ละพฤติกรรมพบว่าเด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวที่ไม่ลดลงได้แก่ ถ่มน้ำลาย ($z = 1.00$, $p = .317$) กระเทียมเท้า($z = 1.414$, $p = .157$) และ ถ่มน้ำลาย($z = 1.84$, $p = .066$)

อภิปรายผล

เปรียบเทียบความถี่ของพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง สถาบันราชานุกูล ระหว่างก่อนกับหลังการได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดโดยภาพรวม มีความถี่พฤติกรรมก้าวร้าวลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ค่าเฉลี่ยก่อนได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด =46.00, ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน= 49.623, ค่าเฉลี่ยหลังได้รับโปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัด =6.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน= 15.091)

ผลการวิจัยแสดงว่า โปรแกรมดนตรี และศิลปะบำบัดมีผลต่อการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง เนื่องจาก ดนตรีช่วยให้เด็กฟัง เกิดการรับรู้ ในสมองเกิดการทำงานเมื่อทำกิจกรรมดนตรี ก็เกิดการร่วมมือของประสาทส่วนต่างๆระหว่าง ตากับมือ มือซ้ายกับมือขวา และร่างกายส่วนต่างๆ ดนตรีช่วยให้เด็กผ่อนคลาย และเป็นสิ่งที่สำเร็จได้เร็ว ไม่ต้องรอคอยนาน ถ้าเขาทำเพลง 1 นาทีได้สำเร็จ ก็เป็นความสำเร็จอย่างหนึ่งแล้ว เด็กพิเศษต่างมีประสบการณ์แห่งความล้มเหลว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถูกเปรียบเทียบกับคนอื่น ดนตรีจึงเป็นกิจกรรมที่จะช่วยสร้างความมั่นใจในตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับแนวคิดของ สุรัชัญญา อภัยยานุกร (2551) ดนตรีมีส่วนช่วยให้ผู้บกพร่องทางด้านพัฒนาการและสติปัญญา มีการตอบสนองได้เช่นเดียวกับเด็กปกติ ดังนั้น การจัดสิ่งแวดล้อมที่มีการเร้าด้วยดนตรีจึงเป็นการจัดสิ่งแวดล้อมวิธีหนึ่งที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ของเด็ก เพราะดนตรีจะทำให้เด็กผ่อนคลาย ส่งผลให้เด็กมีความตั้งใจและมีสมาธิสูงขึ้น นอกจากนี้เสียงยังมีส่วนกระตุ้นให้เด็กเคลื่อนไหวไปตามเสียงดนตรีทำให้เด็กมีการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้ออีกด้วย เด็กเกิดความมั่นใจและสามารถนั่งทำกิจกรรมศิลปะใช้เวลามากขึ้น

ส่วนศิลปะช่วยให้เด็กพิเศษมองเป็น และรู้จักใช้พื้นที่ให้เกิดความสวยงามด้วยเส้นและสี มีความสุขกับการใช้พู่กัน เล่นกับกระดาษ และอุปกรณ์การวาดด้วยเทคนิคต่างๆ เด็กแต่ละคนจะมีโอกาสสร้างงานที่เป็นสไตล์ตัวเอง วันเวลาที่ผ่านไปกับการฝึกฝนด้านศิลปะ ใจของเด็กกล้าหาญขึ้น งานศิลปะช่วยให้เขามีสมาธิทำงานที่นาน ใช้เวลามุ่งมั่นกับงานนั้น งานศิลปะช่วยให้คนยอมรับเขาอย่างที่เขาเป็น ทำให้คนอื่นได้เห็นความสามารถที่ฝังลึกอยู่ข้างใน(สุวัฒน์ ทรงเกียรติ.2540). กิจกรรมศิลปะนั้นมีคุณค่าในทางบำบัดได้ด้วย คือช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ที่เคร่งเครียด เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ต่างๆ เช่น โกรธ กลัว ความวิตกกังวล ช่วยขจัดความรู้สึกค้อยค่า ไม่สมปรารถนาขาดความมั่นใจ และยังช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจปัญหาและความต้องการของเด็ก

ได้เป็นอย่างดี(ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา 2523:37-38) เช่นเดียวกับแนวคิดศึกษาของ สุขุมมาลย์ เล็กสวัสดิ์ (2544:63-64) ที่กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะมีประโยชน์กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในด้านต่างๆ อาทิเช่น การปรับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ การทำงานศิลปะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการดีขึ้น แล้วยังสร้างความมั่นใจ ความภูมิใจในผลงานของตนเอง ยิ่งถ้าได้รับคำชมเชยจะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจมากยิ่งขึ้น

พฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา ที่ไม่ลดลง 3 พฤติกรรม ได้แก่ สีหน้าบึ้งตึง กระตืบเท้า และ ถ่มน้ำลาย เนื่องจาก โรคของเด็กแต่ละคนที่มีความซับซ้อนต่างกัน เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวมานาน สภาพแวดล้อมที่ร้อนเกินไป ระยะเวลาสั้นและเด็กไม่ชอบกิจกรรม และเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นกับเด็ก 1 คนและเกิดครั้งเดียว

ข้อเสนอแนะ

1. โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด สามารถลดพฤติกรรมก้าวร้าวได้ทั้ง 8 พฤติกรรมแต่พฤติกรรมที่ลดลงได้ผลดี 5 พฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมส่งเสียงโวยวาย พฤติกรรมขว้างของ/ทำลายสิ่งของ และ พฤติกรรมทำร้ายตนเอง ส่วน 3 พฤติกรรมที่ไม่ลดลง ได้แก่ สีหน้าบึ้งตึง กระตืบเท้า และถ่มน้ำลาย ถ้าจะใช้โปรแกรมนี้ต่อ ควรจะมีกิจกรรมอื่นร่วมด้วย

2. ในการจัดกิจกรรมบางวันไม่สามารถจัดในช่วงเช้าที่ได้กำหนดไว้

3. กิจกรรมบางกิจกรรมเด็กบางคนไม่ชอบอาจทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าวเพิ่มขึ้น ละเลงสี สะบัดสี

4. ผู้ประเมิน/ผู้สังเกตพฤติกรรมควรเป็นคนละคนกับผู้ทำกิจกรรม

5. ควรทำการวิจัยเปรียบเทียบวิธีการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและ

สติปัญญา ระหว่างการใช้ดนตรีอย่างเดียวกับ ศิลปะบำบัดอย่างเดียว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ประเมินและปรับปรุง โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด

เอกสารอ้างอิง

เกศศิริ สุขุมมากย์. ผลของเสียงดนตรีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ตอนต้น.วิทยานิพนธ์ ค.ม.(เทคโนโลยีทางการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าพระนครเหนือ.อค์สำเนา.

เกศินี นิสสัยเจริญ. (2527). การสอนศิลปะสำหรับเด็กเล็ก : เอกสารการอบรม ผ.ด.ด.

รุ่น 2. ขอนแก่น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น .

เกษร ชิตะจารี.(2543) . กิจกรรมศิลปะสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จร ลำอาง.(2547). ผลของการใช้เสียงดนตรีประกอบการสอนวิชาศิลปะที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และ
ความสามารถในการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่6. ปรินญาณิพนธ์ สาขาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร กรุงเทพฯ

ดร.แพง ชินพงศ์. ที่มาของบทความ : ดนตรีบรรเลง บทเพลงอารมณ์ดี ดนตรีแสนสุข. ม.ป.ป

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2550). การบำบัดทางเลือกในเด็กพิเศษ. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา.(2550). ศิลปะบำบัดศาสตร์และศิลป์แห่งการบำบัด. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว

นภาพร พิภมี. (2552). ผลของกิจกรรมดนตรีที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ทางศิลปะของนักเรียนชั้น

ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดยางสุทธาราม เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร สารนิพนธ์

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นิตยา พลศักดิ์.(2550) . การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าว วิทยานิพนธ์ปริญญา

ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการแนะแนวและให้คำปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พัชรา พุ่มพชาติ.(2535). วารสารสำนักงานกรรมการวิจัยแห่งชาติ :อิทธิพลของเสียงดนตรีที่มีต่อพฤติกรรม

ก้าวร้าวของเด็กปฐมวัย. ปีที่25. ฉบับที่ 1

พันธ์ิตรา สามารถ. (2550). การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ และการสื่อสารของเด็กออทิสติกโดยใช้ศิลปะ

บำบัด มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มาลินี ไชยบัง. 2550, ครุศาสตร์มหาบัณฑิต (การศึกษาพิเศษ) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ราไพพรรณ ศรีโสภาค.(2511). ดนตรีบำบัดในเด็กปัญญาอ่อน .วารสารสมาคมจิตแพทย์

วุฒิชัย ไชยรินคำ.(2543). เปรียบเทียบผลของดนตรีบำบัดและการให้คำปรึกษากลุ่มแบบยึดบุคคลเป็นศูนย์กลางที่มีต่ออัตมโนคติของวัยรุ่นในสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุธัญญา อภัยขานุกร 2551. ศึกษาผลการใช้กิจกรรมดนตรีและอุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหวต่อพฤติกรรมไม่อยู่นิ่งของผู้บกพร่องด้านพัฒนาการและสติปัญญาระดับรุนแรง. รายงานการวิจัย กลุ่มการพยาบาล สถาบันราชานุกูล กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

สมโภช รอดบุญ . (2537). สังคตินิยมเบื้องต้นว่าด้วยเพลงคลาสสิก . กรุงเทพฯ : นำอักษรการพิมพ์.

สุวัฒน์ ทรงเกียรติ.(2540). องค์ประกอบของคนตรีสากล. ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์

สถาบันราชานุกูล.(2553). บทวิเคราะห์เวชสถิติ สถาบันราชานุกูล ปีงบประมาณ 2553 ครั้งปีแรก.กรุงเทพฯ

Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.

Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1973). *Aggression: A Social Learning Analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.

Bandura, A. (1969). *Principles of Behavior Modification*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Bandura, A. & Walters, R. (1963). *Social Learning and Personality Development*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Miller, N. & Dollard, J. (1941). *Social Learning and Imitation*. New Haven, NJ: Yale University Press.

McClellan D.C.(1979,February).Music in operation Room. *A ORN journal*.29(5):252-260.

ภาคผนวก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด
- แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา

โปรแกรมดนตรีและศิลปะบำบัด : ประกอบด้วย 7 กิจกรรมดังนี้

กิจกรรมที่ 1 เพลง Butterfly and flower กับศิลปะการหยดสี

ระยะเวลา 45 นาที เวลา 9.30-10.15 น.

- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว
 2. เพื่อให้เด็กได้มีการระบายอารมณ์ด้วยศิลปะการหยดสี
 3. เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

สาระสำคัญ ดนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน พบว่า ดนตรีสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ ช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และช่วยในการผ่อนคลาย (Relax) โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรี classic และเสียงธรรมชาติ ช่วยกระตุ้นทักษะการฟัง สมาธิและลด พฤติกรรมก้าวร้าว

การหยดสี ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เรื่องสี ความสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ มีจินตนาการ มีความเป็นอิสระ ได้ปลดปล่อยแรงและพลังงานออกมาจากการหยดสีช่วยในการผ่อนคลาย

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมฟังเพลงและการหยดสี	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
1. ขั้นนำ (5 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกลุ่มผู้ปกครองและเด็กให้นั่งล้อมกันเป็นวง 2.ชี้แจงวัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกิจกรรม 3.อธิบายขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 	
2. ขั้นดำเนินกิจกรรม (30 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1.ผู้วิจัยแนะนำอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กรู้จัก 2.สาธิตการหยดสีให้เด็กดูโดย <ul style="list-style-type: none"> - ผสมสีผสมอาหารทั้ง 4 สีในจานสี - วางกระดาษเปล่าลงบน โต๊ะ - นำสำลิจุ่มน้ำเปล่าทาบกระดาษให้ทั่ว - นำสำลิจุ่มสี 1 สี บีบสำลิจุ่มให้สีหยดลงบนกระดาษ สีจะกระจายตัวออก - นำสำลิจุ่มสีอีก 1 สี บีบสำลิจุ่มให้สีหยด ลงบนกระดาษ ทำจนครบ 4 สี - บนกระดาษจะเห็นเป็นวงสีต่างๆ 3. เปิด ซีดีเพลง Butterfly and flower บอกให้เด็กหยดสีตามที่สาธิต(ให้เด็กเลือกสีตามอิสระ)และช่วยเหลือถ้าเด็กทำไม่ได้ 4.สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็ก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครื่องเล่นซีดีและ ซีดีเพลงบรรเลง 2.อุปกรณ์ทำงานศิลปะ <ol style="list-style-type: none"> 2.1 สีผสมอาหาร สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน และสีเขียว 2.2 จาน/ถ้วย ที่ใช้ผสมสี 3 ชุด 2.3 สำลิจุ่ม 2.4 กระดาษขาว 10-15 แผ่น 2.5 น้ำเปล่า 1 แก้ว 2.6 กระดาษรองกันสีเปื้อน 2.5 อีเอ็มพลาสติกกันเปื้อน 10 ตัว 3. แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว

กิจกรรมฟังเพลงและการหยดสี	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
3. ขั้นสรุปผลกิจกรรมการใช้ดนตรีและการหยดสี (10 นาที)	1. ผู้วิจัยสรุปการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง 2. ผู้วิจัยให้คำชมเชยสำหรับเด็กที่ไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและตักเตือนเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวพฤติกรรมก้าวร้าว	

กิจกรรมที่ 2 เพลงรถไฟลอยฟ้า กับศิลปะการขยำแป้งโด

ระยะเวลา 45 นาที เวลา 9.30 -10.15 น.

- วัตถุประสงค์
1. เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว
 2. เพื่อให้เด็กได้มีกระบวนท่าอารมณ์ด้วยการขยำแป้งโด
 3. เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

สาระสำคัญ

ผลของดนตรีที่จดใจและสมอง สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ ช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และช่วยในการผ่อนคลาย (Relax) และช่วยให้เด็กบกพร่องทางพัฒนาการและสติปัญญา มีความกระตือรือร้น ทั้งยังส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ในการแสดงออกเฉพาะตัวของเด็กและช่วยพัฒนาทักษะด้านการมอง การสังเกต การรับรู้ และการสร้างความเชื่อมั่นแก่เด็ก

การขยำแป้งโด ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการใช้กล้ามเนื้อเล็ก texture consistency ของวัตถุ ประสาทสัมผัสและ ฝึกการประสานการทำงานของตาและมือ ช่วยให้เด็กได้ระบายอารมณ์ใส่ลงไปในแป้งโดและได้ปลดปล่อยพลังงานออกมาในทางสร้างสรรค์

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมฟังเพลงละเลงแป้งโด	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
1. ขั้นนำ (5 นาที)	1. จัดกลุ่มผู้ปกครองและเด็กให้นั่งล้อมกันเป็นวงกลม 2.ชี้แจงวัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกิจกรรม 3.อธิบายขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	
2. ขั้นดำเนินกิจกรรม (30 นาที)	1. ผู้วิจัยแนะนำอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กรู้จัก 2. สาธิตการขยำแป้งโดหรือการปั้นเป็นรูปต่างๆ ให้เด็กดู 3 เปิด ซีดีเพลงรถไฟลอยฟ้า พร้อมกับบอกให้เด็กทำกิจกรรมขยำแป้งโดตามที่สาธิตและช่วยเหลือถ้าเด็กทำไม่ได้ 4.สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็ก	1. เครื่องเล่นซีดี ซีดีเพลงบรรเลง 2.อุปกรณ์ทำงานศิลปะ - แป้งโด จำนวน 10 กระปุก -พลาสติกปูรองแป้งโดขนาด 25x40 เซนติเมตรสำหรับรองแป้งโด -ไม้นวดแป้งโด -พิมพ์รูปร่างต่างๆสำหรับใส่แป้งโด - กระดาษทิชชู/ผ้าเช็ดมือ 10 ผืน 3.แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว
3. ขั้นสรุปผลกิจกรรมการใช้ดนตรีและการเล่นแป้งโด (10 นาที)	1.ผู้วิจัยสรุปการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง 2. ผู้วิจัยให้คำชมเชยสำหรับเด็กที่ไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและตักเตือนเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว	

- กิจกรรมที่ 3** เพลงดอกไม้กับศิลปะบีบสี
- ระยะเวลา** 45 นาที เวลา 9.30-10.15 น.
- วัตถุประสงค์**
- 1.เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว
 - 2.เพื่อให้เด็กได้มีการระบายอารมณ์ด้วยศิลปะบีบสี
 - 3.เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

สาระสำคัญ

ดนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน พบว่าดนตรีสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ ช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และช่วยในการผ่อนคลาย (Relax) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ดนตรีclassical และเสียงธรรมชาติ ช่วยกระตุ้นทักษะการฟัง สมาธิและลดพฤติกรรมก้าวร้าว

การบีบสีเป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กมีการสังเกตความแตกต่างของรูปร่างของวัสดุที่นำมาใช้ในการบีบสี และความแตกต่างของภาพที่เกิดจากการบีบสี เกิดจินตนาการ รู้จักการรอคอย และการปลดปล่อยอารมณ์ออกมา

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมฟังเพลงบรรเลงก้าน	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
1. ขั้นนำ (5 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกลุ่มผู้ปกครองและเด็กให้นั่งล้อมกันเป็นวงกลม 2.ชี้แจงวัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกิจกรรม 3.อธิบายขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 	
2. ขั้นดำเนินกิจกรรม (30 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้วิจัยแนะนำอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กรู้จัก 2. ผู้วิจัยสาธิตการบีบสีโดย <ul style="list-style-type: none"> - ใช้ก้านกล้วย/ใบไม้จุ่มลงในสีผสมอาหารแล้วมาบีบสีลงในกระดาษ - ใช้พู่กันจุ่มสีและระบายลงบนด้านหลังของใบไม้ และบีบสีลงในกระดาษ 3.เปิด ซิตีเพลงดอกไม้พร้อมๆกับบอกให้เด็กทำกิจกรรมบีบสีตามที่สาธิตและช่วยเหลือถ้าเด็กทำไม่ได้ (โดยให้เด็กเลือกสีตามอิสระ) 5.สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็ก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครื่องเล่นซีดี ซิตีเพลงบรรเลง 2. .อุปกรณ์ทำงานศิลปะ <ul style="list-style-type: none"> - สีผสมอาหาร จำนวน 4 สี -กระดาษโปสเตอร์ขาว 10 แผ่น -กระดาษหนังสือพิมพ์สำหรับรอง - ก้านกล้วย ตัดเป็นท่อนๆ 10-15 ท่อน -ใบไม้ที่มีรูปร่าง ลักษณะต่างๆกัน 10-15 ใบ - ผ้าเช็ดมือ 10 ผืน 3.แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว
3. ขั้นสรุปผลกิจกรรมการใช้ดนตรีและการใช้สีบีบด้วยก้านกล้วยและใบไม้ (10 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1.ผู้วิจัยสรุปการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง 2. ผู้วิจัยให้คำชมเชยสำหรับเด็กที่ไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและตักเตือนเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว 	

- กิจกรรมที่ 4** เพลง Sun down กับศิลปะขำกระดาษ
- ระยะเวลา** 45 นาที เวลา 9.30-10.15 น.
- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว
 2. เพื่อให้เด็กได้มีประสบการณ์ด้วยศิลปะการขำกระดาษ
 3. เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

สาระสำคัญ คนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน พบว่าดนตรีสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ ช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และช่วยในการผ่อนคลาย (Relax) โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรี classic และเสียงธรรมชาติ ช่วยกระตุ้นทักษะการฟัง สมาธิและลดพฤติกรรมก้าวร้าว

การขำกระดาษ ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เรื่องสี การขำ หรือจับที่ต้องใช้แรงในการกำมือ บีบกระดาษ หรือ การกดกระดาษ ซ้ำๆ ความสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ เกิดจินตนาการมีความเป็นอิสระ เด็กได้ปลดปล่อยพลังงานออกมาจากการใช้แรงในการขำ การกดกระดาษที่ขำ และความเพลิดเพลินกับกิจกรรม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมฟังเพลง	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
1. ชำนาญ (5 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกลุ่มผู้ปกครองและเด็กให้นั่งล้อมกันเป็นวงกลม 2. ชี้แจงวัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกิจกรรม 3. อธิบายขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 	
2. ชำนาญกิจกรรม (30 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้วิจัยแนะนำอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กรู้จัก 2. สาธิตการขำกระดาษ ให้เด็กดูโดย <ul style="list-style-type: none"> - ผสมสีผสมอาหารทั้ง 4 สี - วางกระดาษวาดเขียน ลงบนโต๊ะ - นำกระดาษ A4 ที่ใช้แล้ว 1 แผ่น ขยำให้เด็กดู - นำกระดาษ A4 ที่ขยำแล้ว จุ่มลงในสี 1 สี และนำมากดลงในกระดาษวาดเขียนที่วางอยู่บนโต๊ะ เป็นรูปต่างๆ <ul style="list-style-type: none"> - นำกระดาษ A4 ขยำและจุ่มสี นำมากดลงในกระดาษวาดเขียนจนครบ 4 สี 3. เปิด ซิตีเพลง Sun down บอกให้เด็กทำกิจกรรมขำกระดาษตามที่สาธิตและช่วยเหลือถ้าเด็กทำไม่ได้ 3. ตั้งเขตและบันทึกพฤติกรรมเด็ก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครื่องเล่นซีดี ซิตีเพลงบรรเลง 2. อุปกรณ์ทำงานศิลปะ <ul style="list-style-type: none"> 2.1 สีผสมอาหาร สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงินและสีเขียว 2.2 กระดาษ 20-30 แผ่น (อาจใช้กระดาษ A4 ที่ใช้แล้วก็ได้) 2.3 กระดาษวาดเขียน 10-20 แผ่น 3. แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว
3. ชำนาญผลกิจกรรมการใช้ดนตรีและ การใช้สีขำกระดาษ (10 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้วิจัยสรุปการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง 2. ผู้วิจัยให้คำชมเชยสำหรับเด็กที่ไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและตักเตือนเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว 	

- กิจกรรมที่ 5** เพลงถนนคู่ขนบกับศิลปะวาดเส้นสี
- ระยะเวลา** 45 นาที เวลา 9.30-10.15 น.
- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว
 2. เพื่อให้เด็กได้มีการระบายอารมณ์ด้วยศิลปะวาดเส้นสี
 3. เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

สาระสำคัญ

ดนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน พบว่าดนตรีสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ ช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และช่วยในการผ่อนคลาย (Relax) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ดนตรี classic และเสียงธรรมชาติ ช่วยกระตุ้นทักษะการฟัง สมาธิและลดพฤติกรรมก้าวร้าว

วาดเส้นสี มีสมาธิเกิดความคิดสร้างสรรค์ การวาดรูป เส้นสี และระบายสีน้ำ จะระบายความรู้สึกออกมาทางกิจกรรม ทำให้เด็กลืมความอึดอัดคับข้องใจ หงุดหงิด โมโห เด็กจะมีความสนใจ มีสมาธิจดจ่ออยู่กับกิจกรรมที่เด็กทำอยู่ และสนุก

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมฟังเพลงละเลงศิลป์	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
1. ชำนาญ (5 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกลุ่มผู้ปกครองและเด็กให้นั่งล้อมกันเป็นวงกลม 2.ชี้แจงวัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกิจกรรม 3.อธิบายขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 	
2. ชำนาญกิจกรรม (30 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้วิจัยแนะนำอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็ก รู้จัก 2. ผู้วิจัยสาธิตการวาดเส้นสี โดยนำกระดาษสีขาวมาวางตรงหน้าเด็กและสาธิตการวาดสี 4 สีโดยใช้พู่กันให้เด็กดู 3 เปิด ซิติเพลงถนนคู่ขนบพร้อม กับบอกให้เด็กวาดเส้นสีและช่วยเหลือถ้าเด็กทำไม่ได้ 3.สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็ก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครื่องเล่นซิติ ซิติเพลงบรรเลง 2.อุปกรณ์ทำงานศิลปะ <ul style="list-style-type: none"> - สีผสมอาหาร จำนวน 4 สี -กระดาษวาดเขียนแผ่นใหญ่สีขาว 10 แผ่น - พู่กัน 10 อัน - ผ้าเช็ดมือ 10 ผืน 3.แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว
3. ชำนาญผลกิจกรรมการใช้ดนตรีและการวาดเส้นสี (10 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1.ผู้วิจัยสรุปการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง 2. ผู้วิจัยให้คำชมเชยสำหรับเด็กที่ไม่ม่พฤติกรรมก้าวร้าวและตักเตือนเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว 	

กิจกรรมที่ 6	เพลงบันทึกก่อนนอนกับศิลปะละเลงสี
เรื่อง	การใช้ดนตรีในการผ่อนคลายร่วมกับการระบายอารมณ์ด้วยศิลปะบำบัด
ระยะเวลา	45 นาที เวลา 9.30 -10.15 น.
วัตถุประสงค์	1.เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว 2.เพื่อให้เด็กได้มีการระบายอารมณ์ด้วยการละเลงสี 3.เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

สาระสำคัญ

ดนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน พบว่าดนตรีสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ ช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และช่วยในการผ่อนคลาย (Relax) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดนตรี classic และเสียงธรรมชาติ ช่วยกระตุ้นทักษะการฟัง สมาธิและลดพฤติกรรมก้าวร้าว

การละเลงสีด้วยมือ ช่วยพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ด้านการผ่อนคลายอารมณ์ ด้านการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น และด้านการแบ่งปันซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมฟังเพลงละเลงสี	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
1. ชำนาญ (5 นาที)	1. จัดกลุ่มผู้ปกครองและเด็กให้นั่งล้อมกันเป็นวงกลม 2.ชี้แจงวัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกิจกรรม 3.อธิบายขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม	
2. ชำนาญกิจกรรม (30 นาที)	1.ผู้วิจัยแนะนำอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กดู 2.ผู้วิจัยสาธิตการละเลงสีด้วยมือให้เด็กดู 3.ผู้วิจัยแจกกระดาษวาดเขียน ให้เด็กคนละ 1 แผ่น 4.ผู้วิจัยยกถาดแป้งสาลีกวนใส่สีผสมอาหารให้เด็กดูและทดลองจับหรือสัมผัส 5.เปิด ซีดีเพลงบันทึกก่อนนอนพร้อมกับให้เด็กเล่นละเลงสีด้วยมือตามที่ผู้วิจัยสาธิตและให้การช่วยเหลือเมื่อเด็กทำไม่ได้ 6.สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็ก	1. เครื่องเล่นซีดีและ ซีดีเพลงบรรเลง 2.อุปกรณ์ทำงานศิลปะ 2.1 กระดาษโปสเตอร์ขาว จำนวน 10-20 แผ่น 2.2 แป้งสาลีกวนใส่สีผสมอาหาร 4 สีแดง เหลือง เขียว น้ำเงิน 2.3 ผ้ากันเปื้อนและผ้าเช็ดมือ 10 ผืน 2.4 ถังใส่น้ำสำหรับล้างมือ 3.แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว
3. ชำนาญสรุปผลกิจกรรมการใช้ดนตรีและการละเลงสี (10 นาที)	1.ผู้วิจัยสรุปการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง 2. ผู้วิจัยให้คำชมเชยสำหรับเด็กที่ไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและตักเตือนเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าว	

- กิจกรรมที่ 7** เพลง Dragon fly กับศิลปะการสะบัดสีด้วยแปรงสีฟัน
- ระยะเวลา** 45 นาที 9.30-10.15 น.
- วัตถุประสงค์**
1. เพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าว
 2. เพื่อให้เด็กได้มีการระบายอารมณ์ด้วยศิลปะการสะบัดสีด้วยแปรงสีฟัน
 3. เพื่อให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกับผู้อื่น

สาระสำคัญ ดนตรี มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของ จิตใจ และการทำงานของสมองในหลายๆ ด้าน พบว่าดนตรีสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของ อารมณ์ ช่วยสร้างเสริมสมาธิ (Concentration) และช่วยในการผ่อนคลาย (Relax) โดยเฉพาะอย่างยิ่งดนตรี classic และเสียงธรรมชาติ ช่วยกระตุ้นทักษะการฟัง สมาธิและลดพฤติกรรมก้าวร้าว การสะบัดสีด้วยแปรงสีฟัน ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เรื่องสี ความสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ มีจินตนาการ มีความเป็นอิสระ

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

กิจกรรมฟังเพลงบรรเลงและการสะบัดสีด้วยแปรงสีฟัน	ขั้นตอนดำเนินการ	สื่อ/อุปกรณ์
1. ขั้นนำ (5 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดกลุ่มผู้ปกครองและเด็กให้นั่งล้อมกันเป็นวงกลม 2. ชี้แจงวัตถุประสงค์และสาระสำคัญของกิจกรรม 3. อธิบายขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม 	-
2. ขั้นดำเนินกิจกรรม (30 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้วิจัยแนะนำอุปกรณ์ต่างๆ ให้เด็กรู้จัก 2. สาธิตการสะบัดสีให้เด็กดูโดย <ul style="list-style-type: none"> - ผสมสีผสมอาหารทั้ง 4 สี - วางแบบพิมพ์รูปภาพที่เตรียมไว้วาง ลงบนกระดาษ - ใช้แปรงสีฟันจุ่มลงในสี - ใช้ดินสอหรือไม้ไอศกรีม กรีดหรือขูดบนขนแปรงสีฟัน ให้สีกระเด็นลงบนกระดาษ - หยิบแบบพิมพ์รูปภาพออกก็จะเห็นเป็นรูปภาพตามแบบ 3. เปิด ซีดีเพลง Dragon fly บอกให้เด็กเล่นสะบัดสีตามที่สาธิตและช่วยเหลือถ้าเด็กทำไม่ได้ 3. สังเกตและบันทึกพฤติกรรมเด็ก 	<ol style="list-style-type: none"> 1. เครื่องเล่นซีดีและ ซีดีเพลงบรรเลง 2. อุปกรณ์ทำงานศิลปะ <ol style="list-style-type: none"> 2.1 สีน้ำ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน และสีเขียว 2.2 กระดาษขาว 10 แผ่น 2.3 แปรงสีฟัน 2.4 ดินสอหรือไม้ไอศกรีม 2.5 แบบพิมพ์รูปภาพต่างๆ 3. แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าว
3. ขั้นสรุปผลกิจกรรมการใช้ดนตรีและการสะบัดสีด้วยแปรงสีฟัน (10 นาที)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ผู้วิจัยสรุปการทำกิจกรรมร่วมกับผู้ปกครอง 2. ผู้วิจัยให้คำชมเชยสำหรับเด็กที่ไม่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและตักเตือนเด็กที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวพฤติกรรมก้าวร้าว 	

หน้านี้ใส่แบบสังเกตพฤติกรรมก้าวร้าวที่เป็น Exell

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

1. พญ.ชดาพิมพ์ เฝ้าสวัสดิ์ นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ สถาบันราชานุกูล
2. นางสาวชนิสา เวสวิรุณห์ นักจิตวิทยาคลินิกชำนาญการพิเศษ สถาบันราชานุกูล
3. นางจรรุวรรณ ประดา พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สถาบันราชานุกูล

ประวัติผู้วิจัย

นางสาวนิลชร	เย็นยาซัน	<p>เกิดวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ.2504 กรุงเทพมหานคร</p> <p>จบการศึกษา</p> <p>1) ประกาศนียบัตรพยาบาลและผดุงครรภ์ระดับต้น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสรีรัษฎา พ.ศ. 2525 - 2527</p> <p>2) ประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์และผดุงครรภ์ระดับสูง (เทียบเท่าปริญญาตรี) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกองเทพ พ.ศ. 2529 - 2533</p> <p>3) ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลจิตเวช และสุขภาพจิต มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2544 – 2549</p> <p>ปัจจุบันรับราชการ ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สถาบันราชานุกูล ดินแดง กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 022454601-5 ต่อ 4419-20</p>
นางสาวฐสรพร	เดิมทอง	<p>เกิดวันที่ 12 ตุลาคม 2513 กรุงเทพมหานคร</p> <p>จบการศึกษา</p> <p>1) ทันตแพทยศาสตรบัณฑิต คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2536</p> <p>2) ประกาศนียบัตรวิทยาศาสตร์การแพทย์คลินิกชั้นสูง สาขาทันตกรรมทั่วไป คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ.2539</p> <p>3) วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาปริทันตวิทยา คณะทันตแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2550</p> <p>การทำงาน</p> <p>1) พ.ศ. 2536-2539 ทันตแพทย์ รพ.ศิริมาศ สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดสุโขทัย</p> <p>2) 2540 -ปัจจุบัน รับราชการ ตำแหน่งทันตแพทย์ชำนาญการพิเศษ สถาบันราชานุกูล ดินแดง กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 022454601-5 ต่อ 4202</p>

นางนันทวิภา

วนธารกุล

เกิดวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2518 จังหวัด สุราษฎร์ธานี
จบการศึกษา

- 1) ประกาศนียบัตรพยาบาลและผดุงครรภ์ระดับต้น จาก
วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีกรุงเทพ พ.ศ. 2536 - 2538
- 2) ปริญญาพยาบาลศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัย บูรพา
พ.ศ. 2542 - 2544

ปัจจุบันรับราชการ ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ สถาบัน
ราชานุกูล ดินแดง กรุงเทพมหานคร

โทรศัพท์ 022454601-5 ต่อ 4419-20

